

Karhiniemen Kyläkartano – entisen maalaiskansakoulun merkitys
kyläyhteisön kohtaamispaikkana

Malla Meriniemi
Pro gradu –tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Kulttuuriperinnön tutkimus

Maaliskuu 2013

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

MERINIEMI, MALLA: Karhiniemen Kyläkartano – entisen maalaiskansakoulun merkitys kyläyhteisön kohtaamispaikkana

Pro gradu -tutkielma, 87 s., 5 liites.

Kulttuuriperinnön tutkimus

Maaliskuu 2013

Karhiniemi on 150 asukkaan kylä Satakunnan Huittisissa. Tutkimukseni keskiössä on Karhiniemen entinen kansakoulu eli nykyinen Karhiniemen kyläkartano. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää mitä merkityksiä kylän keskeisellä paikalla sijaitsevaan vanhaan rakennukseen on liitetty ennen ja liitetään nyt, ovatko merkitykset vuosien 1913-2012 aikana muuttuneet, ja onko koulutoiminnan lakkaaminen vuonna 1970 vaikuttanut näihin merkityksiin, ja sitä kautta kylän yhteishenkeen ja vireyteen.

Pääasiallisena aineistona käytän suullista muistitietoa, jota olen kerännyt haastatteleamalla. Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska pidän kyläläisten omia muistoja ja kokemuksia tutkimuskysymyksen kannalta ensiarvoisen tärkeinä. Muistitietotutkimus on monitieteistä ja -metodista, joka sopii myös kulttuuriperinnön tutkimukseen hyvin. Haastatteluihin osallistui yhteensä 20 henkilöä, jotka edustivat Karhiniemen entisiä ja nykyisiä asukkaita sekä Karhiniemellä työskennelleitä henkilöitä.

Karhiniemen koulu lakkautettiin vuonna 1970, jonka jälkeen kylän sosiaalinen elämä hiipui vuosikymmeniksi, ja jäi muutaman ulkopuolisen ihmisen järjestämän toiminnan varaan. Viimeistään kyläseuran perustamisen myötä vuonna 1989 kyläläiset saivat huomata, ettei koulun lakkautuksen tarvitse merkitä kylän tarinan loppua. Lakkautettu koulutalo voi parhaimmillaan olla kyläläisten yhteisöllisyyttä ja kylän identiteettiä ylläpitävä toiminnan ja muistojen paikka. Koettelemukset voivat parhaimmillaan kasvattaa kylän me-henkeä, ja lisätä kyläläisten kaipaamaa yhteistoimintaa.

Kyläläiset saavat asuinpaikkansa virkistymään tauon jälkeenkin, jos talkootyöhön ja yhdessä tekemiseen jaksetaan sinnikkäästi panostaa. Jokaisella kylällä on elävän, sosiaalisen yhteisön edellytykset, mikäli kylällä on vahva kulttuuriperintö ja yhteishenki sekä aktiivisia asukkaita.

Asiasanat: Kansakoulu, Karhiniemi, koti, kotiseutu, koulu, kulttuuriperintö, kylä, kyläkoulu, maalaiskansakoulu, maalaiskylä, muistitieto, yhteisö.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja taustat	3
1.2. Aineisto	5
1.3. Metodi	7
1.4. Tutkimuskirjallisuus	12
2. Kansakoululaitoksen synty	15
2.1. Karhiniemelle oma koulu?	18
2.2. Koulu alkaa	24
2.3. Suomi itsenäistyy	26
2.4. Uusia haasteista oppivelvollisuuslaista	27
2.4.1. Pula opettajista	28
2.5. Kylä saa oman kirjaston	29
2.6. Kiertokoulun tilalle oikea alakoulu	30
2.7. Opettajat asuivat koululla	33
3. Muistojen vuodet 1940-1970	34
3.1. Sodan arvet	34
3.2. Nuorisotoiminta alkaa	34
3.3. Kouluruokailu	36
3.4. Kouluterveydenhuolto	37
3.5. Opettajat Lyyli Käenmäki ja Saima Laati	38
3.6. Opettaja Pertti Wallenius	39
3.7. Välitunnit	42
3.8. Arkea ja juhlaa	44
3.9. Koululaisten päivät Karhiniemellä	45
3.10. Koulu ja kylä	49
4. Koulu lopetetaan	51

4.1. Kylä tyhjenee palveluista	54
4.2. Kyläläiset erkanevat toisistaan	55
4.3. Rakennusten ympärillä alkaa tapahtua	56
4.4. ”Karhiniemen kollipoiijaat”	58
4.5. Hiekkakuopalla tavataan	59
5. Karhiniemi herää eloon	60
5.1. Kyläseura aloittaa toimintansa	60
5.2. Yläkoulurakennuksen uusi elämä	62
5.3. Karhiniemi 2012	67
5.4. Kylän tulevaisuus: Karhiniemi – Huittisten Hawaiji	73
6. Johtopäätökset	76
Lähteet	80

Liitteet

Liite 1: Haastattelujen teemalista

Liite 2: Siirtosopimus

Liite 3: Karhiniemen kansakoulun opettajat

Liite 4: Pohjapiirrokset

1. Johdanto

*Karhiniemestä kertoo Huittisten historia
entisajan totuuksia
Karhiniemi kaunis kylä
kalavesi kahta puolta.*

*Hiidenkalliolla pakanat kastettiin
kirkko töyrylle rakennettiin
Lauttaa varten pakko-otettiin tukkeja
palkattiin lossikuskeja.*

*Karhiniementien molemmin puolin näkee peltoja
joilta ennen koottiin keloja
suota, rämettä, metsämaata
jotka pelloks' kuokki poika, renki että taata.*

*Kaupat, koulu lopetettiin
uudeksi koulu talkoiltiin
Kyläkartano nimeksi
taloa voitaisiin sanoa vaikka Karhiniemen helmeksi.*

*Karhiniemellä viihtyy väki
kun lossin paikalla sillan näki
suunniteltiin siltaa 40-vuotta
odotettukaan ei sitä suotta*

*Vuonna -87 silta saatiin
josta niin kauan unelmoitiin
hyvä on siltaa kulkea
maisemissa silta on muhkea.*

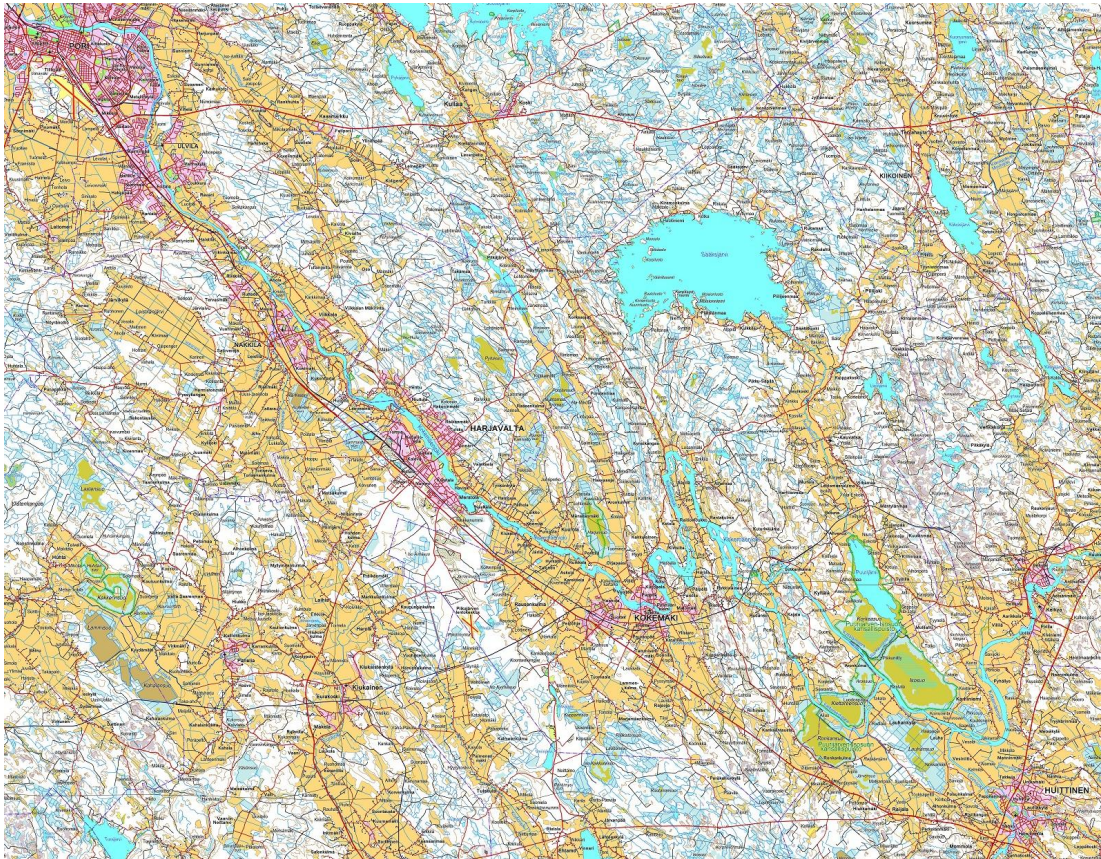
*Karhiniemestä tässä lyhyt tarina
ota käteen Huittisten historia
jos lisää tahdot tutustua
tosiasioista varmentua.*

Junno Välimaa 2007

Karhiniemi on 150¹ asukkaan kylä Satakunnan Huittisissa. Karhiniemeltä Huittisten keskustaan, joka tunnetaan paikallisten keskuudessa nimellä Lauttakylä, on matkaa noin 7 kilometriä. Kylän asutus sijoittuu päätiensä Karhiniementien molemmin puolin, ja sitä rajaa idästä Puurijärvi-Isosuon kansallispuistoalue siten, että Isosuo jää

¹ Asukasluku Lounais-Suomen maistraatin mukaan 9.12.2012.

Karhiniemen alueelle ja Puurijärvi Kokemäelle, rajan kulkiessa suon ja järven välis-
tä. Läntisiltä osiltaan kylä päättyy osaksi Kokemäenjokeen, osaksi Pirkanmaan ra-
jaan. Pohjoisessa rajaa pitää Kuukinmaan kohdalta kulkeva rautatie, ja etelästä Ko-
kemäenjoki, johon kylä nimensä mukaisesti niemeytyy. Karhiniemen alue edustaa
tyypillistä satakuntalaista Kokemäenjokilaakson viljelyseudun avaraa peltomaise-
maa, jonka maisemat avautuvat Huittisten Ripovuorelta katseltaessa. Vakituisten
asukkaiden lisäksi Karhiniemen elämää rikastuttavat kesäaikaan yli 20 vapaa-
ajanasunnon asukkaat, sekä paikallisen marjatilan ulkomaiset poimijat, jotka asuvat
kylällä koko kesän.²

Huittinen sijaitsee noin 65 kilometriä Porista kaakkoon. Oheisessa kartassa Porin näkyy vasemmassa
yläkulmassa ja Huittinen oikeassa alakulmassa. Kaupunkien välille 2.tien varteen jää pienemmät
paikkakunnat Ulvila, Nakkila, Harjavalta ja Kokemäki. Karhiniemi sijaitsee Huittisista luoteeseen
mentäessä, kiemuraisen Kokemäenjoen varrella. Kartta: Maanmittauslaitos 13.02.2013.

² M-1946-k; M-1931-m

Karhiniemen kylän menneisyys rakentuu muinaisen asutushistorian jäännösten, Huittisten ensimmäisen kirkon, uusjaon tuomien asumismuutosten, karjalasta tulleiden evakkoperheiden, joen läheisyyden ja sen ylittämisen vaikeuden, vuonna 1987 rakennetun, joen ylittämisen merkittävästi helpottaneen sillan sekä vanhan kansakoulurakennuksen muistoista.³ Karhiniemi on luokiteltu osaksi Huittisten arvokkainta kulttuuriympäristöä, johon kuuluu muinainen Hiidenkallion uhrilähde ja koko Karhiniementien maisema koulurakennuksineen.⁴

Vahvimmin kylän historiaan liittyvä rakennus on keskeiselle paikalle talkoovoimin vuonna 1913 pystytetty vanha kansakoulu. Rakennukset ovat tutkimuskohteina kiinnostavia, sillä ne kertovat yhteisönsä käyttäytymisestä, tavoista ja yhteiskunnan normeista.⁵ Alkuun Karhiniemellä toimi ainoastaan yläkoulu, mutta vuonna 1930 samaan pihapiiriin valmistui toinen koulurakennus alakoululaisille. Koulu kuitenkin lakkautettiin Karhiniemeltä vuonna 1970, jonka jälkeen rakennukset olivat 20 vuotta vajaalla käytöllä.⁶ Lopulta Karhiniemen kyläseura osti yläkoulurakennuksen Huittisten kaupungilta itselleen. Tästä alkoi rakennuksen uusi elämä kylän toiminnan keskuksena, ja kylän uusi elämä vireänä ja sosiaalisena kyläyhteisönä.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja taustat

Tutkimukseni keskiössä on Karhiniemen entinen kansakoulu eli nykyinen Karhiniemen kyläkartano. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää mitä merkityksiä kylän keskeisellä paikalla sijaitsevaan vanhaan rakennukseen on liitetty ennen ja liitetään nyt, ovatko merkitykset vuosien 1913-2012 aikana muuttuneet, ja onko koulutoiminnan lakkaaminen vuonna 1970 on vaikuttanut näihin merkityksiin, ja sitä kautta kylän yhteishenkeen ja vireyteen.

³ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

⁴ Uusi-Seppä 2012, 225, 229.

⁵ Korhonen 2005, 172-173.

⁶ M-1931-m; Välimaa 2009, 142; Välimaa 19.4.2012.

Kylän entinen kansakoulurakennus on melko tyypillinen maalaiskansakoulu: se toimi pitkään kouluikäisten oppilaitoksena ja kylän kirjastona, ja rakennukseen liittyy sen käyneillä ja siellä opettaneille monenlaisia muistoja. Koulun lakkautuksen jälkeen alakoulusta muodostui huittislaisen kerhoaktiivin Junno Välimaan ansiosta paikallisten nuorten ajanviete- ja kokoontumispaikka.

Pienet, koulutoiminnasta lopetetut kyläkoulut ovat ajankohtainen tutkimusaihe, sillä 1970-luvulla alkaneet koulujen lakkautukset jatkuvat maalaiskylissä edelleen. Koulu on monelle kylälle tärkeä, sosiaalisia suhteita ylläpitävä keskus, ja tämän merkityksen pelätään muuttuvan koulutoiminnan lakkaamisen myötä. Koulua käyneet yhdistävät rakennuksen kautta juurensa kylään. Usein kylän ainoan koulun säilyttämistä puolletaankin sanonnalla ”Kylä ilman koulua on kuollut”⁷. Tutkielmassani lähdän oletuksesta, että kylä voi säilyä elävänä ilman toiminnassa olevaa kouluakin. Tutkin Karhiniemen kylää tapausesimerkkinä käyttäen vaikuttaako koulun lakkaaminen kylän yhteishenkeen, ja mitä merkityksiä rakennukseen liitetään ennen ja jälkeen koulukäytön lakkaamisen.

Kansakoulut itsessään eivät tutkimusaiheena ole uusi, mutta kuten suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaamista tutkinut Saara Tuomaalakin toteaa, kansakoulun, koululaisuuden ja maalaislapsuuden historialliset kertomukset ovat usein viranomaisnäkökulmasta tuotettuja, ja koulujärjestelmää institutionaaliselta kannalta tarkastelevia.⁸ Pieni maalaiskyläyhteisö puolestaan on kiinnostava viitekehys tutkimuksen tekemiselle. Vaikka perheen ja suvun merkitys on samankaltainen riippumatta siitä, onko asuinpaikkana kaupunki vai maalaiskylä, kyläyhteisön elämässä korostuvat kollektiivisuus, yhteisöllisyys ja yhteinen tekeminen aivan toisella tapaa kuin kaupunkiyhteisöissä.⁹

Suomalainen kouluverkosto elää jatkuvassa muutoksessa, ja jokainen kouluksi rakennettu rakennus ilmentää omaa aikakauttaan suomalaisen yhteiskunnan historiassa.

⁷ Tantarimäki 2010, 154.

⁸ Tuomaala 2004, 58, 343.

⁹ Holmila 2001, 14-15.

Viranomaiskeskusteluissa rakennuksille annetaan yleensä vain niiden materiaalisten ominaisuuksien mukainen arvo, vaikka niihin liittyvät merkitykset ja muistot saattavat olla kokijoilleen mittaamattoman arvokkaita.¹⁰ Toimivien kyläkoulujen kanssa tekemisissä olleet alkavat nykyaikana jo olla vähemmistöä, ja esimerkiksi kasvatus-tieteiden tohtori Gunilla Karlberg-Granlundin mukaan kyläkouluihin liitettäviä merkityksiä todella ymmärtääkseen täytyy niistä olla jonkinlainen omakohtainen kokemus.¹¹ Jokainen suomalainen on kuitenkin käynyt jonkinlaista koulua, jonka takia koulurakennuksia koskeva tutkimus on omiaan koskettamaan mitä erilaisimpia ihmisiä. Usein kouluun liittyvät muistot pysyvät mielessä läpi elämän.¹²

Kyläkoulut ovat näkyvä osa maalaiskylien kylämaisemaa, ja edustavat kansanrakentamisen rakennusperintöä. Ne ovat ympärillään asuvien asukkaiden merkittäviä kulttuurin, sosiaalisuuden ja muistojen keskuksia. Vanhat maalaiskansakoulurakennukset ilmentävät monin tavoin sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä. Keskittymällä tutkimuksessani yhteen maalaiskylään sen yhteisöineen pääsen syvälle sen menneisyyteen ja ominaispiirteisiin. Alueellisen kulttuuriperinnön määrää ei aina edes kylissä tunneta, vaikka rakennetulla kulttuuriympäristöllä, perinnemaisemilla, muinaisjäänöksillä, ja niihin liittyvillä muistoilla, on valtava merkitys paikalliselle identiteetille.¹³ Tämän kehyksen kautta määrittäyty myös Karhiniemen kansakoulurakennuksen merkitys osana kylän identiteettiä ja yhteisöllisyyttä.

1.2 Aineisto

Pääasiallisena aineistona käytän suullista muistitietoa, jota olen kerännyt haastattelemalla, mutta käytän haastatteluaineiston lisäksi myös muuta aineistoa.¹⁴ Käyttämäni asiakirjat ovat Huittisten kaupunginarkistossa säilytettäviä Karhiniemen koulun toiminta- ja vuosikertomuksia koulun toimivuosilta 1913-1970, sekä koululla pidetyn Huittisten kunnan kirjaston sivupisteen toimintakertomuksia vuosilta 1929-1971. Al-

¹⁰ Karhunen 2012, 102.

¹¹ Karlberg-Granlund 2010, 52.

¹² Piela 1989, 28.

¹³ Lehto 2012, 87.

¹⁴ Fingerroos & Peltonen 2006, 27; Korhakangas 2006, 124-125.

kuvuosina koulun toiminnasta täytettiin vuosittain vain toimintakertomus, joka sisälsi tiedot opettajista, oppilasmäärästä sukupuolijakaumineen, sekä koulun toiminnan tulot¹⁵ ja menot. Lukuvuodesta 1929-1930 eteenpäin täytettiin sekä toimintakertomus että vuosikertomus, mutta tällöin toimintakertomus muuttui muodolliseksi kaavakkeeksi¹⁶, kun vuosikertomukseen kirjattiin samat tiedot, jotka aiemmin olivat olleet toimintakertomuksessa. Toimintakertomukset eivät siis olleet läheskään yhtä informatiivisia kuin vuosikertomukset.

Karhiniemen koulun tiloissa toiminut kirjasto aloitti toimintansa vuonna 1929, ja toimi vielä vuoden koulun lakkaamisen jälkeen. Toimintakertomuksia kirjastolta on yksi vuotta kohden. Toimintakertomuksista ilmenevät lähinnä kirjaston kulut ja menot.

Hallinnollisten asiakirjojen lisäksi olen täydentänyt tutkimusta paikallislehti Lauttakylän koulusta kirjoittamien lehtiartikkelien avulla, joista kaksi on kirjoittanut koulun pitkäaikaisin opettaja Lyyli Käenmäki koulun 50-vuotisen taipaleen kunniaksi. Yhtenä lähteenäni on vielä Karhiniemen kansakoulua 1920-luvulla käyneen Eeva Paavolan omaehtoisesti kirjoittamat koulumuistot, jotka pohjautuvat hänen koko elämänsä ajan pitämiin päiväkirjoihin. Muistelmat olen saanut käyttööni toisen haastateltavan kautta.

Kyläseuralta sain käyttööni seuran ensimmäisen puheenjohtajan Jukka Mäntysen muistikirjat seuran toiminnasta. Muistikirjat käsittelevät seuran toimintaa, ja niitä on yhteensä 6 kappaletta. Muistikirjat oli otsikoitu seuraavasti: ”Muistikirja”, ”Kylätoimikunta Remontti Laskut”, ”Talkoot 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 00.”, ”Kyläseura Tapahtumia Tärkeitä päivä määriä”, ”Kylätoimikunnan perustaminen ja kokoukset 87-88-89-90-91-92” ja ”Talkoot 89 90 91 Bingo 96”. Tiedot olivat osin päällekkäisiä, ja osassa vihoista oli vain muutamia merkintöjä, joten käyttäessäni näitä lähteenä en viittaa yksittäiseen kirjaseen, vaan muistikirjoihin yleensä. Muistikirjojen tieto-

¹⁵ Tuloiksi laskettiin muun muassa kodeista kouluruokailua varten tuodut marjat ja juurekset

¹⁶ Lomakkeet olivat suurilta osin täyttämättömiä muutamia pikkumerkintöjä, ja allekirjoitusta ja päivämäärää lukuun ottamatta.

ja apuna käyttäen on myös seuran 10-vuotisen historian kunniaksi kirjoitettu lyhyehkö Karhiniemen kyläseuran historiikki vuonna 1998, joka on myös ollut käytössäni.

Aineistostani jäi pois Karhiniemen kyläseuran kokouspöytäkirjat ja tilikirjat. Asiakirjoja on säilytetty seuran toiminnan alusta saakka, ja niitä on vuosien aikana kertynyt yhteensä noin 30-40 kansiollista. Vaikka asiakirjoista olisi ehkä löytynyt kiinnostavia yksityiskohtia seuran toimintaan ja kyläläisten menneisyyteen liittyen, uskon tietojen olevan pitkälti päällekkäisiä jo olemassa olevien lähteiden tietojen kanssa. Halusin lisäksi säilyttää haastatteluiden aseman tutkimukseni merkittävimpänä lähteenä, ja varmistaa myös kyläseuran toiminnan ulkopuolella olevien äänen kuulumisen.

1.3 Metodi

Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska pidän kyläläisten omia muistoja ja kokemuksia tutkimuskysymyksen kannalta ensiarvoisen tärkeinä. Muistitietotutkimus on monitieteistä ja -metodista¹⁷, joka sopii myös kulttuuriperinnön tutkimukseen hyvin. Tämä tutkimus ei ole muistitietotutkimus, vaan tutkimus, jonka aineisto sisältää muistoja. Luonnostaan sen osametodiksi kuitenkin muodostui muistitietotutkimuksessakin käytetty malli, jossa täydellisten totuuksien sijaan pyritään haastateltavien ymmärtämiseen.¹⁸ Omakohtaisissa kokemuskertomuksissa haastateltavien subjektiiviset merkitykset ja tulkinnat kylän menneisyydestä ovat rakentuneet ja hioutuneet vuosien ajan kiinnostaviksi kokonaisuuksiksi menneisyydestä. Muistoja olisi voinut kerätä myös kyselylomakkeen avulla, mutta koin haastattelun lomakekyselyä luotettavammaksi tulosten saamisen kannalta, sekä myös kysymysten oikein ymmärtämisen, ja keskustelevuuden kannalta. Haastattelemalla uskon saaneeni enemmän ja syvällisempää tietoa, mitä olisin lomakekyselyllä saanut. Myöskään pelkkä virallinen arkistoaineisto ei olisi ollut aiheen syvällisen käsittelyn kannalta riittävä, eikä se olisi kertonut kylän viimevuosien tilanteesta mitään. Olenkin käyttänyt sitä haastatteluaineiston tukena ja täydentäjänä.

¹⁷ Fingerroos & Peltonen 2006, 17.

¹⁸ Fingerroos & Haanpää 2006, 32-33, 39.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 20 henkilöä, ja kaikki haastattelut tallennettiin äänitallenteille. Haastateltavista seitsemää on haastateltu henkilökohtaisesti, ja muut ovat osallistuneet ryhmähaastattelutilaisuuksiin. Ryhmähaastatteluja oli kaksi, joista ensimmäinen järjestettiin maanantaina 27.2.2012 kello 13 alkaen, ja toinen torstaina 8.3.2012 kello 18 alkaen. Molemmat ryhmähaastattelut pidettiin tutkielman aiheen ja nykyisten karhiniemeläisten kannalta luonnollisessa paikassa: Karhiniemen kyläkartanolla. Henkilöhaastattelut toteutettiin haastateltavien kodeissa yhtä lukuun ottamatta, joka toteutettiin sähköpostikyselynä haastateltavan omasta toiveesta.

Käsittelen haastatteluaineistoa nimettömästi kahta haastateltavaa lukuun ottamatta, joilta olen erikseen kysynyt luvan nimiensä mainitsemiseen¹⁹. Karhiniemen kansakoulussa opettanut opettaja Pertti Wallenius ja kylän entinen kerho-ohjaaja Junno Välimaa esiintyvät tutkimuksessa omalla nimellään, sillä he ovat yksiä kylän historia merkkihenkilöitä. Lisäksi henkilöiden julkisen aseman takia olisi vastausten perusteella ollut helposti arvattavissa, kenen sanoista milloinkin on kyse. Nimettömänä käsiteltävät haastateltavat edustavat entisiä ja nykyisiä kyläläisiä. Joukossa on entisiä Karhiniemen kansakoulun oppilaita, entisten oppilaiden vanhempia ja sisaruksia sekä nykyisiä kyläläisiä. Haastateltavien muistot alkavat noin 1950-luvulta ja jatkuvat haastatteluhetkeen saakka. Kaikki haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, ja teemalistan (Liite 1) pääpaino oli Karhiniemen kansakouluun ja kylään liittyvissä muistoissa.

Haastatellut henkilöt löysin pääasiassa tuntemani entisen kansakoulun oppilaan kautta. Osa haastateltavista myös suositteli haastatteluun osallistumista tuttavilleen. Ryhmähaastatteluista tiedotettiin Karhiniemen kyläseuran maaliskuun kyläkirjeessä, ja Huittisten paikallislehti Lauttakylässä tiistaina 21.03.2012 sekä seurojen ilmoituspalstalla että omana pienenä artikkelinaan. Tiedotteissa ilmaistiin myös mahdollisuudesta henkilökohtaiseen haastatteluun jokaiselle halukkaalle. Oma-aloitteisia yhteydenottoja tuli kuitenkin varsin niukasti. Lisäksi ryhmähaastatteluista tehtyä tiedotetta

¹⁹ Opettaja Walleniukselta lupa kysyttiin puhelimitse kesäkuussa 2012, Junno Välimaalta haastattelun yhteydessä.

jaettiin Kyläkartanolla ennen tilaisuuksia, ja haastateltavat jakoivat niitä tuttavilleen. Ilmoituksissa ei suoraan puhuttu pro gradusta ja ryhmähaastattelusta, vaan opinnäytetyöstä ja keskustelutilaisuudesta. Pyrkimyksenä oli, että sanavalinnoilla vaikutettiin tilaisuuksien houkuttelevuuteen. Ryhmähaastattelujen houkuttelevuutta pyrittiin lisäämään myös tarjoamalla kaikille osallistujille pullakahvit, joista myös mainittiin ilmoitusten yhteydessä.

Haastattelut on koodattu seuraavasti:

M = Mies

N = Nainen

numero = syntymävuosi

k = Asuu haastatteluhetkellä Karhiniemellä / omistaa kesäasunnon Karhiniemeltä

m = Asunut Karhiniemellä, mutta muuttanut pois

Koodausjärjestelmän mukaan koodi M-1931-m tulkitaan siis seuraavasti: Mies, syntynyt vuonna 1931, ei haastatteluhetkellä asu Karhiniemellä. Ryhmähaastatteluihin viitataan ryhmähaastattelun nimellä ja haastattelupäivämäärällä:

Ryhmähaastattelu 27.2.2012

Ryhmähaastattelu 8.3.2012

Yksityishenkilöiden haastatteluiden sujuvuuksissa ei ollut huomattavia eroja. Jokaisen haastateltavan kotiin minut toivotettiin ilolla tervetulleeksi, jokainen tiesi haastattelun aiheen ennalta, ja kaikki olivat siihen jollain tapaa valmistautuneetkin: osa oli etsinyt esille vanhoja valokuvia, ja kaikki olivat jo etukäteen palauttaneet mieleensä koulun ja kylään liittyviä muistoja.

Haastattelutilanteissa Karhiniemen kansakoulun ajoille johdateltiin haastateltavien taustatietoja ja nykyistä elämäntilannetta koskevilla kysymyksillä: mikä on haastateltavan syntymäpaikka, nykyinen asuinpaikka ja missä vaiheessa elämää haastateltavat olivat asuneet Karhiniemellä. Lisäksi kysyttiin, mitä haastateltavat muistavat tai tietävät Karhiniemen historiasta yleensä, riippumatta siitä liittyikö se kouluun vai ei. Nämä kysymykset eivät ehkä olleet tutkimusaiheeni kannalta kaikkein oleellisimpia, mutta uskon näiden teemojen kautta vapauttaneeni haastattelutilanteiden poikkeuksetta muodollista alkutunnelmaa, ja johdattelemaan luontevasti haastateltavat aiheeseen. Haastateltavia yhdisti myös perustavanlaatuinen vaatimattomuus omia muistojaan ja niiden hyödyllisyyttä kohtaan, vaikka aivan jokaisella haastateltavallani oli arvokasta muistitietoa tutkimukseni osaksi, enkä ainuttakaan turhaa haastattelua joutunut tekemään. Kaikissa haastatteluissa keskustelimme lopulta myös haastateltavien henkilökohtaisesta elämästä, arkaluontoisista ja koskettavistakin aiheista. Aina eivät muistot liittyneet kouluun tai edes Karhiniemeen, mutta ne antoivat perspektiiviä siihen, minkälaisen elämän kukin haastateltavista oli elettäväkseen siihen mennessä saanut.

Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa oli seitsemän osallistujaa, ja toisessa kuusi. Kaksi henkilöä osallistui molempiin ryhmähaastattelutilanteisiin. Haastateltavat ovat syntyneet vuosien 1930-1973 aikana, joten tutkimusaineistonani olevat muistot ovat noin 1950-luvulta tähän päivään saakka. Karhiniemen koulun ensimmäisiä vuosia käsitelläänkin tutkimuksessa muun aineiston kautta. Kaikissa haastatteluissa edettiin keskustelunomaisesti, henkilön oma tausta ja suhde kylään huomioiden, eikä tarkkaa kysymysjärjestystä ollut. Haastateltavat saivat vaikuttaa haastattelun kulkuun vahvasti, sillä heille annettiin tilaa kertoa heitä itseään kiinnostavista asioista, vaikka ne olisivat poikenneet teemalistan asioista ja tutkimuksen aiheesta. Jälkimmäisessä ryhmähaastattelussa teemalistaa ei käytetty, ja haastattelutilanne olikin keskusteluvampi kuin ensimmäisessä ryhmähaastattelussa. Haastattelut tallennettiin äänittämällä, ja äänitteet ovat haastattelijan hallussa.

Ryhmähaastatteluissa tunnelma vapautui ehkä hieman henkilöhaastattelutilanteita hitaammin. Tilaisuudet aloitettiin esittäytymisellä, jonka jälkeen aiheeseen johdatel-

tiin samalla kaavalla kuin henkilöhaastattelutilanteissakin: kouluun ja kylään liittyvien historiallisten tapahtumien kautta. Ryhmähaastattelutilanteista oli se etu, että monille asioille, joista joku ei ollut varma, saatiin vahvistusta ja varmistusta muilta ryhmätilanteessa olevilta. Ryhmähaastattelutilanteissa muistelu oli pitkälti kollektiivista. Filosofian tohtori Pirjo Korkiakankaan mukaan kollektiivista muistelua voidaan rinnastaa yhdessä muisteluun, jossa jaetaan yhteisiä muistoja, mutta myös myötäeletään vahvasti toisten muistoja, joita ei henkilökohtaisesti olekaan itse kokenut. Kollektiivisen muistelun pohjalla on kuitenkin jokaisen haastateltavan omaelämäkerralliset muistot.²⁰ Molemmat ryhmätilaisuudet ajautuivat keskustelun loppuvaiheessa siihen, että entiset oppilaan innostuivat muistelemaan kouluaikoina tapahtuneita kepposia ja kommelluksia. Vaikka keppostelu saattoi olla opettajan kannalta rankkaa, ovat ne jääneet oleelliseksi osaksi entisten oppilaiden koulumuistoja.

Tutkimuksen ollessa luonteeltaan tapaustutkimus, olen saanut tutustua tarkasti Huittisten ja Karhiniemen historiaan, kyläläisiin, Karhiniemen kyläseuran toimintaan ja karhiniemeläiseen mentaliteettiin. Tämä on auttanut minua aineiston syvässä ymmärtämisessä, analysoinnissa ja tulkinnassa. Tutkimukseni aineistoa täydentämään olen yhdistänyt runsaasti tietoa Karhiniemen kylän, Huittisten ja koulun historiasta. Näin saavutettu tulkintani yhteisen kohtaamispaikan merkityksestä karhiniemeläisille ennen ja nyt avaa ovet myös niihin tarinoihin ja tapahtumiin, jotka muodostavat kylän menneisyyden ja kulttuuriperinnön. Etnologisen tutkimuksen yhtenä tunnusmerkkinä pidetään sitä, että tutkimuksen kohteena on jokin arkinen, jopa turha, asia, josta tutkimuksen myötä tehdään merkityksellinen.²¹ Pehdyttyäni Karhiniemen menneisyyteen ja tutustuttuani karhiniemeläisiin en kuitenkaan millään voi sanoa, että tutkimuksen kohteeni ei olisi ollut tärkeä jo ennen kuin siitä tuli osa tutkimusta. Olen pyyteettömän iloinen, että osa kylän menneisyyttä, ja merkityksellinen sellainen, on nyt tehty näkyväksi tallentamalla ne näihin kansiin.

²⁰ Korkiakangas 2005, 135-137; Korkiakangas 2006, 123-130.

²¹ Korkiakangas 2006, 133-134.

1.4 Tutkimuskirjallisuus

Kyläkouluja käsittelevää tutkimusta on viimevuosikymmeniltä runsaasti eri tieteenaloilta ja eri näkökulmista. Pääasiassa se tarkastelee kouluja kasvatustieteellisestä näkökulmasta tai oppimis- ja kasvuympäristöinä. Maalaiskansakoulujen kulta-aikana tutkimusta kouluista ei vielä tehty. Aiheeseen liittyvä kirjallisuus on täten pitkälti vielä hengissä olevia kouluja koskevaa, ja käsittelee nykyisen koulujärjestelmän mukaisia kyläkouluja, ei maalaiskansakouluja. Kylät ovat muuttuneen maalaiskansakouluajoista, mutta ne elävät edelleen, ja kyläyhteisöt ovat löytäneet yhdistystensä kautta vaikutuskanavan niin kylien kuin kyläläisten sosiaalisten suhteiden kehittämiseen.²² Käytän olemassa olevaa tutkimuskirjallisuutta apunani monipuolisesti eri tieteenaloilta, mikä tekee tutkimuksestani poikkitieteellisen.

Kasvatustieteiden professori Eira Korpinen on kunnostautunut nykyisten kyläkoulujen puolestapuhujana. Korpinen toimittama artikkelikokoelma *Eläköön kyläkoulu!* on toiminut oivallisena johdattajana nykyisten kyläkoulujen ja kylätutkimuksen maailmaan.²³ Teokseen on koottu monipuolisesti eri asiantuntijoiden kirjoituksia kyläkouluihin liittyen muun muassa yhteiskunnan rakennemuutosten vaikutuksista ja kyläkoulusta oppimisympäristönä, ja toimii nykyisten kyläkoulujen säilyttämisen puolestapuhujana. Teos antaa onnistuneita esimerkkejä pienten kylien yhteisöllisyyden voimasta, jossa on jotakin, mitä eivät suuremmat kylät helposti saavuta.

Maaseutua ja maalaiskyläiä tutkinut filosofian tohtori Sami Tantarimäki on lähestynyt koululakkautuksia Korpiseen verrattuna melko erilaisesta näkökulmasta tutkimuksessaan *Mitä lakkautuksesta opimme? Kyläkoulun lakkauttamisen perusteet, prosessi, säästöt ja vaikutukset viimeaikaisessa keskustelussa. Tapaustutkimuksena vuonna 2007 lakkautetut kyläkoulut Korpilahdella, Kurikassa, Lammilla, Siilinjärvellä, Sysmässä ja Urjalassa.*²⁴ Tutkimus pyrkii syväluotaavasti selvittämään mikä koulujen lakkauttamisissa saa kylät liikekannalle, syntykö pieniä kouluja syrjäseuduilta lak-

²² Tantarimäki 2010, 150.

²³ passim. Korpinen 2010.

²⁴ passim. Tantarimäki 2011.

kauttamalla säästöjä, ja miten koulun lakkautus pitäisi yhteiskunnallisesti hoitaa, jotta se menisi kaikkien osapuolien kannalta oikeudenmukaisesti. Tutkimus on hieno yhteenveto kyläkoulujen lakkauttamiseen liittyvästä byrokratiasta, mutta myös koululakkautusten maalaiskylille aiheuttamasta yhteisöllisen elämän muutoksesta, ja koulurakennusten merkityksestä kyläläisilleen.

Yhteisöllisyys on oleellinen osa maalaiskylän elämää, ja siihen olen saanut johdusta yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden puolelta. Lisäksi olen verrannut kyläkoulurakennuksia merkityksentasolla muihin maalaiskyläyhteisiin kokoontumispaikkoihin, erilaisiin seurojentaloihin. Seurojentalojen merkityksissä kyläläisilleen on paljon yhteistä vanhojen koulurakennusten kanssa. Myös seurojentalot yhdistävät kyläläisiä kokoontumispaikkoina ja kylän yhteisten toimintojen, juhlien ja talkootöiden, kautta. Maalaiskansakouluilla ja seurojentaloilla on myös sekä maisemallisesti samantyyppinen asema kylänäkymässä että kylien identiteetin kannalta yhtäläinen merkitys kyläläisille.

Kansakoululaitoksen synty on ollut monivaiheinen, eikä yksiselitteistä päivämäärää sen alkamiselle ole oikeastaan mahdollista määrittää. Kansakoulu on terminäkin muuttunut ajan myötä, mutta etenkin organisaationa kansakoululaitos on muovautunut moneen otteeseen, eniten toki jo ennen oppivelvollisuuslain asettamista. Lisäksi syntyajankohdan määrittämistä vaikeuttaa kansakoulutermin itsensä määrittäminen: halutaanko kansakoululla tarkoittaa kirjaimellisesti kansakoulu-nimisiä opinahjoja, vai sitä koulua, joka todellisuudessa oli kansan koulu, jokaiselle kansalaisille sekä mahdollinen että velvoittava oppilaitos. Tutkimuksessani olen pyrkinyt aina tekemään selkeän eron siihen, milloin on kyse kansakoulusta organisaationa ja milloin rakennuksena.

Kansakoululaitoksen historiaa koskien olen käyttänyt pääasiallisena apunani Aimo Halilan vuosina 1949 ja 1950 julkaistua teossarjaa *Suomen kansakoululaitoksen historia 1-4*. Kansakoululaitoksen syntyvaiheet ovat ristiriitaisella tavalla sekä selkeitä että epämääräisiä. Tapahtumien kronologinen kulku kyllä tunnetaan, mutta esimer-

kiksi kansakoululaitoksen syntymääjankohdasta on monia tulkintoja. Kansakoululaitoksen historiaa käsittelevän kirjallisuuden hankaluutena on ollut myös lähdeostosten puhuminen vain kansakoulusta yleensä, vaikka todellisuudessa kaupungeissa olevat kansakoulut erosivat maalaiskansakouluista sekä rakennuksina, mutta myös oppilasainekseltansa ja muulta kehitykseltään. Kansakoulua koskevia sääntöjä ja määräyksiä noudatettiin paljon tarkemmin kaupunkikouluissa kuin maalaiskansakouluissa, ja uudistusten suhteen kaupunkikouluissa oltiin joskus jopa vuosikymmeniä maalaiskansakouluja edellä. Kaupunkikouluissa myös käytettävissä olevat resurssit olivat aivan erilaiset maalaiskansakouluihin nähden. Pieneksi ongelmaksi lähdekirjallisuudessa muodostuikin, ettei aina tiennyt koskeeko jokin tieto tai ajoitus kaupunki- vai maalaiskansakouluja, vai kenties molempia. Valitettavan monien teemojen kohdalla maalaiskansakoulut oli jätetty täysin huomioimatta.

Toinen lähdekirjallisuuteen liittynyt haaste oli se, että vaikka kansakoulun historia on lähes satavuotinen, niin useinkaan ei tehty selkoa siihen mistä vuodesta tai edes vuosikymmenestä on milloinkin kyse. Monissa (esimerkiksi juuri Halilan) teoksissa on kansakoululaitoksen syntyvaiheiden tarkan kuvailun jälkeen tyydytty kertomaan, kuinka ”kansakoulussa oli tapana”, vaikka todellisuudessa kansakoulujen sisäiset tavat muuttuivat moneen otteeseen, vaikka peruslinjat esimerkiksi opetuksen suhteen todella säilyivätkin vuosikymmeniä lähes muuttumattomina. Perektytyäni laajasti kansakouluaiheiseen kirjallisuuteen oikeat vuosikymmenet eri vaiheille kuitenkin löytyivät.

2. Kansakoululaitoksen synty

”Vuosiatamme alussa, varmaankin jo ennen ensimmäistä kymmentä vuotta, elivät monet Karhiniemen kyläläisistä toivossa saada kansakoulu omaan kylään. Tähän saakka olivat kylän opinhaluiset joutuneet käymään Sammun, muutamat Lauttakylän ja Kuninkaisten kansakouluissa. Pitkän koulumatkan lisäksi oli vaikeus Kokemäenjoen ylittäminen, joka edelleenkin tuottaa vaikeuksia karhiniemeläisille, myöskin opiskelijoille.”²⁵

Karhiniemen kansakoulun opettaja Lyyli Käenmäki ilmaisee kirjoittamassaan Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikissa, että omaa koulua oli kylälle odotettu jo hyvän aikaa ennen sen perustamista. Suomalaisella koulunkäynnillä on pitkä historia, eikä vuonna 1913 ei ollut lainkaan itsestään selvää, että myös pieneen Karhiniemen kylään oma koulunsa saatiin.

Suomen ensimmäinen koululaitos oli Turun katedraali- eli tuomiokirkkokoulu, jonka tiedetään toimineen jo 1300-luvulta saakka. Tällöin kirkko oli päävastuussa opetuksesta, ja oli suunnattu vain hengellisen säädyn jälkikasvulle. Vaikka sekä aateliston että porvariston keskuudessa oli omat opinahjonsa, niin luku-, kirjoitus- ja laskutaidon tarpeen lisääntyessä myös kirkon tarjoama opetus kiinnosti ylempää luokkaa yhä enemmän.²⁶

1700-luvun aikoihin opettajaksi tultiin joko yliopisto-opintojen keskeydyttyä tai muuhun ammattiin valmistumisen jälkeen työpaikan puuttuessa. Opettajana oleminen käytetyt vuodet koettiin uhruksena yhteisen hyvän puolesta, johon vain harvat suostuivat, joten erityisiä pätevyysvaatimuksia ei opettajilla ollut. Kirkko pysyi silti kansan, eli säätyläisten, lähes ainoana opettajana aina 1800-luvulle saakka.²⁷ Vuosisadan alussa opetushenkilökunnan puutteen vakavuus jollain tasolla kuitenkin jo

²⁵ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963

²⁶ Iisalo 1991, 11-17.

²⁷ Iisalo 1991, 114-115.

ymmärrettiin, ja Turun akatemiaan perustettiin opettajan kolmivuotinen kasvatusopillinen seminaari, Seminarium paedagogicum. Vaikka seminaarin suosio pian sen alettua muutamaksi vuosikymmeneksi laskikin, niin sen myötä opettajuudelle saatiin kunnollinen pätevyys, ja luotiin pohja ammatin arvostukselle.²⁸ Opettajakoulutuksen tärkeydestä kansakoululaitokselle kertoo myös se, että yhtenä varhaisimpana kansakoulun alkuvuotena pidetään vuotta 1863, jolloin perustettiin Suomen ensimmäinen opettajakoulutusseminaari, Jyväskylän seminaari. Vaikka suomenkielisen opettajakoulutuksen alkamista arvostettiin, ei sen tulevaa merkitystä vielä täysin osattu ennakoida.²⁹ Ensimmäiselle vuosikurssille hyväksyttiin 16 nais- ja 33 miesopiskelijaa, jotka olivat iältään 19-32 -vuotiaita. Miesopiskelijoista moni aloitti opettajakoulutuksen pelkällä maanviljelys- tai käsityöläistaustalla. Sen sijaan naisopiskelijoiden sisään ottamisessa säätyläistaustaa pidettiin vuosikymmeninen ajan lähes ehdottomana edellytyksenä. Naisten asema oli tuolloin vielä erittäin epäitsenäinen, joten opettajan ammatti raotti harvinaislaatuisesti ovea myös naisten mahdollisuuteen itselliseen elämään.³⁰ Jyväskylän seminaarin ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista opettajaksi valmistui lopulta vain 16 miestä ja 7 naista. Nelivuotinen koulutus oli monelle suuri taloudellinen ponnistus, ja opiskelun keskeytymisen syy oli pääsääntöisesti aina taloudellinen, kun asumis- ja elämiskustannukset kävivät ylivoimaisiksi. Internaattipaikkojakin³¹ seminaarissa kyllä oli, mutta vain muutamia.³²

Toisena kansakoululaitoksen syntyajankohtana pidetään vuotta 1866, kun kirkosta erillisestä kansakoululaitoksesta asetettiin lakiin velvoite ala- ja yläkansakoulujen perustamiseksi. Asetus koski isompia kaupunkeja.³³ Ylemmän luokan keskuudessa uudesta kansakoululaitoksesta oltiin innostuneita: kansakoulun arveltiin nostavan kansalaisten sivistystasoa, ja tätä myötä myös varallisuutta ja terveyttä.³⁴ Jyväskylän opettajaseminaari oli tuolloin toiminut jo muutaman vuoden, mutta ensimmäiset opettajat valmistuivat vasta seuraavana kesänä. Pätevyyttä ei vielä tämän käytännön seikan takia asetettukaan kansakoulunopettajan ehdottomaksi edellytykseksi, vaan opettajaksi voitiin seminaarin käyneen henkilön lisäksi hyväksyä myös henkilö, joka

²⁸ Iisalo 1991, 78-79.

²⁹ Halila 1949a, 332-333.

³⁰ Halila 1949a, 338-339.

³¹ Internaattilla tarkoitetaan sisäoppilaitosmuotoista opiskelua.

³² Halila 1949a, 340-341.

³³ Peltonen 2010, 29-30.

³⁴ Halila 1949b, 40.

”muiden opinnäytteiden suorittamisesta annettujen todistusten ohella esittää seminaarin johtajan antaman todistuksen tarpeellisesta taidosta hoitaa kansakoulua.³⁵

Itse kansa ei ottanut kansakoulua vastaan säätyläisten odottamalla innostuneisuudella, vaan suhtautui siihen pääasiassa varauksella. Uuden asetuksen myötä kansan keskuudessa alkoikin eräänlainen kansakoulun kulttuuritaisto, kun etenkin maaseudulla säännöllisesti järjestetty opetus herätti käytännön työntekoon tottuneiden keskuudessa epäilystä. Koulujen perustamista myös vastustettiin, ja niiden perustamisen jälkeenkin suhtautuminen säilyi pitkään epäileväisenä. Koulunkäyntiin käytettävä aika tuntui tarpeettoman suurelta välittömään hyötyyn nähden, kun edelleen toiminnassa olevissa sunnuntai- ja kiertokouluissa ei läsnäolopakkoa ollut, ja luku- ja kirjoitustaidot opetettiin sielläkin maanviljelijän tarpeisiin nähden riittävän hyvin. Lapset haluttiin ennemmin pitää tilalla käytännön työtä tekemässä, ei koulunpenkillä. Liiallisen lukemisen pelättiin myös olevan haitallista näölle.³⁶ Kansakoulusta ei siis vielä saatu koko kansan koulua, vaan se säilyi ylemmän yhteiskuntaluokan etuna. Huittisten kunnan ensimmäinen kansakoulu, poikakansakoulu, valmistui lähelle kirkkoa, keskustaan vuonna 1873.³⁷

Kolmisenkymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 1898 kasvatustieteilijä Mikael Soinisen vuosia kestäneiden tutkimusten ja vaatimusten tuloksena säädettiin piirijakoasetus. Asetus määräsi myös maalaiskunnat jakautumaan koulupiireihin, joihin jokaiseen oli perustettava oma kansakoulunsa, jonka etäisyys mahdollisista oppilaista ei saanut olla erityisen harvaan asuttuja ja kaksikielisiä alueita lukuun ottamatta viittä kilometriä pidempi. Koulunkäynti säädettiin samalla nelivuotiseksi, ja sen sai aloittaa 10-vuotiaana. Aikaa piirijakoasetuksen toteuttamiselle annettiin kolme vuotta. Soinisen ansiosta koulunkäynnin edellytykset luotiin siis teoriassa jo kaikille, mutta velvollisuutta oppimiselle ei edelleenkään ollut lapsilla, vaan koulun käynti oli yhä vapaaehtoista. Piirijakoasetuksen kunnille asettaman velvoituksen myötä kansakouluja ryhdyttiin kuitenkin rakentamaan jokaiseen koulupiiriin. Oppilasmäärät olivat pai-

³⁵ Halila 1949a, 373-374.

³⁶ Halila 1949b, 41-42, 49; Halila 1949c, 274-275, 278; Piela 1989, 20; Seppovaara 2000, 9; Syväoja 2004, 39.

³⁷ Viikki 1989, 526.

koin edelleen vähäiset, mutta asetus toi kansakoulun taas askeleen lähemmäs jokaisen kansalaisen koulua.³⁸

1900-luvun maaseutuyhteisöissä kansakoulunopettaja oli sosiaalisesti hieman omassa luokassaan, jonka takia yhteisöön sopeutuminen saattoi ottaa aikansa, etenkin jos opettaja ei ollut kotoisin kylältä, vaan muuttanut sinne täysin ulkopuolisena. Myös opettajan sosiaalisella taustalla oli vaikutuksensa siihen, miten hänet vastaanotettiin kylässä. Työläistaustainen opettaja otettiin vastaan hieman säätyläistaustaista paremmin. Löydettyään paikkansa yhteisössä opettajasta tuli usein kylän yhdistävä persoonana. Myös opettajan ammatin ja koulujen yleistyessä opettajan asema hiljalleen parani, ja opettajat tulivat luonnolliseksi osaksi jokaisen kylän arkielämää.³⁹

2.1 Karhiniemelle oma koulu?

Karhiniemelle omaa koulua pyydettiin kaupungilta jo vuonna 1908, jolloin Huittisten kunta ei pyyntöön vielä suostunut, sillä ”Karhiniemeläiset eivät ole vielä näyttäytyneet koulun harrastajiksi”. Lisäksi vieruskylän Sammun koulussa oli vielä hyvin tilaa myös Karhiniemen lapsille. Hanke käynnistyi kuitenkin vuonna 1912.⁴⁰ Kyläläiset keräsivät koulun perustamista vauhdittaakseen nimilistan kouluun tulevista lapsista. Kylän emäntä Vendla Unto oli vastuussa nimien keräämisestä. Kannattajia koululla oli runsaasti, mutta oli joukossa vastustajiakin. ”Minä en pane nimeäni sellaiseen listaan, ei sellaisia kouluja tarvita”, kerrotaan erään kyläläisen koulusta sanoneen. Kouluun tulijoita oli kuitenkin riittävästi, joten pidettiin koulun perustamista koskeva kokous.⁴¹

Ennen oman koulun perustamista karhiniemeläiset kävivät koulua pääasiassa kylää

³⁸ Halila 1949c, 31-34; Iisalo 1991, 115-117, 179-181.

³⁹ Halila 1949c, 292-293, 298.

⁴⁰ Viikki 1989, 534.

⁴¹ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963

rajaavan Kokemäenjoen toisella puolella sijaitsevassa, vuonna 1897 perustetussa Sammun kylän koulussa.⁴² Sampuun kulkevien lasten koulumatkaan kuulunut joenylitys koettiin hankalaksi ja turvattomaksi. Joki ylitettiin kesäaikana joko veneillä tai käsin puukapulan avulla vedettävällä lossilla, ja talvisin hiihtäen tai kävellen. Joki olikin oleellinen vaikuttaja siihen, että omaa koulua ryhdyttiin kylälle yhteisvoimin puuhaamaan.⁴³ Koulua käytiin yleensä siellä missä sellainen oli lähimpänä, joten oletettavaa on, että Karhiniemen kylän pohjoisosista, esimerkiksi Kuukinmaan lähistöltä, käytiin Sammun sijaan lähempänä olevia kouluja Äetsän ja Kokemäen puolella, esimerkiksi 1906 perustettua Honkolan koulua.

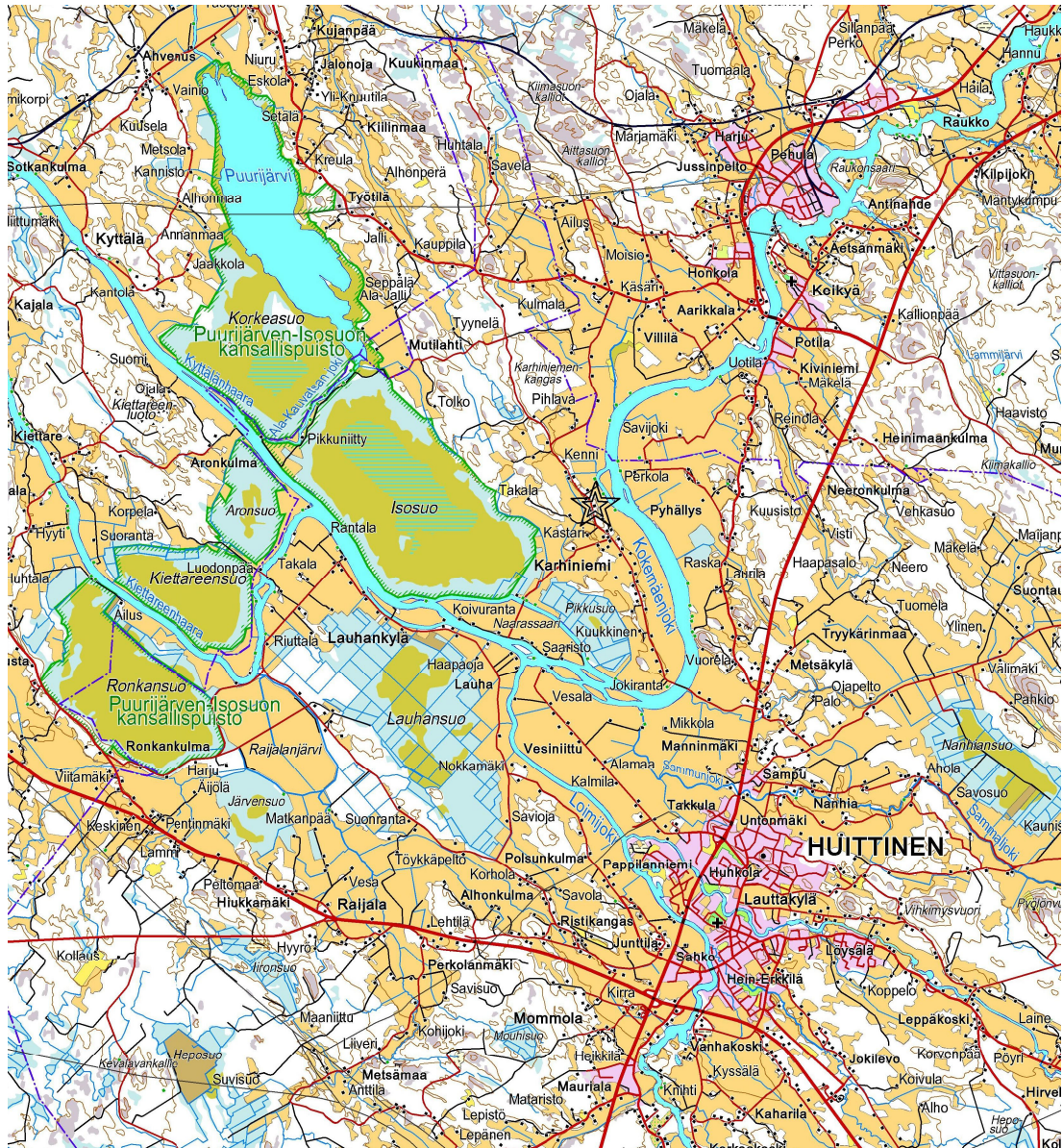
Koulun perustamiseen saatiin lopulta kaupungin lupa, ja Huittisen kunta osti koulun tonttimaaksi yhden hehtaarin kokoisen tontin Vendla ja Frans Untolta 5 markan hinnalla. Lisäksi kaupunki osti viereiseltä Kenniltä kuusi aaria maata puutarhaa varten 48 markalla, jonka lisäksi hänelle korvattiin vielä vuosittainen yhden markan korvaus tontista aiheutuvista rasituksista.⁴⁴ Koulupuutarhatoiminta oli alkanut virallistua vuonna 1912, joten tonttimaan varaaminen erikseen puutarhaa varten oli ajankohtaista myös Karhiniemellä. Puutarhojen ylläpitäminen ei kuitenkaan ollut pakollista, vaan niiden kasvisto riippui pitkälti puutarhaa hoitavan opettajan aktiivisuudesta.⁴⁵

⁴² Viikki 1989, 533.

⁴³ N-1930-m.

⁴⁴ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963; Huittisten kaupunginarkisto, Ark. N:o 3/I; Viikki 1989, 534.

⁴⁵ Halila 1949c, 119-122.

Karhiniemen kylä sijaitsee Huittisiin nähden luoteessa. Kylän niemenkärki rajautuu Kokemäenjokeen, ja se ulottuu pohjoisilta osiltaan aina rautatiehen saakka. Karhiniemen entisten kansakoulurakennusten sijainti on merkitty karttaan tähdellä. Kartta: Maanmittauslaitos 13.02.2013

1900-luvun alussa oli tavallista, että tontteja joko lahjoitettiin, myytiin tai vuokrattiin nimellisellä hinnalla yhteiseksi hyväksi, ja samaa käytäntöä toteutettiin myös esimerkiksi seurantaloiden kohdalla.⁴⁶ Elettiin aikaa, jolloin lähes jokaisen maalaiskylän komistuksiksi rakennettiin talkoovoimin julkisia rakennuksia, yleensä vain yksi tai kaksi kylää kohden: kansakouluja, raittiusseurantaloja,

⁴⁶ Halila 1949b, 38; Tuomisto & Pakkala 2008, 12.

nuorisoseurantaloja, maamiesseurantaloja sekä työväen- ja kansantaloja.⁴⁷ Lisäksi ainakin seurantaloja rakennettaessa tontin lisäksi myös rakennusmateriaaleja lahjoitettiin yhteiseksi hyväksi, ja jo valmistuneen rakennuksen huoltotyöt toteutettiin niin ikään talkoovoimin. Talkootöihin osallistuminen vaati osanottajiltaan ahkeraa ja sinnikästä asennetta, ja uskoa yhteiseen asiaan, sillä 1900-luvun maalaisyhteisössä vapaa-aika oli kortilla, kun töitä tehtiin arkisin lähes vuorokauden ympäri, ja vielä lauantaisinkin.⁴⁸ Talkootöillä on Suomessa pitkät perinteet ympäri maan niin maalais- kuin kaupunkikylissä. Naapureita ja sukulaisia kutsuttiin työavuksi tavallisimmin maataloustöihin ja suurempiin rakennusurakoihin. Vaikkei auttamisessa varsinaista vastapalveluksen velvoitetta ollut, niin vastavuoroisuus oli tavallista, kun kyseessä ei ollut kylän yhteiseksi hyväksi tapahtuva talkootyö. Talkootöiden palkaksi saatettiin tarjota ruokaa ja juomaa, ja pitää tanssit työn tultua valmiiksi.⁴⁹ Maalaiskyläin talkoilla rakennettuja, näille päiville saakka säilyneitä kylän yhteisiä rakennuksia vaalitaan nykypäivänä kylien komistuksina, ja niitä pidetään yhtenä arvokkaimpana osana kylien ja maaseudun kulttuuriperintöä.

Yhdessä tekeminen oli maalaiskylässä pitkään itsestäänselvyys, jopa elinehto. Talkootyön positiivisia vaikutuksia ei useinkaan voida mitata rahassa, mutta sen muita hyötyvaikutuksia on tutkinut suomenruotsalaisyhteisöjen kautta ylilääkäri Markku T. Hyypä, joka kutsuukin talkoista saatavaa etua henkiseksi tai sosiaalseksi pääomaksi. Hyypän mukaan yhdistys- ja vapaaehtoistyö perustuu yhteisön jäsenten väliseen luottamukseen, ja siitä saatava sosiaalinen pääoma tuottaa yhteisöllisyyden tunnetta, me-henkeä, ja se puolestaan vaikuttaa kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin yksilötasolla.⁵⁰ Sosiaalinen pääoma lienee yksi selitys siihen, mikä pitää maalaiskylät vetovoimaisina vuosikymmenestä toiseen.

Karhiniemen kansakouluksi sopiva rakennus löydettiin Sammun kylästä, samalta kylältä, jossa koulua Karhiniemeltä oli käyty. Rakennus oli sikäläisen Mattilan tilan päärakennus, ja joutava Karhiniemelle siirrettäväksi. Suomessa rakennusten

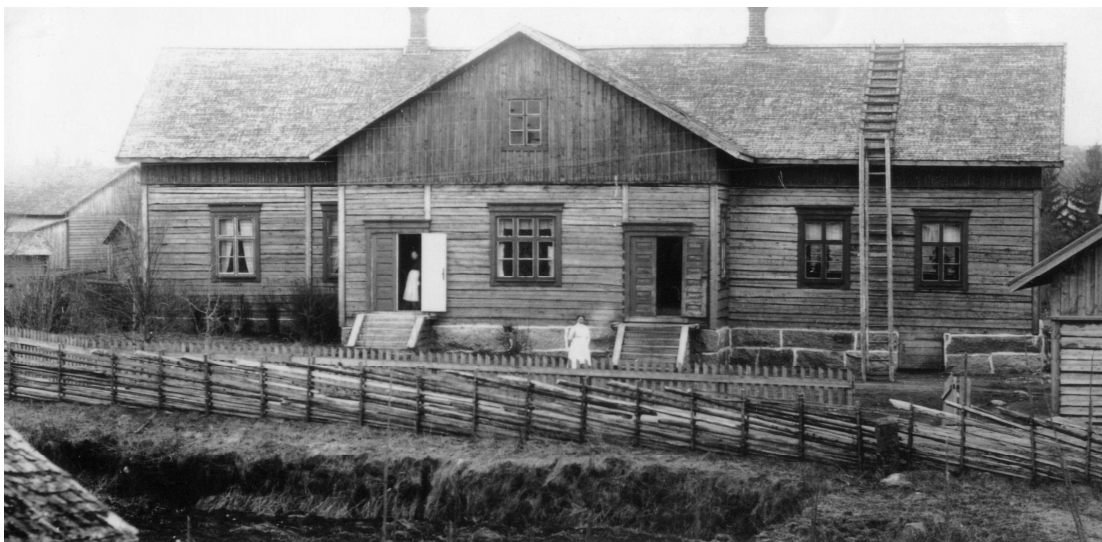
⁴⁷ Halila 1949b, 171; passim. Halme & Pakkala, 2008.

⁴⁸ Tuomisto & Pakkala 2008, 12-13.

⁴⁹ Talve 1990, 207.

⁵⁰ Hyypä 2005, 11, 14, 16-18, 31, 36, 91.

päärakennusaine lähes toiseen maailmasotaan saakka oli puu.⁵¹ Hirret valmistettiin tuohon aikaan käsin hakkaamalla, joka oli hidasta ja työlästä, joten vanhojen rakennusten purkaminen ja siirtäminen uuteen paikkaan oli tavallista sekä ajallisista että kustannuksellisista syistä.⁵² Työläältä kuulostava hirsirungon siirtäminen oli usein sekä nopein että edullisin tapa rakentaa taloja. Kivijalkaa ei siirretty, vaan se jätettiin niille sijoilleen. Uuden rakennuksen perustusmateriaali koottiin mahdollisimman läheltä uutta rakennuspaikkaa. Toisinaan kouluksi sopiva rakennus löytyi kylällä jo olevista, tyhjilleen jääneistä maalaistaloista, jolloin siirtämistä ei välttämättä tarvittu. Erityisesti kansakoulujen maaseudulle leviämisen alkuaikoina tällainen vanhojen rakennusten uusiokäyttö oli yleistä, eikä monikaan varhaisimmista kansakoulurakennuksista ei ole varta vasten koulutaloksi rakennettuja.⁵³

Mattilan tilan päärakennus alkuperäisellä paikallaan Sammun kylässä 1900-luvun alussa, ennen kuin se siirrettiin Karhiniemelle kouluksi. Tällöin sisäänkäynnit olivat vielä rakennuksen keskiössä. Osa haastateltavista esitti epäilyksensä siitä, onko kuvassa oleva rakennus nimenomaan siirretty Mattilan tilan päärakennus. Kuvasta on teetetty kopioita monille kyläläisille, ja kyläläisten keskuudessa tässä on siirretty rakennus, Karhiniemen kansakoulun runko. Alkuperäinen kuva on ilmeisesti saatu Norrinimiseltä kyläläiseltä.⁵⁴ Kuvaaja tuntematon. Kuva: Teuvo Musakka

⁵¹ Korhonen 2005, 174.

⁵² Tuomisto & Pakkala 2008, 10; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Syväoja 2004, 77.

⁵³ Halila 1949b, 169.

⁵⁴ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

Koulun perustamista vauhdittaakseen Karhiniemen kylän miehet sitoutettiin lupaamaan, että he huolehtivat kouluksi katsotun rakennuksen purkamisesta ja siirtämisestä, mikäli lupa koululle saadaan. Sitoumuksen vahvistamiseksi tehtiin kirjallinen sopimus (Liite 2), jonka jokainen tehtävään lupautunut kylän mies allekirjoitti. Sopimuksessa luki seuraavasti:

”Siinä tapauksessa, jos Karhiniemen kylään perustetaan ylempi kansakoulu ja sen opetus ja asuin rakennukseksi ostetaan Sammun Mattilan asuin rakennus, niin tämän kautta sitoumme me allekirjoittaneet sen rakennuksen ilman kivijalkaa ilmaiseksi siirtämään ensi talven aikana nykyisestä paikastaan Karhiniemen kylään. Huittisissa maaliskuun 29 päivä 1912.”⁵⁵

Allekirjoittajina siirtosopimuksessa olivat Frans Kouhi, Ferdinand Kuukkinen, Kalle Kenni, F. Rekikoski, Kustaa Takala, Erik Hietanen, Heiki (Heikki) Hietanen, Ville Höyssy, Vihtori Rautio, Emil Paavola, Nestori Tirri, Juha Kastari, Lauri Rautio, Fredrik Simula, Hjalmar Rintala, Vihtori Pihlava, Wilho Santala ja Frans Unto. Iso osa sukunimistä kuuluu edelleen Karhiniemen kylän asukkaille, mikä kertoo sukujen säilymisestä alueella.

Mattilan tilan siirto suoritettiin sovitusti seuraavan talven aikana hevosien avulla. Siirtoajankohtana talvi oli kesää parempi, koska tukkien siirtely oli lumen avulla helppompaa, ja joen ylityskin sujui silloin painavien tukkien kanssa jäätä pitkin.⁵⁶

Koulurakennuksen varsinainen rakentaminen tuli rakennusmestari Koskisen tehtäväksi.⁵⁷ Myös kylän oman kirvesmiehen muistellaan olleen mukana koulun kokoamisessa ja rakentamisessa. Hän oli ollut mukana rakentamassa myös Karhiniemellä ollutta työväentaloa, joka kuitenkin kylän harmiksi tuhoutui tulipalossa. Työväentaloa ei palon jälkeen rakennettu uudelleen.⁵⁸

⁵⁵ Siirtosopimus, Huittisten kaupungin arkisto, Ark.n:o 2/I

⁵⁶ Ryhmähaastattelu 27.2.2012

⁵⁷ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963

⁵⁸ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

Oli tavallista, että maalaiskansakouluja rakennettiin ja suunniteltiin paikkakunnan kirvesmiesten voimin. Kouluja varten oli laadittu myös mallipiirustuksia, ja vaikka niissä oli pyritty edullisuuteen ja vaatimattomuuteen, usein tukkien siirtäminen oli kaikkein edullisin ja nopein vaihtoehto, joten päädyttiin käyttämään Karhiniemen tapaan jotakin purettavaa rakennusta koulun runkona.⁵⁹ Yksi kansakoulujen mallipiirustuksia tuottanut taho oli vuonna 1906 perustettu *Taidetta kouluihin* -yhdistys, jonka seuraavana vuonna ilmestyneessä mallipiirustuskokoelmassa painotettiin rakennusten esteettisyyttä. Yhdistys julkaisi myös vuosikymmeniä opetuksen apuna käytettyjä kuvatauluja, joiden aiheina olivat taidejäljennökset.⁶⁰

Karhiniemelle siirrettyyn hirsirunkoon tehtiin tarvittavat muutokset, jotta se saatiin vastaamaan kansakoulun tarpeita. Tulisijoja lisättiin ja sisäänkäyntien paikat muutettiin.⁶¹ Vanhasta rakennuksesta yli jääneet osat myytiin koulurakennuksen valmistuttua huutokaupalla, ja tarpeiston, kuten urkuharmonin ja puolapuiden ja ompelukoneen, rahoittamiseksi järjestettiin iltamia.⁶² Vaikka harmoni oli suhteessa huomattavan arvokas, sitä pidettiin siihen aikaan yhtenä välttämättömään opetuskalustoon kuuluvista välineistä.⁶³

2.2 Koulu alkaa

Karhiniemen kansakoulu valmistui kesällä 1913, ja koulunkäynti alkoi 25.8.1913, ensin pienten lasten kouluna eräänlaisena esikouluna ja varsinaisena kansakouluna 29.9.1913.⁶⁴ Ensimmäisenä lukuvuonna oppilaita oli 44.⁶⁵ Koulu oli muodoltaan supistettu eli yksiopettajainen, mutta muuttui vuonna 1930 niin sanotusti täydelliseksi

⁵⁹ Seppovaara 2000, 95.

⁶⁰ Halila 1949c, 109-110.

⁶¹ M-1966-k

⁶² Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963

⁶³ Halila 1949c, 111.

⁶⁴ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963

⁶⁵ Huittisten kaupunginarkisto

eli kaksiopeettajaiseksi, kun uusi alakoulurakennus valmistui.⁶⁶ 1900-luvun alussa kaksiopeettajaisia kansakouluja oli vain 18% kaikista kansakouluista, joten koulun alku yksiopeettajaisena noudatteli ajalle tyypillistä linjaa.⁶⁷ Ennen alakoulun perustamista käyty pienten lasten koulu käytiin kiertokoulumuotoisena, joko kyläläisten kodeissa tai joskus myös koululla. Kiertokouluun tarvittavat kalusteet oli helppo siirtää rakennuksesta toiseen, sillä niihin kuului neljä kapeaa penkkiä ja neljä samanmittaista pöytää, joiden kannet olivat pulpettien tapaan vinossa. 1920-luvulla lauhanmaalaisen Laina Rauhasen kiertokoulua pidettiin koulutalon käsityörakennuksessa. Koulua käynyt muistelee, että kriffelitaluja ei ollut, vaan kirjoitusta ja numeroita harjoitettiin valkoiselle käärepaperille, jota käytettiin yleensä kaupoissa ostosten käärimiseen.

68

Koulujen puhtaanapidosta ja lämmittämisestä ei kansakouluasetuksessa ollut määräksiä, mutta käytännössä lähes kaikissa kansakouluissa oli tapana, että joko opettaja tai vuorottain järjestäjävastuussa olevat oppilaat pitivät niistä huolen. Etenkin pidemmästä matkasta tuleville oppilaille lämmitystehtävät ottivat koville, kun koulumatkalle oli säästä riippumatta lähdettävä pari tuntia muita oppilaita aikaisemmin.⁶⁹ Vaikka Karhiniemellä kaikkien oppilaiden koulumatka lyhentyi uuden koulun myötä erittäin lyhyeksi, palkattiin koulun lämmittämistä ja suurempia siivoamisia varten alusta alkaen omat henkilönsä. Lämmittäjä ja puiden pilkkoja sai palkakseen 56 markkaa vuodessa. Kuukausittaisesta siivoamisesta maksettiin päiväpalkkaa, joka oli 1 markan ja 50 pennin suuruinen. Päivittäisestä koulun siivoamisesta olivat vastuussa oppilaat itse aina vuoteen 1929 saakka, jolloin koululle palkattiin yhteinen siivooja-lämmittäjä. Pisimpään siivooja-lämmittäjän tehtävää hoiti Amanda Jalonen.⁷⁰

⁶⁶ Täydellisessä koulussa oli eri opettaja ala- ja yläkansakoulua varten, supistetussa vain yksi opettaja, joka osan opetusajasta käyttää kahden alimman, osan neljän ylemmän luokan opettamiseen. Halila 1950, 89-90; Iisalo 1991, 180; Syväoja 2004, 76. Karhiniemellä alempia luokkia opetettiin kiertokoulun muodossa, mutta opettaja oli sama kuin yläkoulullakin.

⁶⁷ Halila 1949c, 170.

⁶⁸ Paavola, Eeva: Koulumuistot

⁶⁹ Halila 1949c, 114-115.

⁷⁰ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 40/1963

Koulurakennus Karhiniemelle siirrettynä. Opettaja Varma Niemi oppilaineen koulun pihalla vuonna 1922. Kuvasta käy ilmi, kuinka rakennuksen sisäänkäynnit sijoitettiin rakennuksen siirron jälkeen keskiön sivuille, ja vanhoista oviaukoista tehtiin ikkunat. Ikkunoiden paikkoja myös vaihdeltiin. Kuvaaaja: Tuntematon, Kuva: Irja-Liisa Marku.

2.3 Suomi itsenäistyy

Sekä vuosien 1917-18 että toisen maailmansodan sota-ajat vaikuttivat asutuskeskusten kansakoulujen toimintaan maalaiskansakouluja enemmän, sillä kaupunkikouluis-
sa sodat keskeyttivät opetuksen, ja koko koulutalo saattoi olla varattuna sotilaallista
käyttöä varten.⁷¹ Maalaiskouluissa, kuten myös Karhiniemellä, koulua käytiin sota-
aikoina lähes normaalisti. Lapsista yritettiin vaikeista oloista riippumatta pitää hyvä
huoli, ja vuoden 1917 alussa aloitettiin Karhiniemenkin koulussa tarjoamaan lapsille
kouluruokaa, joskin alkuun vain joka toinen päivä ja 25 pennin viikkomaksua vas-
taan.⁷² Talvi- ja jatkosotien aikaan erityisesti koulusta saatavan päivittäisen aterian
merkitys oli lapsille suuri, vaikka se olikin vain keitto tai puuro, jonka lisäksi ne, joil-

⁷¹ Halila 1949c, 61-62.

⁷² Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä
40/1963

la oli, toivat kotoa maidon ja leivän.⁷³ Toisen maailmansodan aikaan kylään saatiin lisää asukkaita inkeriläisistä ja karjalaisista evakoista, siirtolaisista, joiden jälkeläisiä asuu Karhiniemellä edelleen.⁷⁴ Myös siirtolaisten koulunkäynnistä huolehdittiin: kouluhallitus katsoi, että heillä oli samat oikeudet opetukseen kuin syntyjään suomalaisillakin.⁷⁵ Myös Karhiniemen kansakouluun tuli evakkoperheiden lapsia oppilaiksi, ja siirtolaisten aikaan koulun luokkakoot olivat suurimmillaan.⁷⁶ Organisatorisella tasolla kansakoululaitos ei sota-aikoina kehittynyt. Varoja haluttiin suunnata kansakouluun vain välttämätön määrä eikä yhtään enempää, sillä taloudellisen panostuksen pääpaino oli sotatoimissa. Kansallisella tasolla sotien jälkeen oli aina erityisesti ponnisteltava, jotta järjestelmä saatiin ajan tasalle ja työtä saatiin jatkettua yhteiskunnan kärsimistä henkisistä ja fyysisistä sodan vaurioista huolimatta.⁷⁷

2.4 Uusia haasteita oppivelvollisuuslaista

Kansakoulu ehti toimia Karhiniemellä kahdeksan vuotta, kunnes kouluihin liittyvä lainsäädäntö jälleen uudistui. Vanhan piirijakoasetuksen määräyksiä tehostettiin valtakunnallisesti 15.4.1921 oppivelvollisuuslailla. Kansakoulu määrättiin rakennettavaksi myös harvaan asutuille alueille, ja koulun käynnistä tehtiin nyt pakollista. Uudesta oppivelvollisuuslaista tuli yksi merkittävimpiä tapahtumia Suomen koulujen historiassa. Laki määräsi koulun kuusivuotiseksi siten, että 7-8 –vuotiaiden tuli käydä alakoulua ja sitä vanhempien yläkoulua.⁷⁸ Asetuksesta seurasi kansakoulurakennusten määrän räjähdysmäinen kasvu, kun jokaisella kylällä oli käytännössä pakko olla oma koulunsa, jotta lasten oppivelvollisuus saatiin täytännön. Uusia kouluja rakennettiin oppivelvollisuuslain asettamisesta lähtien aina 1970-luvulle saakka.⁷⁹

⁷³ Nurmi 1989, 23-24; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

⁷⁴ Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

⁷⁵ Nurmi 1989, 25.

⁷⁶ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

⁷⁷ Halila 1950, 12, 17.

⁷⁸ Iisalo 1991, 180.

⁷⁹ Halila 1950, 18-19; Korpinen 2010a, 18 ; Peltonen 2010, 29-31.

Oppivelvollisuuslain toimeenpanemiseen annettiin maaseutualueilla aikaa 16 vuotta, eli asetuksen määräysten tuli täytyä vuoden 1937 elokuuhun mennessä.⁸⁰ Laki merkitsi massiivista koulujen rakennusohjelmaa, kun vuodesta 1921 lähtien joka vuosi lähes 20 vuoden ajan ympäri Suomen rakennettiin sadasta kahteensataan uutta koulurakennusta.⁸¹ Kansakoulurakennusten ilmaantumisella kylänraittien varteen oli suuri vaikutus maalaiskylien maisemaan. Kansakoulun, samoin kuin muidenkin maalaiskylien julkisten rakennusten, kuten seurantalojen, paikka pyrittiin valitsemaan kylän keskeisimmältä ja kauneimmalta paikalta.⁸² 2000-luvun maalaismaisemaan puiset kansakoulurakennukset jo kuuluvat olennaisena osana, mutta 1900-luvun alussa uusi, mallipiirustuksia noudatteleva koulutalo oli maaseudun institutionaalisen ja esteettisen modernisoitumisen alku.⁸³

2.4.1 Pula opettajista

Koska uuden oppivelvollisuuslain myötä kouluja rakennettiin lisää vauhdilla, tuli pian myös pätevistä opettajista pula 1920-luvun alussa. Etenkin harvaanasutuilla seuduilla jouduttiinkin toisinaan turvautumaan myös epäpäteviin opettajiin. Opettajapula saatiin taitettua 1930-lukuun mennessä.⁸⁴ Pätevien luokanopettajien pulaa hieman pidempikestoisena jatkui pula pätevistä veistonopettajista. Ainakin vielä 1930-luvun puolivälissä veistonopettajina oli kylän veistotaitoisia miehiä ja muita vastaavia henkilöitä, joilla käytännön taidot kyllä olivat, mutta pätevyys opettamiseen puuttui.⁸⁵ Lisäksi opettajien palkka oli vielä 1920-luvulle tultaessa sen verran matala, että moni opettaja hoiti päivätyönsä ohessa muitakin luottamuksellisia, yleensä kunnallisia tehtäviä sivutulojen ansaitsemiseksi. Opettajia nähtiin mm. kunnallislautakuntien esimiehinä ja postinhoitajina.⁸⁶ Ehkä opettajapulaan oli osasyynä myös työstä saatavat niukat palkkatulot.

⁸⁰ Halila 1950, 20, 374.

⁸¹ Halila 1950, 106

⁸² Nurmi 1989, 14; Panu 2008, 68; Tuomisto & Pakkala 2008, 11.

⁸³ Tuomaala 2004, 125.

⁸⁴ Halila 1950, 265-266.

⁸⁵ Halila 1950, 280-282.

⁸⁶ Halila 1949c, 289-290, 297-298.

Vielä myöhemminkin, kun alakoulut vakiintuivat erillisiksi kouluikseen, joilla oli oma opettajansa, tultiin päätökseen, että alakoulunopettajilla oli pienempi palkka kuin yläkoulun opettajilla. Pienempää palkkaa perusteltiin sillä, että yläkouluun verrattuna alakoulun opettajalla oli usein pienempi luokka, lyhyempi työpäivä ja vähemmän korjattavia tehtäviä. Myös alakoulun opettajan koulutus oli pitkään yläkoulun opettajan koulutusta hieman lyhyempi. Lisäksi koulun johtajaopettajan vastuulista nimeä kantoi yleensä yläkoulun opettaja.⁸⁷ Johtajaopettajan valitsi koulun johtokunta, ja hänellä oli suuremman työtaakan lisäksi myös suurempi vastuu koulun asioista kuin muilla opettajilla. Johtajaopettaja nimitettiin kolmeksi vuodeksi kerrallaan.⁸⁸ Johtajaopettaja toimi myös koulun johtokunnan sihteerinä, joka otti osaa kokouksiin ja kirjoitti niiden pöytäkirjat. Sihteerinä opettaja myös kutsui johtokunnan koolle.⁸⁹

2.5 Kylä saa oman kirjaston

Maalaiskansakoulujen kirjasto-oloihin oli kiinnitetty huomiota jo vuonna 1911, jolloin valtion taholta sekä määrättiin kirjastoihin ja niiden hoitoon liittyvää ohjeistusta että esitettiin avustusten myöntämistä oppilaskirjastoille, mikä alkoikin kaksi vuotta myöhemmin.⁹⁰ Kirjastojen leviäminen jokaisen koulun yhteyteen tapahtui kuitenkin hyvin hitaasti, ja esimerkiksi vielä 1920-luvulla koulukirjastoja oli vasta noin 30% Lounais-Suomen kansakouluista. Kirjastojen perustamista pyrittiin valtiolliselta tasolta hiljalleen edistämään, ja vuonna 1927 eduskunta asetti kirjastolakiin myös koulukirjastoja koskevia velvoitteita, jonka lisäksi kouluhallitus vielä erikseen kehotti seuraavana vuonna kouluja kirjastojen perustamiseen.⁹¹ Ilmeisesti ylemmältä taholta tulleilla laeilla ja kehoitteilla oli myös käytännön vaikutusta, sillä Karhiniemen kansakoulun tiloihin kirjasto perustettiin vuonna 1929. Kirjasto aloitti Huittisten kunnan sivukirjaston nimikkeellä, jota koulun johtajaopettaja ylläpiti korvausta vastaan. Käytännössä kirjastonhoitajia oli koko sen toiminta-aikana vain kaksi, ensin Lyyli Käenmäki ja hänen jälkeensä Pertti Wallenius. Kirjasto perustettiin tyhjästä, joten

⁸⁷ Halila 1950, 87.

⁸⁸ Halila 1950, 269.

⁸⁹ Wallenius 20.3.2012.

⁹⁰ Halila 1949c, 250-251.

⁹¹ Halila 1950, 143-145.

ensimmäinen toimintavuosi alkoi kirjahankinnoilla: ostettiin 64 kirjaa, jotka maksoivat yhteensä 2 131 markkaa ja 10 penniä. Rahat kirjoihin saatiin kunnan varoista. Kirjasto oli kirjamääräänsä nähden menestys, sillä ensimmäisen vuoden aikana hankittuja 64 kirjaa lainattiin yhteensä 211 kertaa.⁹²

Kylän kirjasto oli auki vain yhtenä päivänä viikossa, toiminnan alusta loppuun saakka aina samaan aikaan, keskiviikkoisin, talviaikaan kello 18.30-19.30, ja kesäaikaan kello 19.30-20.30. Kirjasto oli suljettuna pidempiä aikoja vain loma-aikoina, mutta muuten vain poikkeustapauksissa, kuten jonkin tartuntataudin ollessa alueella. Kuutta viikkoa pidempään kirjasto ei ollut suljettuna koskaan. Kirjahankintoihin saatiin pieni määräraha joka vuosi, joten joka vuosi kokoelmiin saatiin myös uusia teoksia. Kirjastonhoitajana opettaja valvoi, että lapset lainasivat vain lapsille soveliasta lukeamista. Koulun lakattua opettaja Wallenius ylläpiti kirjastoa vielä reilun vuoden, kunnes senkin toiminta lopetettiin. Kirjoja oli lopettamispäivään mennessä hankittu 1 389 kappaletta, ja ne olivat kaikki suomenkielisiä.⁹³

2.6 Kiertokoulun tilalle oikea alakoulu

Vaikka oppivelvollisuuslain myötä myös kiinteän, kunnallisen alakoulun pitäminen tuli pakolliseksi, oli kirkollinen kiertokoulu vielä pitkälle koko 1920-luvun ainut käytännössä mahdollinen vaihtoehto käydä koulua harvaan asutuilla alueilla, kuten maan pohjoisissa osissa.⁹⁴ Vuonna 1927 Karhiniemelle päätettiin perustaa kirkollisen pienten lasten koulun tilalle alakoulu, joka oli 18-viikoinen. Sen opettaja toimi ajastaan 18 viikkoa toisessa kylässä Suttilassa. Karhiniemen alakoulu alkoi vuoden 1928 tammikuussa 19 oppilaan voimin. Opettajalle vuokrattiin ensin opetusajaksi asunto K. Mattilan talosta, mutta myöhemmin alakoulun opettaja asui Paavolan mökissä. Koulua pidettiin ensin joko kodeissa tai kansakoulun käsityöhuoneessa, mutta pian tuli ajankohtaiseksi myös omien koulutilojen saaminen. Karhiniemen kansakoulun johtokunnassa keskusteltiin alkuun mahdollisuudesta ottaa alakoulun käyttöön kou-

⁹² Huittisten kaupunginarkisto

⁹³ Huittisten kaupunginarkisto; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Wallenius 20.3.2012.

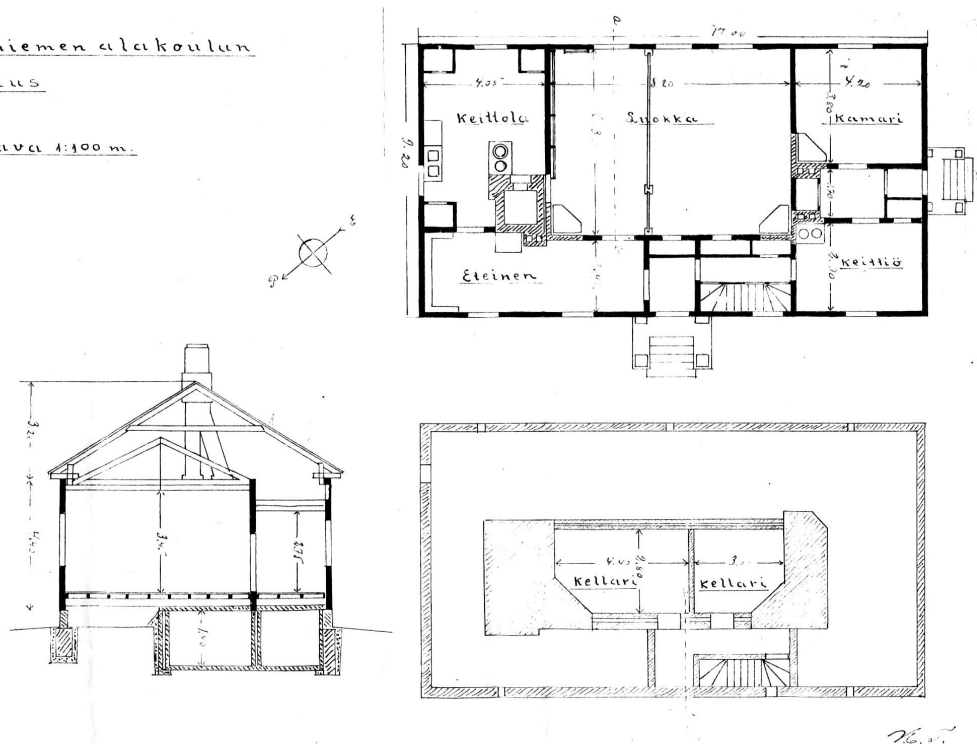
⁹⁴ Halila 1950, 88-89.

lun tyhjillään oleva vintti. Oma, uusi koulurakennus sai kuitenkin enemmän kannatusta, ja samaan taloon päätettiin tehdä myös keittola.⁹⁵

Uusi alakoulurakennus valmistui vuonna 1930. Siinä opiskeltiin ensimmäiset kolme vuotta, jonka jälkeen siirryttiin yläkoulurakennukseen.⁹⁶ Vaikka koulukeittolaittoiminnalle oli myönnetty varoja Karhiniemen kansakoulun alkuajoilta, vuodesta 1913, lähtien, ei Karhiniemen kansakoulussa ollut omaa keittolaakaan ennen kuin sellainen alakoulutalon yhteyteen rakennettiin. Tätä ennen oppilaat ravitsivat itsensä kotona tuoduin eväin, sotavuosia lukuun ottamatta, jolloin lapset saivat syödä koululla joka toinen päivä. Osan uuden keittolan kuluista sai katettua valtiolta saatavalla avustuksella, mutta iso osa ruokatarvikkeista kerättiin sekä koulun omasta puutarhasta, että oppilaiden kodeista.⁹⁷

Karhiniemen alakoulun
piirustus

Mittakaava 1:100 m.

Karhiniemen alakoulurakennuksen piirustukset. Kuvan oikeassa alakulmassa Piirroksen alakulmassa on kirjaimet V.E.T. suunnittelijan V.E. Toivasen mukaan. Piirros Huittisten kaupunginarkistosta.

⁹⁵ Käenmäki, Lyyl: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 40/1963

⁹⁶ Y-N-1940-m

⁹⁷ Halila 1949c, 122-127.

”Nykyiset äidin ja isät tunteva suurta kiittollisuutta, kun ovat saaneet koulut omaan kyläänsä. Ei joki ole enää koulunkäyntiä haittaamassa, vaikka karhiniemeläiset muuten ovat yhä edelleenkin sen takia ikään kuin lapsipuolen asemassa muihin kyläkuntiin verrattuna. Toivoi tässäkin koulussa kasvatettavan lapsi Jumalan pelkoon ja hänen käskyjensä arvossa pitämiseen. Silloin edistyttäisiin myös taidoissa sekä opittaisiin pitämään kunniassa ihmistenkin laatimia lakeja.”⁹⁸

Näin kirjoitti paikallislehti Lauttakylä Karhiniemen kansakoulun alakoulun valmistumisesta vuonna 1930. Yläkoulua oli kylässä käyty tässä vaiheessa jo seitsemäntoista vuotta, mutta nyt oli saatu koulurakennus myös kaikkein pienimmille alakoululaisille. Vaikka uusi koulu oli ylpeydenaihe, suhtautuu paikallislehti karhiniemeläisiin hieman säälivästi kylän kaupungista erottavan joen takia. Kyläläiset olivat ”lapsipuolen asemassa muihin kyläkuntiin verrattuna”, koska joki hankaloitti kulkemista kaupunkiin. Paikallislehti muistutti koteja myös koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä:

”Tässäkin koulussa tarvitaan vanhempien ja koulun yhteistyöstä kasvatettaessa lapsesta hyvää kansalaista isänmaata varten. Ilman yhteistyötä ei tulos ole tyydyttävä, mutta sitä paitsi tarvitaan myös Jumalan apua. Silloin vähäinenkin työ tuottaa siunausta.”⁹⁹

Lauttakylä-lehdessä kodin toivottiin olevan osana oppilaiden koulunkäyntiä vastakin, vaikka käytännössä kyläläiset eivät olleet voineet välttyä yhteistyöltä sitä ennenkään. Varsinaista vapaa-ajanviettoa tai harrastetoimintaa ei koululla kyläläisille ollut, mutta koulun käytännön elämässä olivat kylän asukkaat läheisesti mukana. Ruokatarvikkeiden toimitukseen osallistuttiin, ja talvisaikaan luokkahuoneita kävi tuttu kyläläinen lämmittämässä ennen koulun alkua.¹⁰⁰ Kyläläiset auttoivat toisiaan muissakin askareissa tarpeen mukaan: etenkin talvisodan jälkeen naapuriapu oli tarpeen, kun kylällä oli pulaa nuorista miehistä ja hevosista, jotta peltotöistä selvittiin. Talkootyöl-

⁹⁸ Lauttakylä 10.10.1930

⁹⁹ Lauttakylä 10.10.1930

¹⁰⁰ N-1940-m

lä oli positiivisetkin puolensa: olosuhteiden luomasta pakosta aiheutunut yhdessä tekeminen kasvatti kylän yhteenkuuluvuuden tunnetta.¹⁰¹

2.7 Opettajat asuivat koululla

Koko kansakouluajan oli tavallista, että opettaja asui koululla.¹⁰² Myös Karhiniemen molemmissa koulurakennuksissa oli asunnot opettajille. Ulkorakennuksessa oli opettajien käyttöön tarkoitettu sauna, ja pihapiirissä kaivo (Liite 4, piirros A.). Yläkoulun opettajalla oli lisäksi pieni puutarha, jossa kasvoi omenapuita ja juureksia. Koulu- kasvitarhat ja -puutarhat toimivat myös opetustyön havainnollistajina. Karhiniemellä opettajilla ei ilmeisesti ollut maatalouseläimiä, vaikka ne monessa kylässä kuuluivatkin opettajan palkan lisäksi. Ainakin koulun aloittaessa haettavalle opettajalle luvattiin rahallisen korvauksen lisäksi vain asunto, lämmitys ja puutarhamaa. Lisäksi koulun naapuritilalla oli lehmiä, ja ainakin 1958 aloittanut opettaja Wallenius haki joskus sieltä maitoa.¹⁰³

Yläkoulun opettaja pääsi asuntoonsa suoraan luokasta.¹⁰⁴ Koulu oli rakennuksineen ja pihapiireineen opettajien aluetta, eikä opettajien asuntoihin oppilaita päästetty. Joskus kylän aikuiset saattoivat käydä opettajalla kylässä. Vanhat oppilaat hieman naureskellen kertoivat, että joskus Käenmäelle saattoi veistonopettaja ja pappikin kylään päästä. Myös Käenmäen vetämä lähetysompeluseura kokoontui toisinaan hänen kotonaan, mutta myös koulun käsityöluokassa. Sota-aikana ompeluseurassa valmistettiin tarvikkeita kylän sodassa oleville pojille, ja muita käsitöitä, joita myymällä kerättiin heille rahaa. Opettaja Käenmäki piti myös tytöille käsityöpiiriä, mutta se kokoontui koulun puolella. Syntymäpäiviä tai muita kyläläisten omia juhlia ei koululla järjestetty, lukuun ottamatta opettajan syntymäpäiviä, jotka olivat koko kylän juhlat.¹⁰⁵

¹⁰¹ N-1940-m

¹⁰² Korpinen 2010a, 22.

¹⁰³ Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 39/1963; Seppovaara 2000, 23; Wallenius 20.3.2012.

¹⁰⁴ N-1940-m

¹⁰⁵ N-1930-m ; Järvi 1966, 265; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

3. Muistojen vuodet 1940-1970

3.1 Sodan arvet

Karhiniemellä opiskeltiin normaalisti myös toisen maailmansodan aikoihin. Koulunkäynnistä huolimatta sodassa olevia kunnioitettiin vaatimattomammalla arjella, jossa esimerkiksi tanssit ja muu juhliminen oli kielletty. Kylä kuitenkin kaipasi arjen keskelle myös ilon aiheita, joten Hiidenkallion takana, uhrilähteen luona olevassa suulissa järjestettiin sodan aikana salatansseja.¹⁰⁶

Sotavuosiin liittyy kuitenkin myös Karhiniemen kyläyhteisön kannalta jopa sotaa henkilökohtaisempi kollektiivinen trauma, kyläläisten tarinoissa edelleen kulkeva, traaginen perhesurma. Kuritushuoneesta karannut vanki tuli sattumalta Karhiniemelle, ja surmasi lähes koko Hakasen perheen: isännän, emännän, piian ja kaksi lasta. Ainut säästynyt oli perheen vanhin, rintamalla ollut poika. Koulunkäynti keskeytettiin, kun kylää kohdannut suru-uutinen kantautui opettaja Saima Laatille. Laatin oppitunnilla ollut oppilas muistelee, että yksi kylän vanhemmista miehistä tuli kertomaan tapahtumasta opettajalle kesken oppitunnin, kun koulua oli sinä päivänä käyty vasta pari tuntia. Kun opettaja Laati ja kylän mies tulivat takaisin luokkaan opettajan asunnon puolelta, sanoi Saima Laati vesissä silmin oppilailleen, että: ”Nyt lapset kotio, ettekä tuu ennenko pyydetää.”¹⁰⁷ Koko kylää koskettanut sota-ajan tragedia siis keskeytti koulutyön, vaikka itse sota ei sitä tehnyt.

3.2 Nuorisotoiminta alkaa

Yksi Karhiniemen kylän historian merkittävämpiä henkilöitä kylän toiminnan kannalta on ollut huittislainen Junno Välimaa. Välimaa aloitti vuonna 1947 Karhiniemel-

¹⁰⁶ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹⁰⁷ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

lä paikalliselle nuorisolle suunnatun kerhotoiminnan, joka jatkui tasan 40 vuoden ajan, vuoteen 1987 saakka. Alun perin Kiikasta kotoisin oleva Välimaa oli opiskellut sodan jälkeen maatalousneuvojakurssin. Välimaa muutti Huittisiin jo nuorena poikana, mutta Karhiniemen kylällä hän ei koskaan asunut. Ennen muuttoa hänen kokemuksensa Huittisista rajoittui kaksiin Karhulan tansseihin. Asuttuaan Huittisissa noin 5 vuotta kävi Välimaalla mielessä muutto pois Huittisista, mutta yksi kylän isännistä oli sanonut, että ”Huittinen tarvitsee juoksupojan.”, ja sellainen Välimaasta maatalouskerhojen myötä myös tuli. Välimaa aloitti nuorisokerhotoiminnan samaan aikaan lähes kaikissa Huittisten kylissä. Käytyään 18 eri koululla tiedustelemassa löytyisikö toiminnasta kiinnostuneita nuoria, kerhoista kiinnostuneiden nimilistaan kertyi yllättävät 400 nimeä. Koulupiirejä oli Huittisten seudulla maatalouskerhojen aloittaessa toimintansa 19 kappaletta. Kerhoja tuli lopulta eri kyliin yhteensä 16, ja niistä yksi oli Karhiniemen kylä. Maatalouskerho aloitti Karhiniemellä kyläläisten kodeissa toimien. Toiminta olisi haluttu aloittaa koulun tiloissa, mutta tiloista tarkka opettaja Käenmäki ei antanut siihen lupaa. Niinpä kerho kokoontui alkuun kodeissa ja siirtyi alakoulurakennukseen vasta koulun lopetettua toimintansa vuonna 1970. Samalla kerhon nimi vaihtui 4H-kerhoksi.¹⁰⁸

Vaikka koulun tiloihin ei kerhotoiminnalle lupaa saatu, olivat Välimaa ja opettaja Käenmäki hyvissä väleissä. Käenmäki oli erityisen kiitollinen Välimaan järjestämistä Työväen raittiusilloista ja -viikoista.¹⁰⁹ 1900-luvun alusta lähtien raittiuskasvatus oli kuulunut opettajien vastuulle ja sitä oli määrätty opetettavaksi koulutyön ohessa.¹¹⁰ Raittiuskasvatusta annettiin niin kieltolain aikana kuin sen kumoutumisen jälkeenkin, ja se liitettiin osaksi luonnontiedon ja terveystieteen oppitunteja.¹¹¹ Välimaan raittiusilloissa oli yleensä pappi puhumassa. Raittiusviikoilla katsottiin joko dioja tai elokuvia raittiusaiheesta. Elokuvia näytettiin ensin Helsingistä noudettavalla elokuvakoneella, ja 1960-luvulta alkaen televisiosta. Elokuva *Pikku Matti maailmalla* tuli kylän nuorille tutuksi. Koulu oli elokuvailtoina tupaten täynnä, sillä maaseudulla ei siihen aikaan useinkaan ollut tilaisuutta elokuvien katselemiseen. Kunkin kylän raittiusviikoista vastuussa olevat henkilöt saivat valita näytettävät elokuvat sosiaaliministeriön

¹⁰⁸ Välimaa 19.4.2012

¹⁰⁹ Välimaa 19.4.2012.

¹¹⁰ Halila 1949c, 246.

¹¹¹ Halila 1950, 204-206.

raittiusosaston antamien suositusten perusteella. Määräys oli, että raittius-teemaisia elokuvia piti näyttää vähintään 10 minuutin ajan, jonka jälkeen sai näyttää muitakin elokuvia. Karhiniemellä katsottiinkin usein myös Mikki Hiirtä ja Susihukkaa. Väli-
maan mielestä illoissa oli pääasia, että lapsilla ja nuorilla on hauskaa.¹¹²

3.3 Kouluruokailu

Kouluruokailu oli kansakoulujen alkutaipaleella omien eväiden varassa. Vuonna 1905 oli jo perustettu Koulukeittolayhdistys edistämään kouluruokailua, ja vuonna 1913 ruokaa varten myönnettiin ensimmäisen kerran varoja, joita jaettiin toiminnassa oleville koulukeittoloille. 1940-luvulle saakka kouluruokailu- ja keittolatoiminta oli järjestetty kunnittain ja kouluittain, ja kustannukset jaettiin siis lähinnä kuntien, lasten vanhempien ja vapaaehtoisten avustajien kesken. Erityisesti jatkosodan aikaan ruokatilanne oli huono, kuten koko väestöllä muutenkin. Tällöin hyödynnettiin uudella tavalla luonnon antimia myös kouluruokailussa, ja opettajan johdolla käytiin keräämässä keittolalle marjoja ja sieniä. Vuoteen 1948 mennessä kunnat velvoitettiin järjestämään kaikille oppilaille maksuttomat ateriat. Erikseen määrättiin, että myös opettaja oli oikeutettu maksuttomaan keittolautaselliseen.¹¹³

Kouluruokailuun liittyy Karhiniemen kansakoulun 1950-luvun oppilailta runsaasti muistoja. Keittiö sijaitsi alakoulurakennuksen länsipäädyssä. Alakoululaiset söivät luokassaan, yläkoululaiset seisten. Ruokalajeissa ei ollut suurta vaihtelua, ja osa ruokatarvikkeista viljeltiin, kasvatettiin ja kerättiin itse. Alakoulun takana oli perunapeltö, josta nostettiin perunoita koulun tarpeisiin. Myös kotoa tuotiin ruokatarvikkeita kouluruokailua varten, ja kunta lahjoitti osan. Kotoa tuotiin ruokatarvikkeita samassa suhteessa kuin lapsia oli koulussakin: niistä perheistä, joista lapsia oli koulussa paljon, tuotiin ruokaakin enemmän. Tuomisia olivat esimerkiksi marjat ja omenat, ja myös perunat, vaikka koululla oma perunamaa olikin. Ruoka oli aina lusikalla syötävää: velliä, keittoa tai puuroa. Kesäaikaan oppilailta oli omat eväät. Keittola toimi

¹¹² Välimaa 19.4.2012; Wallenius 20.3.2012.

¹¹³ Järvi 1966, 262; Nurmi 1989, 18; Salmela 1966, 84-85; Seppovaara 2000, 105.

vielä epäsäännöllisesti ja käytössä olevien varojen mukaan, mutta vuosina 1931-34 kouluille annettiin ruoka-avustusta voina, ja oppilaat itse toivat leivän. Säännöllisesti on Karhiniemen koulun keittola ollut toiminnassa vuodesta 1934 alkaen. Suurimman osan keittolantoiminta-ajasta on keittäjänä toiminut Naimi Jokinen, mutta muutama vuosi ennen koulun sulkemista keittäjäksi vaihtui Elma Hietanen.¹¹⁴

1950-luvun oppilaat muistelevat Karhiniemen kansakoulun ruokalistan olleen joka viikko samanlainen: Maanantaina oli ruokana perunasoppaa¹¹⁵, tiistaina manna-ryynivelliä, keskiviikkona jälleen perunasoppaa, torstaina papusoppaa, perjantaina marjapuuroa ja lauantaina taas perunasoppaa.¹¹⁶ Ilmeisesti vastaava ruokalista oli käytössä ympäri Suomen ja melko pitkälle myös kansakouluajan alkuajoista loppuun saakka. Kun Karhiniemen 1950-luvun ruokalistaa vertaa vaikkapa Uskelan Moision ruokalistaan vuodelta 1910, niin huomataan, ettei muutosta juurikaan ole 40-vuodessa tapahtunut. Moision lapset saivat maanantaisin perunakeittoa, tiistaisin kauravelliä, keskiviikkoisin hernekeittoa, torstaisin ohraryynivelliä, perjantaisin leipäkeittoa ja lauantaisin puuroa.¹¹⁷

3.4 Kouluterveydenhuolto

Koululääkäritoiminta oli suurissa kaupungeissa alkanut jo vuonna 1907, mutta maaseudulla vasta, kun valtakunnallisella tasolla niin määrättiin vuonna 1936. Kouluhammashoito alkoi seuraavana vuonna.¹¹⁸ Karhiniemelläkin toimi 1950-luvun aikoihin kouluhammaslääkäri, huittislainen hammaslääkäri Maija Simula. Erillistä hoitotoimenpiteisiin tarkoitettua huonetta ei Karhiniemen koululta tietenkään löytynyt, joten veistoluokka toimi hammaslääkärin työhuoneena hammastarkastusten ajan.

¹¹⁴ M-1946-k ; N-1940-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Seppovaara 2000, 106; Wallenius 20.3.2012

¹¹⁵ Perunasoppa koostui isoista paloista mullinlihaa, perunoista, suolasta ja pippurista.

¹¹⁶ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

¹¹⁷ Halila 1949c, 127.

¹¹⁸ Halila 1949c, 133-135; Nurmi 1989, 18; Seppovaara 2000, 105.

Keinutuoli toimitti potilaan tuolin virkaa, ja sen jalkojen alle laitettiin halot tueksi, jotta potilas pysyi makaavassa asennossa hoitotoimenpiteiden ajan.¹¹⁹

3.5 Opettajat Lyyli Käenmäki ja Saima Laati

Kansakouluaikaan opettajat eivät vaihtuneet kouluissa usein, vaan usein opettaja teki elämäntyönsä samalla koululla. Karhiniemen koulun alkuvuosina opettajat vaihtuivat muutaman vuoden välein (Liite 3), mutta Lyyli Käenmäen aloitettua vuonna 1924 hän työskenteli Karhiniemellä koko elämänsä. Opettajat Lyyli Käenmäki ja Saima Laati muistetaan mukavina ja oikeudenmukaisina kasvattajina. Käenmäki oli tarkka ja täsmällinen, Laati luova ja taiteellinen.¹²⁰ Koulun entiset oppilaat muistelivat, että jos ei Käenmäen opissa oppinut lukemaan, niin ei sitten millään!¹²¹ Kurinpitomenetelmät olivat silloin erilaiset, ja muistaapa eräs oppilas sattumuksen, jossa opettaja Laati olisi kahdelta oppilaalta sitonut liinoilla suut tukkoon mölyämisen ja rumien puhumisen takia.¹²²

¹¹⁹ M-1946-k

¹²⁰ N-1940-m

¹²¹ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹²² Paavola, Eeva: Koulumuistot

Opettaja Käenmäki luokkansa kanssa Käenmäen sijaistaessaan Jenny Vitikkalaa eläkkeelle jäämisensä jälkeen lukuvuonna 1963-64. Kuva on yksi harvoja, joissa Käenmäen nähdään hymyilevän.

Kuva: Pertti Wallenius

Vuonna 1900 syntynyt opettaja Lyyli Käenmäki ei ollut naimisissa.¹²³ Hänet muistetaan erittäin uskonnollisena ihmisenä.¹²⁴ Hän oli hyvissä väleissä kyläläisten kanssa, ja kyläläiset pitivät häntä tärkeänä. Opettaja kävi toisinaan myös kyläläisten luona kylässä.¹²⁵ Opettajat olivatkin tuohon aikaan yhteisönsä aktiivisia jäseniä ja innostavia esikuvia.¹²⁶

3.6 Opettaja Pertti Wallenius

Vuodesta 1958 Käenmäen kanssa opettanut Pertti Wallenius muistettiin haastateltavien keskuudessa hyvin, sillä hän oli koulun opettajana sen lakkaamiseen saakka. Wallenius tuli Karhiniemelle alakoulun opettajaksi nuorena poikana heti valmistuttuaan. Hän muistaa jälkepäin kylillä puhuttaneen, että hänen opettajaksi tulemisellaan oli positiivinen vaikutus vakavaimmeisenä tunnetun Käenmäen luonteeseen. Walleniuksen mukaan Käenmäellä oli ollut hieman kurinpidon kanssa ongelmia, ja vakavaimmeisyys liittyi siihen, että hän halusi pitää tietynlaisen virallisen linjan oppilaiden edessä. Wallenius itse muistetaan mukavana ja innostavana opettajana, joka ajeli kylänraittia vanhalla Ford Angliallaan.¹²⁷

Wallenius oli valmistumisensa jälkeen hakenut opettajaksi useampaan paikkaan, ja Karhiniemelle hänet valittiin. Wallenius oli kotoisin Irjanteelta, eikä tiennyt Karhiniemestä entuudestaan juuri mitään ennen opettajan työn alkamista, kylän sijaintiinkin tarkistettiin kartasta. Kotipaikkaan verrattuna Karhiniemi ei juuri tuottanut yllätyksiä, mutta lossimatka joen yli oli yksi niistä.

¹²³ Wallenius 20.3.2012.

¹²⁴ Välimaa 19.4.2012.

¹²⁵ M-1946-k

¹²⁶ Holmila 2001, 35.

¹²⁷ M-1946-k; M-1966-k; Välimaa 19.4.2012.

Joki ylitettiin käsin vedettävällä kalikkalossilla, johon juuri mahtui henkilöauto tai kaksi. Huonolla säällä lossi ei ollut käytössä, ja silloin piti kiertää autolla Keikyän kautta, jos mieli kylästä pois.¹²⁸

Laajat peltoaukeat näyttivät Walleniuksen mielestä osin samoilta kuin omilla kotiseuduilla, osin Karhiniemi oli hieman liiankin avaran oloinen: ”Semmonen muistikuva on, että oli hiukan semmonen, jollakitavoin ankean näköinen se Karhiniemi kun menin sinne, siihen verrattuna mitä se nyt on. Siellähän on tienvieri täynnä mökkejä ja taloja ja puuta on istutettu.” Kylälle ulkopuolisena saapunut opettaja otettiin hyvin vastaan. Jälkikäteen Wallenius sai kyläläisiltä kuulla heidän jännittäneet miten uusi opettaja tulisi opettaja Käenmäen kanssa toimeen. Omasta mielestään hän sopeutui hyvin ja tuli toimeen kaikkien kanssa.¹²⁹

Alakoulurakennus vuonna 1958, kun opettaja Pertti Wallenius aloitti Karhiniemen koulun opettajana. Karhiniemi oli Walleniuksen mukaan karun- ja kurjannäköinen paikka, kun puustoa tai muuta kasvilisuutta oli vain vähän. Tänä päivänä Karhiniemi on vehreä ja viihtyisännäköinen kylä, myös Walleniuksen mielestä. Kuva: Pertti Wallenius

¹²⁸ Wallenius 20.3.2012.

¹²⁹ Wallenius 20.3.2012.

Vapaa-ajallaan Pertti Wallenius oli innokas kalastaja, ja hankki siihen tarkoitukseen verkotkin. Joesta tuli pääasiassa kuhaa, haukea ja madetta. Kalastus oli Walleniuksen henkireikä, ja siihen tarvittavan veneen hän rakensi itse eräänä kesänä koulun veistoluokassa. Venekin tuli tehtyä koulun käsityöhuoneessa Tekniikan Maailma -lehden ohjeen mukaan. Pyytämiään kaloja Wallenius käytti joskus myös kaupanteon välineenä kyläläisten kanssa asioidessaan. Joki oli Walleniuksen mielestä kylän elävöittäjä, jota seurattiin ympäri vuoden. Joki oli osana sekä kyläläisten elämää että opetusta, kun joesta seurattiin vuodenaikojen vaihtelua, siinä käytiin uimassa, ja rannalta tarkkailtiin saarissa olleita lintujen pesiä.¹³⁰

Opettaja Wallenius kalasaaliinsa kanssa. Kuva: Pertti Wallenius

¹³⁰ Wallenius 20.3.2012.

Opettaja Walleniuksen aloittaessa Karhiniemen kansakoulussa vuonna 1958 veiston työvälineet olivat melko alkeelliset. Määrärahaa uusien laitteiden tilaamiseen sai vain vähän vuosittain, mutta hän haki ja sai sitä joka vuosi hieman, ja pikkuhiljaa hän sai työvälineitä uusittua paremmiksi. Muussa opetuksessa käytettiin apuvälineinä ajalle tyypillisiä opetustauluja.¹³¹

Pienissä kouluissa mies- ja naisopettajien sukupuoliroolit noudattelivat yleensä melko perinteistä kaavaa: miesopettajia pidettiin voimakkaina isähahmoina ja naisopettajia turvallisina äitihahmoina. Opettajan omat kiinnostuksen kohteet ja harrastuneisuus näkyi, ja saikin näkyä, opetuksessa. Lisäksi opettajat ohjasivat erilaisia kerhoja ja seuroja, ja edistivät siten kautta maalaiskylien aktiivisuutta ja harrastuneisuutta.¹³²

3.7 Välitunnit

Välitunnit vietettiin ulkona.¹³³ Oppilaan muistelevat välituntien keston olleen ainakin Käenmäen kohdalla vaihtelevat: jos tunti venähti pidemmäksi, niin välituntikin oli pidempi.¹³⁴ Opettaja Walleniuksen mukaan välitunnit olivat melko tarkalleen samantaisia kuin tänäkin päivänä: oppituntin pituus oli kolme varttia, ja välitunti vartin mittainen.¹³⁵ Välitunnit kulutettiin liikunnallisesti: hypättiin narua ja pituutta, pelattiin pesäpalloa.¹³⁶ Tauon päätyttyä soitettiin kelloa molemmilta kouluilta, ja oppilaat menivät rappujen eteen parijonoihin, josta sitten siirryttiin jono kerrallaan sisälle. Ensimmäisenä pääsivät luokan vanhimmat, ja viimeisinä nuorimmat.¹³⁷

Ylä- ja alakoulun oppilaille oli välituntisin tarkkaa missä oppilaat saivat liikkua. Pihamaan erotti ylä- ja alakoulun puoliksi näkymätön raja, jota ei saanut turhaan ylittää. Pallon sai hakea rajan toiselta puolelta, ja koska puuhuussit olivat yläkoulun

¹³¹ Wallenius 20.3.2012.

¹³² Seppovaara 2000, 20.

¹³³ N-1930-m

¹³⁴ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

¹³⁵ Wallenius 20.3.2012.

¹³⁶ M-1946-k; Seppovaara 2000, 76.

¹³⁷ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

puolella, niin rajojen ylitys oli joskus myös välttämätöntä. Yläkoulun pihan puolella eivät alakoululaiset kuitenkaan saaneet aikailla, vaan siellä piti käydä ”reippaasti liikkuen”.¹³⁸

Talvisia välituntileikkejä koulun pihalla 1950-luvulla: pojat hyppäävät narua. Osa lapsista istuu portaalla vessojen ovien edessä. Kuva: Pertti Wallenius

Oppilaat muistavat, että välitunnit pidettiin opettajan määrittelemän pituisina, ja joskus välitunti venähti puolituntiseksikin.¹³⁹ Sen sijaan opettajana Karhiniemellä vuosina 1958-1970 toimineen Pertti Walleniuksen mukaan välitunnit olivat melko sääntölisesti vartin mittaisia, joitakin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Välituntien aikana pelattiin neljää maalia ja piilosta, sekä hypättiin ruutua tai hyppynarua. Talvisin hiihrettiin, ja ajalleen tyypillisenä houkuttimena hiihtämiselle oli hiihtomerkki, jonka sai lunastaa opettajalta tietyn kilometrimäärän suoritettuaan. Ladulla pidettiin myös hiihtokilpailuja. Opettaja Walleniuksen mukaan välitunnilla lähdettiin toisinaan myös luistelemaan joen ahtojäille, mutta suurin osa oppilaista ei muistanut luistelua olleen lainkaan.¹⁴⁰

¹³⁸ M-1946-k; N-1940-m; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹³⁹ Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹⁴⁰ N-1940-m; Syväoja 2004, 151; Wallenius 20.3.2012.

3.8 Arkea ja juhlaa

Koulu muistetaan juhlallisena paikkana, jonne ei vapaa-aikana menty, sillä se miellettiin opettajan pihaksi. Kylän pojat tosin kävivät joskus iltahämärissä opettajan puutarhassa omenavarkaissa. Kerran yksi pojista haukkasi vielä puussa roikkuvaa omenaa, ja jätti sen niille sijoilleen. Opettaja Käenmäki oli seuraavana päivänä ihmetellyt suureen ääneen, että mikähän lintu se on sillä tavalla käynyt omenaa syömässä.¹⁴¹ Koulun aluetta rajasi 1940-50-luvulla joen puolelta piikkilanka-aita. Keväisin koulun piha siivottiin yhdessä lakaisten, kotoa tuoduilla luudilla.¹⁴²

Koululla järjestetyt juhlat olivat yksi merkittävimmistä ja mieleen painuneimmista koulun ja kylän yhteisen toiminnan ilmentymistä. Koulun pihamaalla järjestettiin muun muassa elojuhlia sekä seurakunnan ja ompeluseuran tapahtumia. Koulun sisätiloissa pidettiin talvella joulujuhla ja keväällä kevätjuhla, jossa aina laulettiin Suvivirsi. Kun äitienpäiväjuhlasta tuli perinne, alettiin kevätjuhlasta luopua juhlien läheisten ajankohtien takia.¹⁴³ Tapa äitienpäivän juhlimiseen tuli Suomeen Yhdysvalloista, ja sitä on juhlittu kansakouluissa ensimmäistä kertaa Suomen itsenäistymisen jälkeen, vuonna 1918. Virallinen juhlapyhä äitienpäivästä tuli vasta vuonna 1947.¹⁴⁴ Joulujuhla oli Karhiniemellä aina iso tapahtuma, johon valmistautuminen aloitettiin koululla jo hyvissä ajoin. Oppilaiden kanssa harjoiteltiin juhlissa esitettävää ohjelmaa: lauluja, runoja ja näytelmiä. Joinakin vuosina laulutaitoisia oli vain vähän, ja samat laulajat joutuivat olemaan useassa roolissa. Näytelmiä esitettiin yleensä kaksi: perinteinen jouluevankeliumi ja lisäksi joku hausempi esitys.¹⁴⁵

¹⁴¹ M-1946-k; N-1940-m

¹⁴² N-1940-m; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹⁴³ Wallenius 20.3.2012

¹⁴⁴ Talve 1990, 246-247.

¹⁴⁵ Wallenius 20.3.2012.

Opettaja Lyyli Käenmäen 60-vuotissyntymäpäiviä vietettiin Karhiniemen kansakoululla vuonna 1960. Juhlat pidettiin illalla, ja kyläläiset olivat siellä laulamassa opettajalle.. Kuvassa oppilaat, sisarukset Matti ja Maija Hietanen, ojentavat opettajalleen kukkia.¹⁴⁶ Kuva: Pertti Wallenius

3.9 Koululaisten päivät Karhiniemellä

Haastateltavat muistelevat, että koulumatkalle lähdettiin jo varhain aamulla. Matkan varrella pysähdyttiin hakemaan oppilastovereita heidän kodeistaan. Oli tavallista, että koulumatka kuljettiin yhdessä muiden koululaisten kanssa, ja yleensä jalan.¹⁴⁷ Polkupyörilläkin matka toisinaan taittui paitsi heti sodan jälkeen, koska pyörän kumeja oli siihen aikaan vaikea saada. Monien koululaisten muistoissa pojat kiusoittelivat tyttöjä koulumatkan aikana, tai häiritsivät matkantekoa muita kepposia tekemällä.¹⁴⁸ Koulumatka toisinaan myös venähti ajallisesti melko pitkäksi, kun matkalla oli kaikenlaista pientä koululaista kiinnostavaa.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Wallenius 20.3.2012.

¹⁴⁷ Piela 1989; N-1940-m

¹⁴⁸ Piela 1989, 14, 19-20; N-1940-m

¹⁴⁹ Piela 1989.

Karhiniemen kansakoulussa kouluun mentiin kello 9 ja päivä päättyi kello 14, paitsi torstaisin kello 15, koska oli käsityöpäivä. Lauantait oltiin koulussa kello 13 saakka.¹⁵⁰ Päivä alkoi opettaja Saima Laatin luokassa laulamalla virsiä ja rukoilemalla, ja vasta näiden rutiinien jälkeen alkoi opiskelu. Nämä uskonnollissävyytteiset aamutoimet olivat siihen aikaan tavallisia lähes kaikissa kansakouluissa, ja opettajan osaamisesta riippuen hän saattoi säestää virsiä urkuharmonilla.¹⁵¹ Karhiniemellä oli laadukas urkuharmonia, jota on pidetty hyvässä kunnossa tähän päivään saakka, ja sitä säilytetään Kyläkartanon salissa.¹⁵² Uskonto oli pitkään kaikkein arvostetuin oppiaine, ja sen opiskelun toivottiin kasvattavan lapsiin kristillis-siveellisen luonteen.¹⁵³ Pulpeteissa istuttiin joko poika-tyttö –pareina tai sisarukset vierekkäin ja siten, että vanhimmat oppilaat olivat luokkahuoneen viimeisessä rivissä ja nuorimmat etummaisina.¹⁵⁴ Karhiniemen kansakoulun eteläisen pään luokkaa käytettiin poikien käsityöluokkana ja liikuntasalina.¹⁵⁵ Pohjoisessa päässä oli opettajan asunto.¹⁵⁶

Yleensä opetus yhdistettiin arjen elämään, ja esimerkiksi ainekirjoitusten aiheet valittiin jokapäiväisestä elämästä. 1900-luvun alun kaupunkikansakouluissa käsityötuntien hyödyllisyyttä arvosteltiin muun muassa sen takia, ettei askaroitujen esineiden koettu olevan kovinkaan hyödyllisiä. Sen sijaan eräs haastateltavistani muistaa Karhiniemen kansakoulun käsityötunneilla 1960-luvulla nimenomaan tehdyn käyttökelpoisia arkipäivän tavaroita. Näkökulmien eroavaisuus saattaa osin johtua maaseudun ja kaupungin välillä, kun maaseudulla oli käsillä tekemiseen totuttu. Vaikutuksensa käsityötuntien sisältöön on varmasti ollut myös vuonna 1911 julkaistulla käsityökomitean mietinnöllä, jossa tunteja ohjeistettiin käytännöllisempään suuntaan. Pienissä kouluissa, kuten Karhiniemellä, veistososalissa¹⁵⁷ myös voimisteltiin.¹⁵⁸ Veistotuntien tilanahtaus oli ainakin vielä 1900-luvun alkupuolella tuttua myös kaupunkikansakouluissa. Vaikka erillinen veistoluokka kaupunkikansakouluista yleensä löytyikin, niin samassa huoneessa saattoi työskennellä neljäkymmentäkin poikaa yhtä aikaa puukot

¹⁵⁰ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

¹⁵¹ Seppovaara 2000, 35, 65; N-1940-m

¹⁵² Välimaa 19.4.2012.

¹⁵³ Seppovaara 2000, 35.

¹⁵⁴ Ryhmähaastattelu 8.3.2012; Seppovaara 2000, 26; N-1940-m; Wallenius 20.3.2012.

¹⁵⁵ N-1940-m

¹⁵⁶ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹⁵⁷ Poikien käsityöstä käytettiin virallisestikin nimitystä *veisto* ja liikunnasta termiä *voimistelu*. Syväoja 2004, 151.

¹⁵⁸

ja kirveet viuhuen.¹⁵⁹ Muista opetusmenetelmistä on erään oppilaan mieleen jäänyt vanhoista se, että siihen aikaan ei vasenkätisyyttä hyväksytty. Vasenkätiset pakotettiin käyttämään oikeaa, mutta linja ilmeisesti muuttui Pertti Walleniuksen aloittaessa opettajana.¹⁶⁰

Liikuntatunneilla hyödynnettiin koulun ympäristöä: talvisin hiihrettiin, ja joskus päästiin luistelemaankin. Luistelu tapahtui joella: jään pinnasta aurattiin tai otettiin muulla tavoin lunta pois luistinradan esiin saamiseksi. Myös hiihtokilpailuja järjestettiin, ja niissä kannustimena ja palkintona toimivat hiihtomerkit. Kesällä juostiin kylätiellä, siihen aikaan liikenne oli vielä niin vähäistä, että tienvarressa juokseminen oli turvallista. Opettaja Walleniuksen johdolla harrastettiin myös suunnistusta. Pallopeleistä pelattiin eniten neljäämaalia, pesäpalloon tapaista peliä.¹⁶¹ Pesäpallo tuli osaksi koulujen liikuntatunteja 1930-luvulla, samoin kuin jalkapallo.¹⁶² Molemmat lajit ovat säilyttäneet suosionsa koululiikunnassa näille päville saakka.

Kurinpito sujui Karhiniemen kansakoulussa opettaja Walleniuksen mukaan kuin itsestään: ”Ei siin ollu mittään menetelmiä. Se vaan säilyi se kuri ku oli töitä ja semmonen lepposa tunnelma.”. Tietysti välillä kommelluksiakin sattui, ja niistä rangaisiin jälki-istunnolla tai laiskanläksyllä.¹⁶³ Opettaja Wallenius ei oppilaiden tempauksia muistellut, mutta oppilaiden itsensä mieliin ne olivat jääneet hyvin. Eräs oppilas muisteli esimerkiksi piirtäneensä kertotaulut lunttilapuksi käteensä, ja jääneensä siitä kiinni. Kiinnijäämisen häpeä oli niin suuri, että oppilas ei koskaan sen jälkeen enää luntannut.¹⁶⁴ Ruumiillinen kurittaminen kansakouluissa oli Ruotsista tulleen esimerkin mukaan kielletty kurinpitomenetelmänä vuonna 1914. Lain mukaan soveliaita rangaistusmenetelmiä olivat nuhtelu, paikallaan seisottaminen, luokasta poistaminen, jälki-istunto ja kotiin huomauttaminen.¹⁶⁵

¹⁵⁹ Halila 1949c, 230-234; N-1930-m; Seppovaara 2000, 14, 95.

¹⁶⁰ N-1930-m

¹⁶¹ M-1946-k; Ryhmähaastattelu 8.3.2012; Seppovaara 2000, 76-78; Wallenius 20.3.2012.

¹⁶² Halila 1950, 194.

¹⁶³ Wallenius 20.3.2012.

¹⁶⁴ M-1946-k

¹⁶⁵ Halila 1949c, 180-182; Halila 1950, 222-223.

Eräs haastateltavista kertoi nauraen, kuinka hän lähes aiheutti välituntileikeillään koko koulun palamisen: ”Vähällä on ollu etten mää oo syypää että tätä koulua ei tässä enää olis.”. Oli syysaika, ja yläkoulun takana kasvoi pitkää kuivaa ruohoa. Pojat löysivät tulitikut ja päättivät tehdä nuotion koulun nurkalle. Nuotion sytyttyä iski kuitenkin katumus, ja sytyttäjä meni itse sanomaan asiasta opettajalle sanamuodolla: ”Joku on sytyttänyt tonne valkeen tulkaa sammuttaan!”. Sammumaan tuli saatiin, mutta syyllinenkin nuotioon arvattiin. Rangaistuksena nuotiosta oli selkäsauna, ilmeisesti oppilaan vanhemmilta.¹⁶⁶ Monen oppilaan arveltiin olevan jälkeen päin pahoilansa opettajille tekemistään kepposista ja kiusanteosta.¹⁶⁷ Mietittiin myös, miten ihmeessä Käenmäen hermot kestivät kaikki metkut.¹⁶⁸

Käenmäki jäi eläkkeelle vuoden 1962 lopulla, mutta opetti lukuvuoden loppuun saakka. Käenmäen lopetettua tuli opettaja Jenny Vitikkala alakoulun opettajaksi. Jenny jäi virkavapaan muodossa äitiyslomalle heti seuraavana vuonna, ja Lyyli palasi äitiyslomasijaiseksi takaisin opetustehtäviin.¹⁶⁹ Käenmäkeä pidettiin tiukkana opettajana, mutta ehkä juuri sillä hän ansaitsi oppilaittensa kunnioituksen. Eräskin oppilas kertoi äidilleen koulusta kotiin tultuaan, että opettaja Käenmäki on toinen¹⁷⁰ niistä, joiden hän tiesi hoitavan työnsä hyvin.¹⁷¹ Käenmäen palaaminen opettajaksi lähes heti eläkkeelle jäämisen jälkeen kertoo hänen aidosta kiinnostuksestaan ja sitoutumisestaan elämäntyölleen.

Käenmäen lopettaessa opettajan työ ja muutettua toiselle paikkakunnalle koulua remontoitiin hieman, jonka jälkeen opettaja Wallenius muutti Käenmäen vanhaan asuntoon. Ikkunat uusittiin, katto mataloitettiin ja seinät tapetoitiin. Lisäksi opettajien pihasauna kunnostettiin siten, että löylyhuone ja pesuhuone olivat erikseen. Eteiseen saatiin mahtumaan vielä Porin matti, pieni kamina, pukeutumistilaa lämmittämään.¹⁷² Walleniuksen asuessa yläkoulun asunnossa rakennus myös laudoitettiin ulkopuo-

¹⁶⁶ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

¹⁶⁷ N-1940-m

¹⁶⁸ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

¹⁶⁹ Wallenius 20.3.2012.

¹⁷⁰ Toinen oli kylän tuttu hammaslääkäri.

¹⁷¹ N-1930-m

¹⁷² Wallenius 20.3.2012.

lelta uudelleen, punamultalaudalla. EristeitÄ ei tässä yhteydessÄ lisÄtty, joten koulun sisÄtilojen lämpötilaan ei uudella vuorauksella ollut vaikutusta.¹⁷³

3.10

Koulu ja kylÄ

Karhiniemen koulu eli kylÄn kanssa tiiviissä yhteistyössä. Vapaa-ajanviettoa tai harrastetoimintaa ei koulun puolesta kylÄläisille järjestetty ennen 1960-lukua, mutta koulun käytännön elÄmässä olivat kylÄn asukkaat läheisesti mukana. Ruokatarvikkeiden toimitukseen osallistuttiin, ja talvisaikaan luokkahuoneita kävi kylÄn palkattu vastuuhenkilö lämmittÄmässä ennen koulun alkua. KylÄn yhteisiä juhlia koululla järjestettiin myös: opettajien syntymÄpäivät ja kouluun liittyviä juhlia. Sen sijaan muiden kylÄläisten kuin opettajan juhlia ei ollut tapana viettÄÄ koulun tiloissa. Koulun omista juhlista yksi tärkeimmistä oli vuosittain juhlittava ÄitienpäivÄ. KylÄläiset olivat myös paljon tekemisissä naapureiden kesken, vaikka koulu aikana ei kylÄilymielessÄ toisten luona vierailtu. KylÄläiset auttoivat toisiaan tarpeen mukaan arjen askareissa, esimerkiksi peltotöissä, sillä talvisodan jälkeen nuorista miehistÄ ja hevosista oli kylÄllÄ pulaa.¹⁷⁴

KÄenmäen jäätyÄ elÄkkeelle ja muutettua pois kylÄltÄ hänen vetÄmänsÄ lähetyssompeluseura seura jatkoi kokoontumistaan vaihtelevasti seuran toiminnassa mukana olevien kodeissa, mutta joskus harvoin myös koululla. Seuraan kuului sen viimeisinÄ vuosina noin 15 henkeÄ, joista neljä oli puolisoitten mukana seurassa käyviä miehiÄ, jotka eivät osallistuneet käsitöiden tekoon, vaan kävivät kokouksissa tapaamassa tuttaviaan. Toisinaan mukana oli myös lapsia. Opettaja Käenmäki piti myös tytöille käsitöpiiriÄ. Lisäksi koululla juhlittiin vuosittain ÄitienpäivÄÄ.¹⁷⁵

¹⁷³ Wallenius 20.3.2012.

¹⁷⁴ N-1940-m; Wallenius 20.3.2012.

¹⁷⁵ N-1940-m; M-1931-m; M-1966-k

Kylän väki rakensi koulun tienviereiselle sivulle verkkoaidan talkoovoimin 1960-luvulla. Aita rakennettiin lasten turvaksi, estämään tielle juoksun. / valokuva: Pertti Wallenius

Pienten koulujen lakkautusbuumin ensimmäinen aalto iski maaseudun elinkeinorakenteen muuttuessa jo 1960-luvulla kaikkialle Suomeen. Syntyvyys alkoi vähetä ja kasvaneen työttömyyden seurauksena muuttoliike kaupunkeihin, pääkaupunkiseudulle ja naapurimaahan Ruotsiin kiihtyi.¹⁷⁶ Myös rakennusten huonolla kunnolla ja koulupiirien uudelleenjärjestelyillä oli vaikutuksensa 1960-luvun lakkautuksiin. Kansakoulujen lisäksi myös muut palvelut vähenivät. Vuonna 1960 toimineista 6 000 koulusta oli lakkautettiin 25 vuoden aikana kolmannes. Maaseutukouluista lakkasi kyseisen ajanjakson aikana joka toinen, kun kaupunkikoulujen määrä samalla kolminkertaistui.¹⁷⁷ Myös Karhiniemen koulun lähtölaskenta oli alkanut.

¹⁷⁶ Korpinen 2010a, 17 ; Peltonen 2010, 31.

¹⁷⁷ Nurmi 1989, 58; Peltonen 2010, 31-32.

4. Koulu lopetetaan

Karhiniemen kansakoulu lakkautettiin edellisen vuoden päätöksen mukaan ensimmäisen lakkautussuman loppupuolella vuonna 1970. Pertti Wallenius opetti Karhiniemellä koulun lakkaamiseen saakka. Lakkautus ei tullut kyläläisille yllätyksenä, sillä koulun oppilasmäärä oli hiponut vähimmäisrajaa jo muutaman vuoden ajan. Koululla oli viimeisenä lukuvuotena yhteensä 23 oppilasta. Lakkautusta ei kylällä vastustettu, eikä vastaavien päätösten vastustaminen ollut yleisestikään siihen aikaan juuri tapana. Päätös osin ymmärrettiinkin kylän kouluikäisten lasten vähennyttyä. Toisaalta vaikka kyläläiset olisivat koulun mielellään toiminnassa pitäneet, niin he ymmärsivät myös, että rakennus oli kunnostuksen tarpeessa, joka olisi aiheuttanut kustannuksia.¹⁷⁸

Opettaja Wallenius jäi vuodeksi vielä asumaan koululle, vaikka työtehtävät siirtyivät kirjaston ylläpitoa lukuun ottamatta Lauttakylän kouluun Huittisten keskusta. Työpaikan vaihtaminen oli lyhyestä välimatkasta huolimatta Walleniukselle haikeaa. Uuteen kouluun Sampuun koulukyydityksellä kulkevia oppilaita oli heti Karhiniemen koulun lakkaamisen jälkeen noin 15, ja opettaja Walleniuksen työmatkat taittuivatkin toisinaan samalla linja-autolla entisten oppilaiden kanssa. Myös Karhiniemen kouluun liittyvät asiakirjat ja iso osa koulun pulpeteista ja muista kalusteista siirrettiin Sampuun oppilaiden mukana.¹⁷⁹

Lakkautuspäätöksen jälkeen kyläläisille järjestettiin muutama kokous Sammuun koululla, sillä kyläläiset vaativat saada lapsilleen koulukyydityksen joen toisella puolella olevaan kouluun. Karhiniemen lapsilla koulumatkaa Sampuun kertyi kahdesta kymmeneen kilometriä, asuinpaikasta riippuen. Kyyditys myönnettiin lopulta kaikille 1. ja 2. luokkalaisille sekä niille, joilla tuli Sammuun kouluun yli 5 kilometrin pituinen matka.¹⁸⁰ Opiskelupaikan vaihtumiseen haastateltavat eivät muistaneet lapsina ollessaan juuri reagoineensa, ja uuteen kouluun totuttiin nopeasti. Kun muutos oli tapah-

¹⁷⁸ M-1931-m; M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Wallenius 20.3.2012.

¹⁷⁹ Wallenius 20.3.2012

¹⁸⁰ N-1930-m

tunut, oli itsestään selvää käydä koulu Sammussa, eikä jälkeen päin ajateltu, minkälaista koulunkäynti olisi oman kylän koulussa ollut.¹⁸¹ Muutama vuosi koulun lakkaamisesta kouluikäisiä olisi kuitenkin Karhiniemellä taas ollut 1970-luvun vähimmäismäärän verran, jonka takia koulun lopettamispäätöstä pidettiin myöhemmin osin lyhytkatseisena, jopa hätiköitynä.¹⁸² Koulun lakkaamisen negatiivisina puolina nähtiin myös, että koulutoiminnan lakattua koululla ei enää saanut järjestää äänestystä erilaisissa vaaleissa, jonka takia iäkkäämmät kyläläiset ovat lakanneet äänestämästä kokonaan.¹⁸³

Nykypäivän koululakkautusten yhteydessä nostetaan herkästi esiin, että toimiva kyläkoulu houkuttelee alueelle lapsiperheitä ja on näin ollen tärkeä vetovoimatekijä kylälle muuton suhteen.¹⁸⁴ Maatalouselinkeinon ollessa yleisin toimeentulon lähde vetovoimatekijöitä kylille ei kuitenkaan tarvittu. Oma koulu kylässä tarkoitti vain lyhyempää koulumatkaa lapsille, eikä palveluiden perässä ollut tapana vaihtaa asuinpaikkaa, sillä oma työpaikka oli käytännössä myös omaa pihapiiriä. Maatalouselinkeinon vallitessa Karhiniemeä pidettiin vielä syrjäkylänä Huittisten keskustaan nähden, mutta kulkuyhteyksien parannuttua asetelma on muuttunut.¹⁸⁵

Kun koulu ja kylä ovat olleet vuosia tiiviissä yhteistyössä, on päästy eräänlaiseen symbioottiseen tilaan, jossa kaikki osapuolet hyötyvät toisistaan. Tämä koskee sekä vanhoja maalaiskyliä että nykyisiä kyliä kyläkouluineen. Tiivistä yhteistyötä ei mielellään haluta lopettaa ylemmän tahon määräyksestä.¹⁸⁶ Lakkautusta kuulee monesti vastustettavan sanonnan ”kylä kuolee koulun myötä” kera.¹⁸⁷ Väite on sikäli ymmärrettävä, että koulun lakkauttaminen pieneltä kylältä merkitsee sen asukkaille inhimillisen ja sosiaalisen pääoman heikentymistä, etenkin, jos vanha koulurakennus myydään kylän ulkopuoliselle taholle.¹⁸⁸ Nykyinen kyläkoulujen lakkautusten vastustus on merkki siitä, että koulusta on kasvanut merkittävä osa kylän elävää kulttuuriperin-

¹⁸¹ M-1966-k

¹⁸² M-1931-m; Wallenius 20.3.2012.

¹⁸³ M-1946-k; N-1930-m

¹⁸⁴ Korpinen 2010a, 19.

¹⁸⁵ N-1930-m

¹⁸⁶ Tantarimäki 2010, 154.

¹⁸⁷ Tantarimäki 2010, 154.

¹⁸⁸ Korpinen 2010b, 267; Holmila 2001, 37.

töä.¹⁸⁹ Koululakkautusten vastustamisen yleisyyttä esimerkiksi 1970-lukuun verrattuna selittänee myös tavallisten asukkaiden tietämyksen lisääntyminen kunnallisen päätöksenteon vaikuttamismahdollisuuksista. Enää ei ylhäältä tulevia määräyksiä niellä purematta. Kyläkoulut ovat olleet ja ovat edelleenkin yhteisöjensä keskuksia, joiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi kylien asukkaat ovat antaneet oman panoksensa talkoiden muodossa.¹⁹⁰ Toimiva koulu on kylillensä kunniakysymys, jonka koetaan kasvattavan kylän houkuttelevuutta ja arvoa - koulun lakkautuksen koetaan olevan iso kolaus kylän imagolle.¹⁹¹ Koulun mahdollinen lakkaaminen koetaankin oman kotiseudun tulevaisuutta uhkaavaksi asiaksi myös niissä kylissä, joissa ei varsinaista pelkoa koulun lakkaamisesta olisikaan.¹⁹²

Kotiseutu muodostaa yhden ihmisen tärkeimmistä kiinnostuskohdista. Oman kotiseudun muistaminen ja sinne juurtuminen on osa identiteettiämme, maailmankuvaamme ja jopa kansallistuntoamme.¹⁹³ Tämä selittää osaltaan maalaiskylissä asuvien suurta kiintymystä kyläkoulurakennuksia kohtaan, sillä koulun joutuminen pois kyläläisten kollektiivisesta käytöstä aiheuttaa yleensä ei-toivotun muutoksen kylän kulttuuriympäristössä ja omassa kotiseudussa. Muutosta tapahtuu jatkuvasti myös ihmisten arkielämän toiminnan seurauksena.¹⁹⁴ Paikallisella väestöllä on kuitenkin ainutkertaisten edellytykset vaikuttaa siihen, mihin suuntaan kylämaiseman muutos tapahtuu.¹⁹⁵ Rakennuksen käyttötarkoituksessa tapahtuva muutos vaikuttaa siihen liitettyihin mielikuviin ja arvostuksiin, jolloin se muuttaa subjektin kokemaa maisemaa, johon rakennus liittyy.¹⁹⁶ Kansakoulurakennukset on aikoinaan rakennettu kylien keskeisille ja kauneimmille paikoille, joten monessa kylässä koulurakennus on ollut vuosikymmeniä, jopa satakin vuotta, oleellinen ja tunnistettava osa kylämaisemaa. Kun maisemalle annetaan tietty merkitys omien tulkintojen ja kokemusten perusteella, siitä muodostuu osa ihmisen tärkeäksi kokemaa kulttuuriympäristöä. Vaikka maisema sinänsä on

¹⁸⁹ Karlberg-Granlund 2010, 53.

¹⁹⁰ Kalaoja 2010, 179.

¹⁹¹ Korpinen 2010b, 260, 267.

¹⁹² Korpinen 2010b, 262.

¹⁹³ Piekkari 2010, 30.

¹⁹⁴ Salonen 2010, 35.

¹⁹⁵ Salonen 2010, 35.

¹⁹⁶ Maaranen 2010, 19.

kollektiivinen, siitä tulee henkilön subjektiivisten merkitysten kautta myös jokaiselle henkilökohtainen.¹⁹⁷

4.1 Kylä tyhjenee palveluista

Koulun lakkaamisen jälkeen Karhiniemen kylän elinkeinorakenne alkoi muiltakin osin muuttua, ja muutos alkoi myös näkyä karhiniemeläisessä kulttuuriympäristössä. Maatalouden tuotantotapojen kehittyessä suurtuotannolliseen suuntaan viimeiset lehmät lähtivät Karhiniemeltä 1980-luvulla. Hevosia sen sijaan kylällä pidetään edelleen.¹⁹⁸ Reilut kymmenen vuotta koulun lakkaamisen jälkeen kylästä loppui myös kyläkauppatoiminta, joka oli haastateltavien mielestä jopa koulun lakkaamista vaikuttavampi muutos kylällä. Kauppojen lakattua kylän ulkopuolisten mielestä koko kylän lopun ajat olivat jo käsillä. Parhaimmillaan Karhiniementien varressa oli parhaimmillaan ollut neljä kauppaa, ja keskustaan mentäessä matkan varrella jopa kymmenen. Koulun lopettaessa kylälle jäi vielä kaksi toisiinsa nähden lähekkäin sijainnutta kyläkauppaa, joiden välinen alue muodosti kylän keskuksen. Kyläkaupat toimivat kyläläisten kohtaamispaikkoina, joissa ostosten lisäksi tavattiin naapureita ja vaihdettiin kuulumisia. Kauppojen kiinteistöistä puhutaan edelleen vanhojen kyläläisten keskuudessa entisten kauppiaiden nimillä, ja kylän keskus näkyy edelleen kylämaisemassa muuta kylää tiiviimpänä rakentamisena.¹⁹⁹

Karhiniemen viimeinen kyläkauppa lopetti toimintansa 1980-luvun puolivälin tienoilla. Kyläkauppojen perään ei kuitenkaan enää haikailla, sillä ymmärretään, että nykyisin kyläkaupan kannattavuus olisi epätodennäköistä kylän huimasti parantuneiden kulkuyhteyksien takia. Moni karhiniemeläinen käy työnsä puolesta Huittisten keskustassa päivittäin, joten ostoksien suorittaminen samassa yhteydessä on luontevaa.²⁰⁰

¹⁹⁷ Maaranen 2010, 18.

¹⁹⁸ Karhunen 2012, 90, 100; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

¹⁹⁹ M-1946-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012

²⁰⁰ M-1966-k; N-1930-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

Kylän kohtaamispaikan lakkauttamisessa oli kyse paljon laajemmasta asiasta, kuin pelkästä lasten opinahjon muuttumisesta kauemmas tai kauppamatkan pitenemisestä. Kun pitkään kylän elämän keskipisteenä ollut rakennus lakkaa toimimasta siinä tarkoituksessa, johon on totuttu, on rakennuksen käytön muutoksella laajat vaikutukset kylällä asuvien ja rakennusta käyttäneiden käsityksiin kotikylästään ja kotiseudustaan. Jos omalla kotiseudulla tapahtuvat muutokset ovat ei-toivottuja, asukkaiden alueellinen identiteetti, ja sitä myötä myös yhteisöllisyys kärsii. Rakennus voidaan kokea oman elämähistorian kiintopisteeksi, jonka varaan osa omasta menneisyydestä nojaa. Paikallisidentiteetin rakentuminen alkaa jo lapsena, joten ei ole yhdentekevää minkälaiset muistot lapsuudesta jää. ²⁰¹

Samat pelot jotka koskevat toimivan kyläkoulun lakkaamista voidaan siis yhdistää myös muihin kylän yhteisiin kohtaamispaikkoihin. Julkisen tilan käyttömuodon muutos saattaa johtaa asukkaiden tapaamismahdollisuuksien vähenemiseen. ²⁰² Karhiniemellä kyläläisten tapaamismahdollisuudet jäivät 1980-luvulla pelkän naapurissa kyläilyn varaan, kun koulun lakattua vielä kylän kaupatkin lopettivat toimintansa, eikä kylälle jäänyt ainuttakaan julkista, yhteistä tilaa. Niinpä vielä nykyäänkin, kun kyläkoulua uhkaa lakkautus, kylän asukkaat toivovat lähes poikkeuksetta, että rakennus säilyy kyläläisten käytössä. Monella kylällä koulu on kyläläisten ainut yhteinen kokoontumis- ja kohtaamispaikka, jonka merkitystä kuvaa voimakkaat kielikuvat *kylän sielu, kylän sydän ja elävän kylän symboli*. ²⁰³ Samankaltaisia määritelmiä annetaan myös muille vastaaville maalaiskylien yhteisöiden merkittävälle rakennuksille, kuten esimerkiksi nuorisoseurantaloille. ²⁰⁴

4.2 Kyläläiset erkanevat toisistaan

Monen haastateltavan mukaan naapureissa kyläily olisi koulun lakkaamisen jälkeen vähentynyt, mutta toisten muistikuvien mukaan koulun toimiessakaan ei naapureissa

²⁰¹ Lehto 2012, 88.

²⁰² Hyypä 2005, 153.

²⁰³ Viertola 1999, 1.

²⁰⁴ Numminen 2008, 84-85.

arki-iltaisin kyläilty. Erään haastateltavan mukaan vielä 1960-70 -luvulla oltaisiin joka ilta joko oltu jollakin naapureista tai naapurit olisivat olleet heillä vieraisilla.²⁰⁵ Eräs kyläläinen muistelee kyläilykulttuurin olleen välitöntä: ”Seki oli sillail juur, että ei silloin kutsuttu mitään, ku sitte vaan mentiin.”²⁰⁶ Kylässä käymisellä näyttäisi olleen Karhiniemellä monenlaisia tapoja naapureista ja asuinpaikasta riippuen.

Vaikka päivittäinen kanssakäyminen naapureiden kanssa todellisuudessa olisikin vähentynyt, niin se arvellaan olevan myös muualla Suomessa, ei pelkästään Karhiniemellä näin.²⁰⁷ Muun muassa suomenruotsalaisia yhteisöjä tutkinut ylilääkäri Markku T. Hyypän mukaan havainto kyläilykulttuurin vähenemisestä on oikea. Etenkin sunnuntaisin tapahtuva kanssakäyminen on vähenemässä, ja ajatus ennalta suunnitelmattomasta vierailusta kaatuu herkästi siihen, että pelätään olevan häiriöksi. Hyypän mukaan naapuria kuitenkin kannattaisi vaivata, sillä yhdessä tekeminen kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta.²⁰⁸

4.3 Rakennusten ympärillä alkaa tapahtua

Yläkoulurakennus ei koskaan päätynyt yleiseen myyntiin, mutta yläkoulutalon opettajan asunnossa vuoteen 1971 asuneen opettaja Walleniuksen muistojen mukaan ostajatarjokkaita vanhalle koululle olisi ollut jo heti koulutoiminnan päätyttyä vuonna 1970. Lähikunnasta kotoisin oleva pariskunta oli käynyt vanhaa yläkoulua katsomassa ja tarkkaan mittailemassa. Alakoulutalosta he eivät olleet kiinnostuneita. Opettaja Walleniuksen mukaan tarjouskin koulusta ehdittiin tehdä, mutta opettaja Wallenius oli ymmärtänyt rakennuksen tärkeän merkityksen kylälle, joten hän ilmoittautui saman tien tarjoamaan saman summan myös itse. Ulkopuolisen tahon ostoaiheet kaatuivat lopulta kuitenkin siihen, että vanha sopimus vain koulun käyttöön myydystä tontista esti sen luovuttamisen ulkopuolisille, koska sopimus määräsi tontin jätettäväksi kylän yhteiseen käyttöön. Wallenius myönsi muistuttaneensa kuntaa kyseisestä

²⁰⁵ N-1940-m; M-1931-m; M-1966-k

²⁰⁶ M-1966-k

²⁰⁷ M-1966-k

²⁰⁸ passim. Hyypä 2005.

sopimuksesta, ja koulun ostajaehdokas oli kuuleman mukaan vielä lossimiehellekin surrut, kuinka opettaja Wallenius oli pilannut hänen kauppansa.²⁰⁹

Opettaja Walleniuksen muutettua Huittisten keskustaan vuonna 1971 yläkoulurakennus jäi seisomaan tyhjillään keskelle kylää. Alakoulurakennuksessa elämä jatkui, sillä Junno Välimaan ohjaama maatalouskerho siirtyi sen tiloihin. Kerho muuttui samoihin aikoihin vapaamuotoisemmaksi 4H-kerhoksi, jossa ei enää ollut ohjattua toimintaa kuin silloin tällöin. Välimaa huolehti kuitenkin kerhotilan kunnossapidosta sekä ovien avaamisesta ja lukitsemisesta. Nuoret olivat kerhotiloissa pääasiassa keskenään, vaikka osallistujalistaa kävijöistä pidettiin. Kerhossa he pelailivat ja seurustelivat toistensa kanssa lähes joka ilta. Välimaa on säilyttänyt kerhojen osanottajalistat niiden alkuvuosista lähtien.²¹⁰

4H-kerhon toiminnasta aiheutuvia kuluja Välimaa alkoi vuodesta 1970 rahoittaa kyläläisille järjestettävillä bingo-illoilla, jotka järjestettiin niin ikään alakoulurakennuksessa. Bingoa Välimaa piti Karhiniemellä joka keskiviikko vuodesta 1970 vuoteen 1987 saakka, eli yhteensä 17 vuoden ajan. Bingosta saaduilla tuotoilla Välimaa hankki alakoululle muun muassa pingispöydän ja korona-pelin²¹¹, joita kylän nuoret saivat vapaasti käydä pelaamassa. Bingo osoittautui yllättävän tuottoisaksi, kun osanottajia oli parhaina iltoina toistasataa, joten Välimaa käytti rahoja myös muuten karhiniemeläisten hyväksi.²¹² Kesäisin Välimaan muistetaan esimerkiksi järjestyneen lettukestejä ja retkiä, esimerkiksi Linnanmäen huvipuistoon. Välimaa järjesti kylällä myös vuosittaiset pikkujoulut ennen kyläseuran toiminnan alkamista.²¹³

Aivan täysin yksin ei Välimaa kylän lasten vapaa-ajasta joutunut huolehtimaan, vaan kylän pienemmille järjestettiin myös hengellistä toimintaa. 1970-luvulla Haapamäen

²⁰⁹ M-1931-m; N-1930-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Wallenius 20.3.2012..

²¹⁰ Välimaa 19.4.2012.

²¹¹ Korona on biljardin tapainen peli, jossa pelaajat lyövät puisilla kepeillä värikkäitä kiekkoja nelikulmaisen pelilaudan kulmissa oleviin purkkeihin.

²¹² M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012; Välimaa 19.4.2012; Wallenius 20.3.2012.

²¹³ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

Jussi ohjasi alakoulun tiloissa seurakunnan nuorten kerhoa.²¹⁴ Lisäksi Päiväläisen Eila piti kylän lapsille pyhäkoulua Päiväläisten kotona. Pyhäkoulun huipentumana oli vuosittainen joulukuvaelma, joka esitettiin koko kylälle aina joulun aikaan.²¹⁵

4.4 ”Karhiniemen kollipoijjat”

Kylän nuorten vapaa oleilu alakoulun tiloissa ei aina sujunut ongelmitta, eikä ulkopuolista vastuuhenkilöä päästetty helpolla. Eräs haastateltava kuvaakin nuorien suhtautumista Välimaahan seuraavasti: ”Ja Karhiniemen kollipoijat kaikki pahat koitti tehreä Junnolle.”²¹⁶ Kerran kylän pojat olivat esimerkiksi pelanneet vanhan alakoulun sisätiloissa lentopalloa, jonka jälkeen koko tila oli käytännössä sirpaleina. Tihutyöstä rangaistiin lukitsemalla ovet, mutta pian huomattiin sen olevan nokkelille murtautujille turhaa. Tihutöistä huolimatta Välimaa pysyi luottavaisena nuorten suhteen. Hän jopa ideoi tiloihin ”limonaattiautomaatin”, joka oli puuovella varustettu komero, jossa Välimaa säilytti tarvikkeitaan. Välimaa porasi komeroon rahanmentävän kolon. Ajatuksena oli, että komeroon pudotetaan markan kolikko, jonka jälkeen sai ottaa lattialla olevasta korista jaffapullon. Ensimmäisen korillisen jälkeen Välimaa oli keksinnöstään ylpeä, tuottoa oli tullut jopa markka ylimääräistäkin. Pian tapahtui kuitenkin, että kori virvoitusjuomia meni, mutta markkaakaan ei rahaa tullut kaappiin. Siihen päättyi Karhiniemen limonaattiautomaatin toiminta.²¹⁷

Junno Välimaan yltiöpäisestä kärsivällisyydestä ja työlleen omistautumisesta kertoo myös seuraava kerhotiloihin liittyvä muisto: Välimaa oli maalannut alakoulun lattian ja jättänyt sen kuivumaan. Kauan ei lattia pysynyt siistinä, kun kaksi kylän poikaa kantoivat moponsa sisälle ja ajoivat mustat jäljet vastamaalattuun lautapintaan. Kun Välimaa tuli tarkastamaan kuivumisen tulosta, oli hänen mukanaan eräs kylän hie-
man nuoremmista pojista, joka muistelee tilanteen seuraavanlaiseksi: ”Sitte ko Junno

²¹⁴ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²¹⁵ M-1966-k

²¹⁶ M-1966-k

²¹⁷ M-1966-k

tuli seuraavan kerran, ni tippa sen tuli silmään. Sanaakaan ei sanonu, se otti maalitutintin ja rupes maalaa lattiaa uudestaan.”²¹⁸

Vaikka entisessä yläkoulurakennuksessa ei ollut toimintaa, niin sekään ei nuorten kepposilta välttynyt. 1970-luvun puolivälissä kylän pojat olivat käyneet rikkomassa yläkoulun ikkunoita. Kaikkiaan 17 lasiruutua oli rikki. Poliisi kävi tarkastamassa tilanteen, ja koska tekijät oli arvattavissa, niin myös poikien kodeissa käytiin. Kukaan ei kuitenkaan tunnustanut tekosiaan, ennen kuin ikkunoiden välistä löydettiin ilmakiväärin luoteja, joiden perusteella syylliset saatiin selville, sillä monellakaan kyläläisellä ei siihen aikaan ilmakivääriä ollut. Kaikessa hiljaisuudessa poikien isät kävivät sitten korjaamassa lastensa hajottamat ikkunat.²¹⁹

4.5 Hiekkakuopalla tavataan

Alakoulun lisäksi koulun lähetyksillä oleva hiekkakuoppa oli tärkeä nuorison koontumispaikkana. Hiekkakuopalla, tai santakuopalla, kuten kyläläiset paikkaa kutsuivat, oli lentopallokenttä ja sen ympärillä järjestettiin luontopolkukilpailuja. Toisinaan kuopalle tehtiin nuotio, jossa paistettiin makkaraa ja keitettiin teetä. Kuopan rinteitä saatettiin lasketella myös suksilla alas. Ja kun mopot saapuivat kylään, oli kuoppa luonnollinen paikka poikien moporadalle, crossiradalle. Erään kerran, kun kuopalla oleskeltiin muuten vain, intoutuivat pojat aloittamaan kisailun siitä, kuka pystyy hyppäämään mopolla pisimmälle hyppyristä. Pian tämän tapahtuman jälkeen sattui kuitenkin onnettomuus, jossa yksi kylän pojista menehtyi kaaduttuaan moponsa kanssa matkalla lossille. Siihen aikaan mopolla ajossa ei vielä ollut kypäräpakkoa. Ikävän tapaturma antoi kylän pojille tuntevan opetuksen. Vaikka onnettomuus ei sattunut hiekkakuopalla, loppuivat mopoajelut kuopalla siihen. Hiekkakuoppa on kylällä edelleen, mutta se on 1970-luvun ajoista suurentunut noin puolella, kun kyläläiset ovat yksissä tuumin käyttäneet kuopan hiekkaa omiin tarpeisiinsa.²²⁰

²¹⁸ M-1966-k

²¹⁹ Välimaa 19.4.2012.

²²⁰ M-1946-k; Välimaa 19.4.2012.

5. Karhiniemi herää eloon

Vuonna 1987 nuorten 4H-kerhot lopettivat toimintansa ja bingo vaihtoi vetäjää, kun Välimaan oli aika jäädä eläkkeelle. Viimeinen kerho pidettiin sattumalta samana päivänä, kun Karhiniemen uusi silta vietti avajaisiaan. Välimaalte sillan avajaiset olivat samalla myös eräänlaiset hyvästit Karhiniemelle, joita Välimaa itse vietti letunpaistajan roolissa. Välimaa oli varannut avajaisia varten 24 litraa lettutaikinaa, ja taikina kului viimeistä pisaraa myöten. Kerhotoiminnan lisäksi Välimaa on vielä tänäkin päivänä tunnettu ympäri Huittista maistuvista letuistaan, joita on saanut nauttia lukuisissa tapahtumissa vuosien varrella.²²¹

Sillan ilmestyminen kylämaisemaan oli hartaasti odotettu ja toivottu muutos Karhiniemellä. Vielä lossin toiminnan aikoihin kyläläiset kokivat olleensa liikenneellisesti motissa, kun liikkuminen kaupungin suuntaan rajoittui lossin aikataulujen mukaan. Sillan myötä asioiminen Huittisten keskustassa nopeutui myös ajallisesti, kun enää ei tarvinnut käyttää aikaa lossin odotteluun.²²² Sillan myötä syntyneitä sujuvia kulkuyhteyksiä on sittemmin pidetty jopa kaikkein merkittävämmässä roolissa Karhiniemen kylän vireyden säilymisen kannalta.²²³

5.1 Kyläseura aloittaa toimintansa

Kylätoimikunnan aloittaminen oli ollut kyläläisten puheissa jo pitkään, mutta toimet sen alkamiseksi vain jäivät puuttumaan. Lähikylillä Suttilassa ja Palojoella oli jo omat kyläseuransa, joten Välimaan mielestä hänen jäädessä eläkkeelle Karhiniemi tarvitsi mitä pikimmin oman seuransa myös, ja lisäksi pienen sysäyksen pysyäkseen toiminnallisena. Niinpä Välimaan aloitteesta kyläläiset kutsuttiin alakoululle kyläseuraa perustamaan 5.11.1987. Paikalle saapui noin 48 henkilöä, eli tupa saatiin täy-

²²¹ Välimaan omien laskujen mukaan hän on vuoteen 2012 mennessä paistanut yhteensä yli 20 000 lettua Huittisten eri tapahtumissa. Välimaa 19.4.2012

²²² M-1966-k

²²³ M-1931-m

teen. Välimaa aloitti tilaisuuden pienellä puheenvuorolla, ja kyläläisistä Musakan Sulo valittiin kokouksen puheenjohtajaksi. Kyläläisillä oli monenlaisia suunnitelmia ja kannanottoja siitä, mitä kylällä pitäisi alkaa tehdä. Kokoontumisessa päätettiin lopulta tavoitteen mukaisesti kyläseuran perustamisesta, johon vuosikymmeniä kylän hyväksi jo toiminut Välimaa ei kuitenkaan lähtenyt itse mukaan. Kyläseura aloitti toimintansa melko rauhallisesti, ja säännöllisemmin vasta pari vuotta perustamiskokouksen jälkeen. Välimaan koolle kutsumaa kokousta pidetään siis Karhiniemen kyläseuran toiminnan aloittaneena kokouksena. Toiminta alkoi kylätoimikunnan nimellä, mutta pian alettiin toimia oikeana kyläseurana.²²⁴

Huhtikuussa vuonna 1988 kyläseura sai omasta pyynnöstään kaupungilta alakoulurakennuksen käyttöönsä, joten seuran toiminta alkoi samoissa tiloissa, joissa oli jo järjestetty 4H-kerhoja ja bingo-iltoja. Alakoululla oli ehditty järjestää ensimmäiset kylätoimikunnan järjestämät pikkujoulutkin. Toiminnan alettua huomattiin pian yläkoulurakennuksen parempi sopivuus seuran toimintoihin, joten heti vuoden 1989 alussa kaupungille lähetettiin kirjelmä, jolla anottiin yläkoulurakennusta alakoulun tilalle. Vastausta kaupungilta jouduttiin odottamaan puoli vuotta, mutta rakennus saatiin seuran käyttöön.²²⁵ Kyläseuran siirryttyä yläkoululle vanhasta alakoulurakennuksesta tuli Turun Yliopiston vuokratilaa. Yliopisto vuokrasi koulua Puurijärvi-Isosuon alueen lintuharrastajien majoitustiloiksi, ja pian tila muuttui Metsähallituksen toimesta luontotuvaksi. Kyläseura toimi luontotuvan ylläpitäjänä: Siivosi, avasi ovet ja lukitsi ne. Metsähallitus maksoi kyläseuralle myös korvausta luontotuvan ylläpidosta, jota toteutettiin talkoovoimin. Alkuun oli siivousta ja ovenavausta oli päivittäin, mutta sähkölukon tultua oveen vähemmän. Luontotuvan alkuvuosina luontomatkailijoita kävi paljon, ja tuvan matkailijoille kyläseura oli luvannut järjestää etukäteistilauksesta kahvitusta ja muonitusta.²²⁶

Kyläseuran perustamisen myötä kylän yhteinen toiminta lisääntyi etenkin talkootöiden muodossa, kun pitkään kunnostamista vaille olleita vanhoja koulurakennuksia ryhdyttiin remontoimaan. Talkoista ei koskaan puuttunut tekijöitä, vaan tupa oli aina

²²⁴ M-1966-k; N-1930-m; Karhiniemen kyläseuran historiikki, 1; Välimaa 19.4.2012.

²²⁵ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 1-2.

²²⁶ M-1966-k

täynnä innokkaita kyläläisiä.²²⁷ Yläkoulurakennuksen ensimmäiset kunnostustalkoot pidettiin 5.9.1989. Myös Huittisten kaupunki lähti mukaan rakennuksen kunnostamisprojektiin, ja laitatti yläkoululla ammattimiehiä vaativat työt: sähköt ja piippujen korjaukset.²²⁸ Talkoissa oli toisinaan mukana myös kylän lapsia.²²⁹

Välimaan vetämän viikoittaisen bingon vetovastuun otti Huittisten Latu ja Polku -yhdistys, jonka kanssa kyläseura teki yhteistyötä. Latu ja Polku -yhdistyksessä aktiivisena toimi huittislainen Simo Riuttamäki. Vuonna 1990, kun yläkoulurakennusta oli saatu riittävässä määrin remontoitua, bingo siirtyi sen tiloihin. Yhteistyö Latu ja Polku -yhdistyksen kanssa ilmeni siten, että Latu ja Polku hoiti bingojärjestelyt, ja kyläseura sen yhteydessä olleen kahviotoiminnan.²³⁰

5.2 Yläkoulurakennuksen uusi elämä

1960-luvulta alkaneiden koululakkautusten jälkeen toinen ja kaikkein voimakkain koulujen lakkautussuma koettiin Suomessa 1990-luvun laman vaikutuksesta.²³¹ Kun koulujen lakkautusperuste oli aiemmin ollut melko yksiselitteisesti oppilasmäärien väheneminen, ryhdyttiin laman aikana kouluja lopettamaan myös säästösyistä.²³² Koululakkautuksiin liittyi käytännön tasolla monia huolia, jotka koskevat myös nykyisiä kyliä kyläkouluineen. Kaikissa kylissä ei ole kyläseuraa, tai olemassa olevalla kyläseuralla ei ole varaa ostaa koulua kylän käyttöön, vaikka koko kylä niin haluaisikin. Vuosien talkootyöhön sitoutuminen saattaa tuntua mahdottomalta ajatukselta ja koko kylän tulevaisuus epävarmalta. Yleensä kyläläiset ovat kuitenkin halukkaita kehittämään vaihtoehtoisia ratkaisuja, joiden kautta koulurakennus säilyisi kyläläisten yhteisenä tilana, sillä yhteinen kokoontumispaikka koetaan kylän elinehtona. Koululakkautusten pelon taustalla on myös sen mahdolliset vaikutukset jälkikasvun

²²⁷ M-1966-k

²²⁸ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 2.

²²⁹ Mäntynen, Muistikirjat, 1990.

²³⁰ N-1930-m; Karhiniemen kyläseuran historiikki, 2; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²³¹ Korpinen 2010a, 16.

²³² Korpinen 2010a, 17.

kylälle juurtumiseen ja lasten kotiseututunteen muodostumiseen omaa asuinpaikkaansa kohtaan.²³³

Karhiniemellä koulun lakattua sen rakennukset olivat lähes 20 vuotta vajaalla käytöllä, kun niiden ainoana toimintana oli huittislaisen puuhämiehen Junno Välimaan järjestämät aktiviteetit.²³⁴ Haastattelutilanteissa moni haastateltava muisteli, ettei minäänlaista toimintaa olisi ollut, vaan että koulu olisi ollut täysin tyhjiillään.²³⁵ Uskon tämän johtuvan siitä, ettei yksikään haastateltavista ole ollut 4H-kerhon toiminta-aikaan juuri niiden kohderyhmää, eivätkä ne välttämättä ole sen takia jääneet mieleen. Toisaalta kysymyksenasettelu saattoi myös olla siinä mielessä epätarkka, että jos kysymys olisi esitetty siten, että molempien koulutalojen käytöstä olisi kysytty erikseen, olisi Välimaan järjestämä toiminta ehkä tullut paremmin mieleen. Totta on, että yläkoulurakennus oli pitkälti tyhjiillään, mutta alakoulurakennuksessa toimintaa oli.

Kun kyläseura oli vienyt yläkoulurakennuksen kunnostamisen jo melko pitkälle päätettiin syksyllä vuonna 1991 pidetyssä, ylimääräisessä kokouksessa tehdä Huittisten kaupungille vanhasta yläkoulusta tontteineen ostotarjous. Tarjoushinnaksi sovittiin 50 000 markkaa, ja tarjousta tekemään valtuutettiin ryhmä kyläläisiä. Tunnelma ostotilanteessa oli jännittynyt, sillä ei tiedetty haluaisiko kaupunki tiedustella muitakin tarjouksia rakennuksesta. Varoja ei seuralla ollut, joten tarjous pohjautui lainaamalla oletettavasti saatavaan summaan.²³⁶ Karhiniemen kyläseuralle ei oston esteitä kaupungin puolesta nähty, joten seura osti yläkoulurakennuksen. Vanhan koulutalon uusi elämä kylän toiminnan keskuksena oli alkanut jo vuotta aiemmin, mutta ostamalla rakennus kyläseuran omaksi turvattiin myös toiminnan jatkuvuus. Samoihin aikoihin myytiin lähikylistä muitakin entisiä yläkoulurakennuksia, ainakin Räikänmaan, Vakkilan ja Rekikosken entiset kansakoulut. Vakkilan koulun osti paikallinen pienviljelijäyhdistys ja Räikänmaan Metsästysseura Ilo ja Räikänmaan kyläseura yhdes-

²³³ Korpinen 2010b, 267.

²³⁴ Välimaa 2009, 142; M-1931-m; Välimaa 19.4.2012.

²³⁵ M-1931-m; M-1946-k

²³⁶ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 4; M-1966-k.

sä.²³⁷ Tyhjillään olevia vanhoja koulutaloja oli Huittisten kylissä koululakkautusbuumin myötä useita, joten kaupunki oli varmasti myös osaltaan tyytyväinen saadessaan näitä poikkeuksetta kunnostuksen tarpeessa olleita kiinteistöjä uusille omistajille.

Entisen yläkoulurakennuksen siirryttyä kyläseuran omistuksessa tultiin kohta siihen tulokseen, että talolle täytyisi saada jokin toinen nimi, sillä Karhiniemen vanha koulu ei tuntunut enää ajankohtaiselta nimitykseltä. Karhiniemen kyläseuran järjestämän nimikilpailun myötä vanha kansakoulu nimettiin juhlallisesti Elina Kaajan ehdotuksen mukaan Karhiniemen kyläkartanoksi. Mäntyaiheisiä ehdotuksia tuli kilpailuun useita koulun pihamaalta alkavan männikön takia, mutta niiden pelättiin aiheuttavan sekaannusta läheisen Vakkilan kylän Mäntyrinne-nimisen kylätalon kanssa. Tulipa nimikilpailussa jokunen opettaja Käenmäkeenkin viittaava ehdotus. Tässä vaiheessa alakoulurakennus oli vielä kaupungin omistuksessa. Kului noin 20 vuotta ennen kuin kyläseura osti myös sen omistukseensa.²³⁸ Uuteen Kyläkartano-nimeen oltiin siis kylällä tyytyväisiä, vaikka oli joku sitäkin mieltä, että nimi olisi paikalle liian pramea. Pääasiassa ajateltiin, että komea nimi kruunasi rakennuksen juuri oikealla tavalla.²³⁹

Kyläkartanon kunnostaminen, ja yhteisen toiminnan suunnittelu alkoivat heti oston jälkeen uudella tarmolla vielä vuonna 1991, kun kaupungilta saatiin sekä lupa että taloudellista tukea sisätiloihin rakennettaviin saniteettitiloihin.²⁴⁰ Paikan ainoina wc-tiloina oli ollut siihen saakka vanhat ulkokäymälät, joten Kyläkartanon eteistilaan rakennettiin yläkerran vintille vieneiden rappusten tilalle sisä vessat. Lisäksi rakennus on maalattu ulkopuolelta pariinkin otteeseen ja pohjoispäädystä olleen opettajan asunnon tilalle tehtiin suurempienkin juhlien järjestämiseen sopivat keittiötilat (Liite 4, piirros B).²⁴¹ Keittiöremontin valmistuttua talon vuokraaminen ulkopuolisille onkin käytännössä vasta alkanut.²⁴² Erityisen hienoa karhiniemeläisessä talkootoimin-

²³⁷ M-1966-k; Mäntynen, Muistikirjat 1991.

²³⁸ N-1930-m; M-1966-k

²³⁹ N-1930-m; M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁴⁰ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 3.

²⁴¹ M-1931-m

²⁴² Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

nassa tuntuu olleen se, että talkoisiin ovat osallistuneet nekin, jotka eivät muuten ole olleet kyläseuran toiminnassa aktiivisesti mukana.²⁴³ Paitsi että talkootyöllä on saatu paljon konkreettisia kunnostustoimia aikaiseksi, on omaehtoinen talkootoiminta omiaan kasvattamaan myös siihen osallistuvien henkilöiden sosiaalista pääomaa ja hyvinvointia, sekä yhteisön jäsenten keskinäistä luottamusta.²⁴⁴ Täysin talkoovoimin ei kaikkea työtäkään ole silti ole tarvinnut tehdä, vaan kyläseuralla työskenteli 1990-luvun aikana kolmeen otteeseen työllistämismääräin työllistettäviä. Työllistettävät hoitivat seuran toimintaan liittyviä tehtäviä, talon lämmittämistä, siivoamista, lumitöitä ja kaupassa käyntejä.²⁴⁵ Työllistetyt ovat varmasti olleet sekä fyysisenä että henkisenä voimavarana kyläseuralle, kun tavallisesti kylän vapaaehtoisvoimin hoidettaviin tehtäviin on saatu vähäksi aikaa myös ulkopuolista apua.

Vuonna 1995 kylällä kuultiin, että viikoittain bingoa pitänyt Huittisten Latu ja Polku-yhdistys lopettaa bingon pidon päättyvän vuoden vaihtuessa.²⁴⁶ Latu ja Polku-yhdistys sai uudet tilat edullisemmin Huhkolinnasta, mikä oli syynä Karhiniemen jättämiselle. Tällöin Karhiniemen kyläseura päätti alkaa järjestää bingoa alusta loppuun saakka itse. Siitä saakka bingo on seuran omin voimin myös pidetty, ja nykyään se järjestetään lähes aina vakituisen porukan voimin, jotta järjestelyt hoituvat mahdollisimman sujuvasti.²⁴⁷ Bingo muodosti aluksi kaikkein tärkeimmän osan seuran tuotoista. Tuotoilla vuosien varsilla tehdyt kalustehankinnat ovat helpottaneet sekä seuran omien tapahtumien järjestämistä, mutta edistäneet myös vuokratoimintaa.²⁴⁸ Tuloja saatiin jonkin aikaa seuralle myös, kun Metsähallitus avasi alakoululle Puurijärvi-Isosuon opastustuvan näyttelyineen kesällä vuonna 1995. Kyläseura kävi avaamassa opastuvan ovea ja huolehti tilan siivoamisesta.²⁴⁹ Kylätalon kunnostuskustannuksia on katettu jopa sillä, että seura on huolehtinut pientä korvausta vastaan muun muassa Karhiniemen uimarannan nurmikon leikkuusta ja kioskin ylläpitämisestä.²⁵⁰

²⁴³ M-1931-m

²⁴⁴ Hyypä 2005, 146.

²⁴⁵ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 10, 13-14.

²⁴⁶ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 10.

²⁴⁷ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁴⁸ N-1930-m

²⁴⁹ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 10.

²⁵⁰ Karhiniemen kyläseuran historiikki, 11.

Karhiniemellä ei talkoita ole tehty väkipakolla, vaan kukin on saanut osallistua niihin omien kykyjensä mukaan: yksi rakensi sisätiloihin wc-tiloja kun toinen silitti verhoja, ja tähän ratkaisuun on kylällä oltu tyytyväisiä. Ja ne mihin ei omalta kylältä ole osaamista löytynyt, on teetetty ammattimiehillä. Tällaisia töitä olivat esimerkiksi viemäroinnit ja vesijohdot, jotka vedettiin lopulta kunnan puolesta, ja niitä tulivat kunnan miehet tekemään. Tätä ennen vesi saatiin pumppaamalla kaivosta.²⁵¹ Vastoin oletusta koululakkautuksen vaikutuksista kylää näivettävästi Karhiniemi löysi lyhyen, passiivisemmän vaiheen jälkeen vireyden ja yhteisöllisyyden uudelleen entistä vahvempana. Vanhan koulurakennuksen kunnostaminen vuosien saatossa talkoovoimin on kasvattanut kylän yhteenkuuluvuudentunnetta ja arvostusta omaa kylää kohtaan.

Noin 20 vuotta yläkoulurakennuksen ostamisen jälkeen Karhiniemen kyläseura päätti hankkia omakseen myös alakoulurakennuksen. Kun luontotupa lakkautettiin, niin ajateltiin olla aktiivisia ja tarjoutua ostamaan alakoulurakennus. Seuralla ei varsinaisesti ollut sille suoraa käyttötarkoitusta, mutta etenkin vierekkäisten tonttien yhdistämisestä ajateltiin olevan hyötyä. Entisen alakoulurakennuksen länsipäädyn opettajan asuntoon tehdyssä vuokrahuoneistossa oli lisäksi vuokralainen, ja omistussuhteen muuttuessa kaupungilta kyläseuralle myös asunnon vuokratulot siirtyivät seuralle.²⁵²

5.3 Karhiniemi 2012

Neljä vuosikymmentä Karhiniemen kansakoulun lakkaamisen jälkeen koulun entiset oppilaat löysivät lakkautuksesta pääasiassa positiivisia puolia. Karhiniemen koulu käynyttä haastateltavaa ei harmita ettei käynyt keskustan koulu.²⁵³ Silti koettiin, että Huittisten keskustassa, jonne yläkoululaiset kulkivat 1970-luvulta lähtien, opetus oli laadukkaampaa. Oli jopa epäily, että parhaat opettajat laitettiin isompiin keskustan kouluihin pienten maalaiskansakoulujen sijaan, vaikka omiin kansakouluopettajiin olikin oltu tyytyväisiä. Koettiin lisäksi, että työnhakutilanteessa oli etu voida sanoa

²⁵¹ M-1931-m; N-1930-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012

²⁵² M-1966-k

²⁵³ M-1946-k

käyneensä koulunsa keskustassa. Osa haastateltavista arveli, että on oppilaiden kannalta parempi opiskella isoissa yksiköissä, eikä Karhiniemen etäisyyksillä omalle koululle nykyisin enää edes nähdä tarvetta. Negatiiviseksi puoleksi koulun lopettamisessa koettiin, että kaikkein pienimpien koululaisten, eli ensimmäisen parin kouluvuoden oppilaiden, koulumatkasta tuli melko raskas, kun koulu ei ollut omalla kylällä. Ajateltiin myös, että koulun lopetus tapahtui hieman hätiköiden, koska muutaman vuoden kuluttua koulun lakkaamisesta kylällä olisi taas ollut lakkautusajankohtaa enemmän kouluikäisiä lapsia.²⁵⁴ Osa haastateltavista koki, ettei koulun lakkaamisella ollut minkäänlaista vaikutusta kylän ilmapiiriin.²⁵⁵

Entisten kansakoulurakennusten käyttömuodot ovat yleisellä tasolla säilyneet vuosien saatossa melko samantyyppisinä, vaikka koulu olisi välillä lopetettukin. Niissä on järjestetty uskonnollisia, kulttuurillisia ja toisinaan pelkästään sosiaalisessa tarkoituksessakin järjestettyjä tilaisuuksia, ja niiden hyväksi on talkootyön muodossa tehty töitä. Ne ovat tarjonneet tilat erilaisille yhdistyksille, kansalaisopistolle ja seurakunnan kerhoille. Ne ovat olleet ja ovat edelleen kylien keskuksia.²⁵⁶ Ja jostain syystä, vaikka kylällä olisi muitakin yhteiseen kokoontumiseen soveltuvia paikkoja, muodostuu kyläkoulusta helposti se kylän keskeisin ja tärkein.²⁵⁷ Pienikin ihmisiä ja sukupolvia yhdistävä kokoontumispaikka voi näin olla kyläläisilleen merkitykseltään suuri.²⁵⁸ Karhiniemellä ei muita julkisia tiloja enää ole kuin vanhat koulurakennukset, joka on osaltaan lisännyt niiden merkitystä kylän asukkaiden kohtaamispaikkoina. Haastateltavat ovat pitäneet tärkeänä etenkin entisen yläkoulurakennuksen säilymistä kyläläisten yhteisessä käytössä.²⁵⁹ Sen myymistä eteen päin ei ole mietitty, eikä mietitä.²⁶⁰ Yhteisin voimin rakennettuun, sukupolvien ajan kylällä säilyneeseen ja taas yhdessä kunnostettuun taloon liitetään vahvoja tunteita, muistoja ja kunnioitusta. Yhteisöllisyys, jonka taustalla on sukujen juuret, yhdistää myös eri ikäpolvia.²⁶¹ Toisaalta osa kyläläisistä uskoo, että kylän yhteishenki voisi säilyä ilman kiin-

²⁵⁴ Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²⁵⁵ N-1930-m

²⁵⁶ Kalaoja 2010, 179; Korpinen 2010a, 21; Tantarimäki 2010, 155.

²⁵⁷ Korpinen 2010b, 254-255.

²⁵⁸ Karlberg-Granlund 2010, 53.

²⁵⁹ N-1930-m

²⁶⁰ M-1966-k

²⁶¹ Hyypä 2005, 111.

teää kokoontumispaikkaakin, sillä jokin kohtaamispiste kylälle kuitenkin muodostuisi, vaikkapa jonkun kyläläisen kotipihalta.²⁶²

Karhiniemen kylän kaltaisia kylien uudelleenvirkistymistarinoita on kuulunut muistakin kylistä, joiden koulut ovat joko lakkautusuhan alla tai jo lakkautettu. Esimerkiksi Keski-Suomessa toteutettu Koulu palvelukeskuksena eli KOPA –hanke osoitti saman ilmiön, joka Karhiniemellä koettiin: koulun lakkautusuhka tai kylän toiminnan lamaantuminen muutamaksi vuodeksi koulun loppumisen jälkeen ei välttämättä tarkoita kylän lopullista kuolemista. Vastoinkäymiset kasvattavat kylän yhteenkuuluvuudentunnetta, ja lisäävät kyläläisten kaipaamaa yhteistoimintaa. Aktiiviset kyläläiset saavat toiminnan virkistymään tauon jälkeenkin, jos talkootyöhön ja yhdessä tekemiseen jaksetaan panostaa. Jokaisella kylällä on elävän yhteisön edellytykset, mikäli kylällä on vahva kulttuuriperintö ja yhteishenki, vaikka toiminnassa olevaa koulua ei olisikaan. Kyläläisten yhteinen toiminta yhteisessä kokoontumispaikassa kasvattaa ja ylläpitää kyläläisten aktiivisuutta ja kylähenkeä.²⁶³

Kuntaliitosten myötä kuntien suhde kyliin on jatkuvassa muutostilassa, joten kyläyhdistystoiminnankaltaisella kansalaisaktivismilla tulee olemaan yhä tärkeämpi merkitys yhteiskunnassa, kun kuntien päätöksenteko etääntyy kylistä ja kyläläisistä.²⁶⁴ Yhteisöllinen kyläelämä kasvattaa sosiaalista pääomaa, ja yhteisöllisyyden ilmentäjänä ja ylläpitäjänä yhteinen kokoontumispaikka tuntuisi olevan lähestulkoon elinehto. Vanhat, yksi toisensa jälkeen koulutoiminnan lakattua tyhjäksi jäävät kansakoulurakennukset ovat kylien kokoontumispaikoiksi fyysisiltä ominaisuuksiltaan jo vähintään puoliksi valmiita. Yhteisöllisyys edellyttää kuitenkin aktiivisuutta, eikä sekään aina riitä. Yhteisen toimitilan vilkkauteen ja käyttöasteeseen vaikuttaa aktiivisten toimijoiden lisäksi kylän ja lähiympäristön asukasmäärä ja rakennuksen sijainti kulkuyhteyksineen. Jos talolla on pitkät perinteet ja sen käyttö on vakiintunut osaksi kylän elämää, ei töitä tarvitse ehkä tehdä niin paljon kuin täysin puhtaalta pöydältä aloitettava toiminta vaatisi. Yleensä myös koko ikänsä alueella asuneille henkilöille pe-

²⁶² M-1946-k

²⁶³ Korpinen 2010b, 258.

²⁶⁴ Tantarimäki 2010, 152.

rinteitä on helpompi ylläpitää ja uusia luoda, kun kiinnostus ja arvostus omaa kotiseutua kohtaan ovat jo olemassa.²⁶⁵

Vaikka matka Huittisten keskustaan ei ole pitkä, on moni ikääntyvästä karhiniemeläisestä muuttanut eläkkeelle jäätyään sinne, lähemmäs palveluita. Usein tapauksissa nuorempi sukupolvi on jäänyt pitämään vanhaa kotitaloa, joten kytkökset Karhiniemelle ovat silti säilyneet myös poismuuttaneilla. Karhiniemen kylän asukkaisiin pidetään myös edelleen satunnaisesti yhteyttä, ja isommissa juhlissa, esimerkiksi joulujuhlassa, käydään, vaikka virallinen osoite ei olekaan enää Karhiniemellä.²⁶⁶ Karhiniemen kyläkartanolla järjestetään nykyisin paljon toimintaa, josta pääosa on juhlia ja muuta vuokratyötä, mutta jokaviikkoinen bingo, eli karhiniemeläisittäin ”pinco”, kerää kylän asukkaat yhteen joka keskiviikkoilta. Bingoamaan saavutaan myös lähikylistä. Yhtenä Karhiniemen parhaana puolena haastateltavat pitävätkin hyviä kulkuyhteyksiä ja läheisyyttä Huittisten keskustaan. Nykyisin kylän naiset kokoontuvat koululle voimistelemaan aina maanantai-iltaisina, ja vuotuiset äitienpäivä- ja pikkujoulujuhlat kyläseura järjestää koululla myös. Kyläkouluja tutkineen Risto Kilpeläisen mukaan kylän yhteiset tapahtumat ilmentävätkin kyläläisten yhteisöllisyyttä riippumatta siitä, millaisia ne ovat, kunhan ne ovat yhteisölleen mielekkäitä. Yhteinen toiminta pitää yllä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kotiseurakkuutta.²⁶⁷ Karhiniemellä valtavia resursseja kylän hengen virkistämiseen ei ole tarvittu, vaan yhteisöllisyyttä kasvattamaan on riittänyt konstailemattomat tapahtumat ja tilaisuudet, joissa kyläläiset voivat kohdata toisiaan. Kyläläisiä haastatteleamalla selvisi, että vaikka rakennus oli kyläläisille tärkeä sen toimiessa kouluna, niin jopa vielä tärkeämpi se on kyläläisille nyt, kun se on koululaisten sijaan kaikkien kyläläisten yhteisessä käytössä.

²⁶⁵ Sainio 2008, 34-35.

²⁶⁶ M-1931-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁶⁷ passim. Kilpeläinen 2010.

Karhiniemen kyläkartano, vanha kansakoulu, vuonna 2008. Kuva: Karhiniemen kyläseura

Nykyinen Karhiniemen kyläkartano muistuttaa fyysisiltä puitteiltaan vielä paljon vanhaa kansakoulua, vaikka remonttia on tehty niin sen sisä- kuin ulkopuolessakin, samoin kuin alakoulurakennuksessa ja ulkorakennuksessa. Kyläkartanon saleissa on vanhoista kansakouluajoista muistuttamassa muun muassa vanha urkuharmooni, katedeeri²⁶⁸, ja oppilaiden yleisurheilukilpailusta ansaitsema palkintopatsas. Liikuntatunneilta tutuksi tulleet puolapuutkin koristivat seinää vielä pari vuotta sitten, mutta ne on sittemmin poistettu. Koulumuistojen lisäksi Kyläkartano on muodostunut monelle merkitykselliseksi rakennukseksi yhteisten remonttitalkoiden kautta. Yhdessä tekemällä rakennuksen on muodostunut tunneside.²⁶⁹ Talkoot ylläpitävät yhteisöllisyyttä ja me-henkeä, jotka auttavat kyläläisiä tunnistamaan juurensa.²⁷⁰

Montaakaan negatiivista asiaa Karhiniemen kylästä tai kyläläisistä en haastateltaviltani kuullut. Kyläläisten välisistä kiistoista tai riidoista kysyessäni en juuri saanut

²⁶⁸ Noin 20 senttimetrin korkuinen koroke, jolla opettajan pöytä sijaitsi. Korokkeella korostettiin opettajan auktoriteettiasemaa, ja se loi paremman näköyhteyden oppilaisiin.

²⁶⁹ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁷⁰ Hyypä 2005, 25.

vastauksia, pariin otteeseen sain vastaukseksi huvittuneita naurahduksia. Yksi haastateltavista sentään myönsi, että: ”Jotain pienempiä riitojakin on kylällä ollut, mutta niistä ei mielellään puhuta”.²⁷¹ Toinen lisäsi kertomansa eripuratapauksen perään huomautuksen: ”Mutta ei se kiistaa ole, keskustelua vaan.”²⁷² Eri mieltä voidaan siis olla, mutta tappelemaan ei ruveta. Tulkitseen haastateltavieni selkeän haluttomuuden riitojen esiin tuomiselle sekä siten, että minulle ei ehkä kylän ulkopuolisena tutkijana haluttu tuoda mahdollisia vanhoja kaunoja esiin, vaan kylästä ja kyläläisistä pyrittiin antamaan mahdollisimman hyvä kuva. Toisaalta on mielestäni myös kypsyyden osoitus, että jos erimielisyyksiä on ollut²⁷³, niin niistä osataan myös päästää irti. Toisaalta kyläseura ja Kyläkartano tuntuivat olevan aidosti kiista-vapaata aluetta, sillä nekin pienet torat, joita sain haastateltavistani puristettua eivät liittyneet Kyläkartanoon, vaan täysin muihin asioihin.

Karhiniemellä kaikki kyläläiset tuntevat toisensa.²⁷⁴ Kyläseurassa on silti runsaasti kylän ulkopuolellakin asuvia jäseniä. Yhteensä jäseniä on noin 230-240, johon sisältyy ainakin 60-70 muualla kuin Karhiniemellä asuvaa. Seuran jäsenmaksu on 5 euroa vuodessa. Osa ulkopuolisista on kylältä poismuuttaneita, entisiä kyläläisiä osa, osa täysin ilman kytköksiä Karhiniemeen tutustuneita henkilöitä. Ystävien kautta tulleet tuttavat on myös otettu toimintaan mukaan heidän liittyttyä seuran jäseniksi.²⁷⁵ Karhiniemeä on toisinaan kutsuttu hieman sisäänpäin lämpiäväksikin kyläksi, mutta se ei ainakaan kyläyhdistyksen jäsenistössä tunnu näkyvän, ja toiminta on muuttunut avoimempaan suuntaan. Nykyisin jopa kyläseuran järjestämille retkille toivotetaan kylän ulkopuolisetkin tervetulleiksi mukaan.²⁷⁶

Kyläyhdistyksen toiminta on aina ollut aktiiviensa näköistä. Kulloinenkin toimikunta on pitkälti itse määritellyt, järjestänyt ja suunnitellut toimintansa. Haastateltavien ainut kritiikki kyläseuraa kohtaan oli, että seuran toimijat ovat usein vuodesta toiseen samat. Pienessä kylässä aktiiveja on kuitenkin vähän, joten monta kertaa syy harvoin

²⁷¹ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²⁷² M-1946-k

²⁷³ Ja missäpä joukkiossa ei jäsentensä kesken olisi!

²⁷⁴ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁷⁵ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁷⁶ M-1966-k

vaihtuville toimijoille on myös käytännön olosuhteiden pakko. Kokonaisuusmäärän nähden vanhempaa väkeä on kylällä melko paljon, joten potentiaalisessa aktiivisässä oleviakaan ei kylällä liioiksi ole, vaikka lapsiperheitäkin kylällä asuu suhteellisen paljon. Opiskelijaikäisiä ei kylällä juuri asu.. Tälle lienee selityksinä koko kunnan suppeahko opiskelupaikkatarjonta, jonka takia Huittisten seudulta lähdetään yhä useammin lukion jälkeen läheisille, suurille opiskelijapaikkakunnille: Poriin, Tampereelle ja Turkuun. Satakunnan ammattikorkeakoulun Huittisten yksikköön on Karhiniemeltä asuinpaikasta riippuen seitsämästä kilometristä yli kymmeneen kilometriin. Vuonna 2012 kylän vanhin asukas oli syntynyt vuonna 1922.²⁷⁷ Harvaan vaihtuvasta aktiiviporukasta huolimatta Karhiniemen kyläseura on saanut monipuolistettua toimintaansa, ja pyrkii järjestämään perinteisten tapahtumien lisäksi aina myös jotakin uutta.²⁷⁸

Tapahtumien ja retkien järjestäminen on kaikkein näkyvin osa kyläseuran nykytoimintaa. Vuosittaiset juhlat ja tapahtumat viestittävät yhteisölle, että se on aktiivinen ja voi hyvin.²⁷⁹ Karhiniemen kyläseuran järjestäminä on kylällä koettu muun muassa tanssiaisia, matka iskelmägaalaan, kylpylä- ja teatterimatkoja, risteilymatkoja, ja onpa Kyläkartanolla laulukonserttikin järjestetty. Uusimpana tapahtumana seura on lanseerannut kylän yhteiset Karhi-Partyt, jotka järjestettiin vuonna 2012 toista kertaa. Karhi-Partyt ovat eräänlaiset uudistetut elojuhlat, joissa karaoke raikaa ja sika pyörii vartaassa. Monipuolisen toiminnan kautta kylän yhteishenki säilyy, ja erilaisissa tapahtumissa tutustuu hyvin myös mahdollisiin uusiin kyläläisiin, samoin kun uudet asukkaat kylällä pidempään asuneisiin. Kylän sosiaalinen elämä on kyläseuran myötä piristynyt, ja talkoolaisiakin vielä riittää, kun niille on tarvetta.²⁸⁰

Karhiniemen kyläkartanolla järjestetään nykyisin toimintaa melko usein. Pääosa käytöstä on juhlia ja muuta vuokratyötä, mutta jokaviikkoinen bingo, eli karhiniemeläisittäin ”pinko”, järjestetään perinteisesti joka keskiviikkoilta.²⁸¹ Yhteiset tapahtumat ilmentävät kylän yhteisöllisyyttä riippumatta siitä, minkälaisia tapahtumat ovat,

²⁷⁷ Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁷⁸ M-1966-k; N-1930-m.

²⁷⁹ Holmila 2001, 100-101.

²⁸⁰ M-1931-m; M-1946-k; M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²⁸¹ Haastateltava Y-N-1940-m

jos ne vain ovat yhteisölleen mielekkäitä.²⁸² Vaikka Kyläkartanolla ei ole toimintaa ja tapahtumia päivittäin, koetaan niitä kyläseuran toimesta olevan riittävästi, ja vapaa-ajalla tehtävää yhteistä työtä arvostetaan. Kylän toiminnoissa laatu on korvannut määrän. Kylällä tunnutaan ymmärtävän, etteivät päivätöissä käyvät aktiivit ehtisi kovin runsaasti enempää päivätöidensä ohessa kyläläisille järjestämään, eikä kyläläisiltäkään ehkä riittäisi intoa edes osallistua jos tapahtumia olisi enemmän.²⁸³ Kylän nykyisenä kantava voimana pidetään alunperin siirtolaisina kylälle tulleiden, sittemmin kylälle juurtuneiden sukujen jälkeläisiä.²⁸⁴ Kylän yhteishenkeä pidettiin haastatteluvien keskuudessa hyvänä jo ennen kylätaloakin.²⁸⁵ Ei ole syytä epäillä, etteikö näin myös olisi ollut, sillä ilman hyvää lähtötilannetta ei kylätoiminta olisi varmasti jatkanut toimintaansa kovin pitkään, saatika että se olisi edennyt entisen koulun ostoon ja menestykselliseen kunnostamiseen saakka. Kylän hyväksi työskennelleitä osataan myös arvostaa, ja haastattelujen aikana niin opettajat Lyyli Käenmäki ja Pertti Wallenius, Junno Välimaa, kyläseuran entinen puheenjohtaja Jukka Mäntynen, nykyiset kyläaktiivit ja monet muut saivat kunnioitusta ja kiitosta osakseen kylän yhteiseksi hyväksi ahkeroinen johdosta.

5.4 Kylän tulevaisuus: Karhiniemi – Huittisten Hawaiji

Niin entiset kuin nykyisetkin karhiniemeläiset ovat sitä mieltä, että vanha koulurakennus on tällä hetkellä hyvässä käytössä, ja että Kyläkartano on kyläläisille tärkeä kokoontumispaikka. Karhiniemeläiset eivät näe kyläänsä lainkaan kuolevana tai näivettyvänä, vaan viihtyisänä ja rauhallisena, mutta toiminnallisena. Erään haastateltavan kommenttiin tiivistyneen monen muunkin karhiniemeläisen mietteet kylän tulevaisuudesta: ”Ei tää kuole, tää on ihan erilainen.”²⁸⁶

Kehittämisideoitakin kyläläisillä asuinalueensa suhteen silti vielä on. Alakoulurakennus haluttaisiin saada hyödyllisempään käyttöön, ja Karhiniementien liikennettä

²⁸² Kilpeläinen 2010, 72.

²⁸³ N-1930-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

²⁸⁴ M-1946-k

²⁸⁵ M-1966-k

²⁸⁶ M-1931-m; M-1966-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012.

haluttaisiin rauhoittaa. Kyläläiset toivovat alueelle tiuhempaan pystytettyjä nopeusrajoituksia ja muita liikennemerkkejä. Myös ”Tervetuloa Karhiniemelle” -kyltti pitkänomaisen kylän molempiin päihin on kyläläisten toivomuslistalla. Joen virkistyskäytössä koettiin myös olevan lisäämistä.²⁸⁷

Toiminnallisilta ominaisuuksiltaan ei näytä olevan kovin suurta merkitystä sillä, onko kylän yhteisen rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus säilynyt vai ei, eikä sillä, onko vanhasta kansakoulusta tullut nimenomaan kylätalo, seuratalo tai muu vastaava kylässä yhteisen kokoontumisen paikka. Koko yhteisölle mielekkään toiminnan kautta yhteisestä rakennuksesta tulee omistajayhdistyksensä lisäksi koko kylän toiminnallinen kiintopiste, jossa järjestetään erilaisia tapahtumia. Fyysisten puitteiden ja kulkuyhteyksien lisäksi toiminnassa mukana olevien henkilöiden oma aktiivisuus ja kiinnostusten kohteet vaikuttavat siihen, profiloituuko kylän oma rakennus enemmän esim harrastuspaikaksi vai juhlatilaksi, mutta yhtäläillä sekä kylän että yhdistyksen identiteetin kannalta on silti tärkeää, että oma paikka on ylipäänsä olemassa.²⁸⁸

Karhiniemelle on viimevuosina rakennettu muutamia aivan uusia taloja, joka osaltaan kertoo kylän viihtyisyydestä ja vetovoimasta. On jopa sanottu, että jos Karhiniemeltä olisi tontteja myytävänä, niin kaupaksi menisivät kaikki. Karhiniemeltä silloin tällöin vapautuvat talot eivät kauaa tyhjillään seiso.²⁸⁹ Entisen, kyläläisille tutun ja muistoja täynnä olevan kansakoulurakennuksen ostaminen ja kunnostaminen vuosikymmenien ajan kylän yhteiseksi kohtaamispaikaksi talkootöin on eittämättä vaikuttanut kylän yhteishenkeä nostavasti ja kylän perinteitä säilyttävästi. Kylällä ei ole muita kokoontumispaikkoja kuin Kyläkartano, joka tekee siitä entistä merkittävämman kyläläisilleen.²⁹⁰ Haastateltavat itse näkivät Karhiniemen aktiivisena säilymisen pääsyynä kuitenkin kylän hyvät kulkuyhteydet, jotka paranivatkin huomattavasti uuden sillan valmistuessa vuonna 1987. Myös kaunista jokimaisemaa pidettiin yhtenä alueen tärkeimpänä vetovoimatekijänä.²⁹¹ Eräs haastateltava suunnittelikin Karhi-

²⁸⁷ M-1966-k; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²⁸⁸ Sainio 2008, 34-36; Tuomisto & Pakkala 2008, 16.

²⁸⁹ M-1946-k; Ryhmähaastattelu 27.2.2012; Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

²⁹⁰ Ryhmähaastattelu 8.3.2012; Wallenius 20.3.2012.

²⁹¹ M-1931-m; N-1930-m; Ryhmähaastattelu 27.2.2012

niemelle uutta, luonnonmaisemia korostavaa slowgunia: ”Karhiniemi, Huittisten
Hawaiji.”²⁹²

²⁹² Ryhmähaastattelu 8.3.2012.

6. Johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää Karhiniemen kylää tapausesimerkkinä käyttäen, vaikuttaako koulun lakkaaminen maalaiskylän yhteishenkeen, ja mitä merkityksiä rakennukseen liitetään ennen ja jälkeen koulukäytön lakkaamisen.

Kun Mattilan kylän päärakennus vuonna 1913 siirrettiin Kokemäenjoen yli Karhiniemen kansakouluksi, eivät sikäläiset ehkä arvanneet, että samat hirret seisoisivat täsmälleen samassa paikassa vielä sata vuotta myöhemminkin. Ylipäänsä oman koulun saaminen kylään ei ollut itsestään selvää, eikä kyläläistenkään kesken täysin ristiinriidatonta. Koulu kuitenkin saatiin, ja se palveli kylän lapsia 57 vuoden ajan rakkaana oppilaitoksena, joista viimeiset 40 vuotta yhdessä uuden alakoulurakennuksen kanssa. Opettajat saivat asua kouluillaan, ja kylän lukutaitoiset saivat lainata koulun kirjaston kirjoja.

Vuonna 1970 rakennuksen käyttö kuitenkin muuttui radikaalisti, kun samaan aikaan sekä kansakoulu- ja oppilaitoksen organisaation tasolla päättyi että oppilasmäärät vähenivät. Syksystä 1970 alkaen koululaiset kulkivat viereiseen Sammun kylän kouluun, ja entiset kylän ylä- ja alakoulurakennukset jäivät lähes tyhjilleen. Kyläläiset kohtasivat toisiaan edelleen kyläkaupoilla, eikä koulujen lakkaamisen huomattu juuri vaikuttavan kylän yhteishenkeen tai sosiaalisiin suhteisiin. Myös kyläkauppojen kohta hävittyä kylältä alkoivat kylänraitilla kuitenkin hiljaiset ajat. Kyläläiset eivät tavanneet toisiaan, eivätkä viettäneet keskenään aikaa. Kylän henki alkoi hiipua.

Huittislaisen Junno Välimaan panosta Karhiniemen kylän hyväksi ei voi vähätellä. Välimaa järjesti kylän nuorille mahdollisuuden yhteiseen ajanviettoon maatalous- ja 4H –kerhojen kautta 40 vuoden ajan, vuodesta 1947 vuoteen 1987 saakka. Lisäksi Välimaan järjestämällä kylän yhteisillä kesteillä, retkillä ja pikkujouluilla on kiistatta ollut kylän yhteishenkeä vuosikymmeniä ylläpitävä vaikutus. Yhteisen kokoontumispaikan myötä kylän nuoret saivat kasvattaa juuriaan kylään, vaikka joutuivat

käymään koulunsa naapurikylässä. Kyläläisillä on kiittäminen myös opettaja Walleniusta hänen nokkeluudestaan. Wallenius oli varmasti kylän ensimmäinen, joka ymmärsi vanhan koulurakennuksen merkityksen kyläläisille. Hän huomasi lähestyvän uhan, ulkopaikkakuntalaiset ostajaehdokkaat, ja taisteli onnistuneesti koulun kylällä säilymisen puolesta. Ilman Walleniusta puuttuisi monilta oppilailta ne koulu-muistot, jotka heidän mieliinsä on kansakoulusta jäänyt, mutta mahdollisesti myös kylältä yhteinen kokoontumispaikka. Karhiniemi ei varmasti olisi Karhiniemi ilman tästä nimenomaisesta Mattilan tilan päärakennuksesta muokattua yläkoulurakennusta, josta sittemmin rakennettiin koko kylän keskus, Kyläkartano.

Kyläläiset saivat 1970-luvun jälkeen huomata, ettei koulun lakkautuksen ei tarvitse merkitä kylän tarinan loppua, ja tästä Karhiniemen kylä vanhoine kansakoulurakennuksineen ja kyläseuroineen toimivat oivallisina esimerkkeinä. Lakkautettu koulu voi parhaimmillaan olla kyläläisten yhteisöllisyyttä ja kylän identiteettiä ylläpitävä toiminnan ja muistojen paikka, kuten se tällä hetkellä Karhiniemellä on. Elämä Karhiniemellä on jopa vilkastunut koulun lakkauttamisen jälkeen. Karhiniemeläiset ovat ymmärtäneet talkootyön voiman, ja sen tuoman edun koko kylän kotiseututunteelle, identiteetille ja uusien sukupolvien kylään juurtumiselle. Silti Karhiniemellä sukujuuret ja maaseutu itsessään koettiin yhteistä kokoontumispaikkaa tärkeämmiksi vetovimatekijöiksi, samoin kuin hyvät kulkuyhteydet ja kaupungin läheisyys.

Uudessa toimintamuodossaan Karhiniemen kyläkartanona rakennus elää edelleen osana kyläläisten arkea ja juhlaa. Ei päivittäin, mutta kyläläisten itsensä mielestä riittävästi. Avain maalaiskylän onneen tuntuisikin olevan siinä, ettei kylän yhteistä toimintaa tarvitse määrällisesti olla paljon, mikäli yhteisö itse on määrään tyytyväinen. Karhiniemellä riittävä määrä toimintaa koostuu viikoittaisesta bingosta ja kansalaisopiston jumppatuokiosta, sekä satunnaisista kyläjuhlista, kylän yhteisistä retkistä ja talkoista. Valtavia resursseja kylähengen virkistämiseen ja ylläpitämiseen ei tarvita, vaan siihen riittää yksinkertaiset, konstailemattomat tapahtumat ja tilaisuudet, joissa kyläläiset voivat kohdata toisiaan.

Kylän yhteisöllisyyden voimana ovat vuosien varrella olleet niin yksittäiset henkilöt kuin Karhiniemen kyläseurakin. Junno Välimaan pyyteettömän alkusysäyksen innoittamana kyläseura on huolehtinut Karhiniemellä ensin kylän yhteisen kohtaamispaikan hankinnasta, ja sitten sen kunnostamisesta ja ylläpidosta. Kyläseura saa niin ikään olla kiitollinen Huittisten kaupungille, joka on 1990-luvun taantumankin keskellä ollut pitkänäköinen, ja tukenut taloudellisesti kyläläisille tärkeää asiaa. Säilykseen elävänä maalaiskyläyhteisö näyttäisi tarvitsevan hyvin kulkuyhteyksien lisäksi yhteisen kohtaamispaikan. Paikka voi olla kylätalo, seuraintalo tai vaikkapa kyläkauppa. Vaikka palvelut lakkautettaisiin ja kulkuyhteydet katkaistaisiin, niin kylä voi olla vireä, kun sen asukkaat pysyvät mielekkäässä ja luontevassa kanssakäymisessä toistensa kanssa. Tutkimuksessani lähdin oletuksesta, että kylä voi säilyä elävänä ilman toimivaa kouluakin. Oletus osoittautui paikkansa pitäväksi, mutta ilmaiseksi sitä ei saavuteta. Sen edellytyksenä on, että koulurakennus säilytetään kyläläisten yhteisenä sosiaalisena paikkana, ja että kylältä löytyy aktiivisia henkilöitä, jotka ovat valmiita käyttämään aikaansa koko kylän hyväksi. Tällöin entinen koulurakennus pysyy kyläläisten vanhojen ja uusien muistojen paikkana.

Karhiniemen kansakoulurakennuksen historia ja siihen liittyvät muistot ovat tehneet vanhasta koulusta tärkeän kylän asukkaille, kun sen merkitystä kylän yhteisenä koontumispaikkana on vaalittu sukupolvesta toiseen sadan vuoden ajan. Koulu oli pitkään kylän keskus, johon sen käyneillä tai siellä opettaneille liittyy monenlaisia muistoja. Pitkät sukuperinteet, kylän tiivis yhteiselo ja omaan kylään liitettävät muistot ja tarinat ovat kasvattaneet karhiniemeläisten kotiseuturakkautta siten, että omasta kylästä halutaan pitää yhä parempaa huolta. Rakennetun ympäristön vaaliminen edelleen synnyttää kyläläisille tunteen, että heidän siihen liittämänsä muistotkin säilyvät, ja niitä kunnioitetaan.

Vaikka tämä tutkimus on tärkeä kulttuuriperinnön tutkimuksen kannalta tyypillisenä esimerkkinä entisen maalaiskansakoulurakennuksen elämänkaaresta ja siitä, miten se on muuntautunut omaan aikaansa sopivaan käyttötarkoitukseen juhla- ja tapahtumapaikaksi, tutkimuksen todellinen merkitys avautuu vasta koko kylän historian kautta. Haastattelemalla kylän sekä entisiä että nykyisiä asukkaita ja toimijoita olen saanut

kerättyä ja tallennettua tietoa, jota ei kirjallisessa muodossa ole aiemmin ollut. Ilman tätä tutkimusta karhiniemelaisten muistot olisivat saattaneet jäädä suulliseksi perinnöksi vaihtuvien sukupolvien välille. Tämän tutkimuksen haastatteluiden myötä kylän menneisyydestä on nyt tallennettuna paljon enemmän, mitä yksikään arkisto- tai muu kirjallinen lähde pystyi kertomaan.

Pidän Karhiniemen koulun ja kylän tapausta toivonkipinä kaikille niille kylille, jotka pelkäävät kylänsä näivettymistä vielä toimivan koulun lakkautusuhan alla. Toisaalta Karhiniemi on esimerkkinä yhteisöllisyyden voimasta ja yhteisen kokoontumispaikan merkityksestä niille, joilta koulu on jo joskus viety. Koettelemukset voivat parhaimmillaan kasvattaa kylän me-henkeä, ja lisätä kyläläisten kaipaamaa yhteistoimintaa. Aktiiviset kyläläiset saavat toiminnan virkistymään tauon jälkeenkin, jos talokootyöhön ja yhdessä tekemiseen jaksetaan sinnikkäästi panostaa. Jokaisella kylällä on elävän, sosiaalisen yhteisön edellytykset, mikäli kylällä on vahva kulttuuriperintö ja yhteishenki. Ja se yhteinen talo.

7. Lähteet

Haastatteluaineistot

Haastateltavat

N-1930-m

M-1931-m

N-1940-m

M-1946-k

M-1966-k

Pertti Wallenius, s.1936, entinen Karhiniemen kansakoulun opettaja

Junno Välimaa, s.1923, entinen kerho-ohjaaja

Ryhmähaastattelu 27.2.2012

Osallistujien syntymävuodet: 1934, 1944, 1948, 1951, 1957, 1961, 1930

Ryhmähaastattelu 8.3.2012

Osallistujien syntymävuodet: 1973, 1951, 1948, 1951, 1933

Kaikki haastattelut tallennettu ääninauhalle. Äänitteet kirjoittajan hallussa.

Haastattelut koodattu seuraavasti:

M = Mies

N = Nainen

numero = syntymävuosi

k = Asuu karhiniemellä / omistaa kesäasunnon karhiniemeltä

m = Asuu muualla

Kirjallinen arkistoaineisto

Huittisten kaupunginarkisto

Huittisten kaupunginarkisto, koulun siirtosopimus Ark. N:o 3/I

Lisäksi

Karhiniemen kansakoulun toiminta- ja vuosikertomukset 1913-1970

Karhiniemen kansakoulun, Huittisten kunnan kirjaston sivupisteen toimintakertomukset vuosilta 1929-1971

Karhiniemen kyläseuran historiikki

Muistikirjat kyläseuran toiminnasta. Kirjoittanut Jukka Mäntynen. ”Muistikirja”, ”Kylätoimikunta Remontti Laskut”, ”Talkoot 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 00.”, ”Kyläseura Tapahtumia Tärkeitä päiviä määriä”, ”Kylätoimikunnan perustaminen ja kokoukset 87-88-89-90-91-92” ja ”Talkoot 89 90 91 Bingo 96”.

Paavola, Eeva: Koulumuistot

Kirjallisuus

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija: Muistitieto ja tutkimus. *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne ja Peltonen, Ulla-Maija. Sks, Helsinki 2006.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne ja Peltonen, Ulla-Maija. Sks, Helsinki 2006.

Halila 1949a:

Halila, Aimo: *Suomen kansakoululaitoksen historia 1. Kansanopetus ennen kansakoulua ja kansakoululaitoksen synty*. WSOY, Porvoo 1949.

Halila 1949b:

Halila, Aimo: *Suomen kansakoululaitoksen historia 2. Kansakouluasetuksesta piirijakoon*. WSOY, Porvoo 1949.

Halila 1949c:

Halila, Aimo: *Suomen kansakoululaitoksen historia 3. Piirijakoasetuksesta oppivelvollisuuteen*. WSOY, Porvoo 1949.

Halila, Aimo: *Suomen kansakoululaitoksen historia 4. Oppivelvollisuuskoulun alkuvaiheet (1921-1939)*. WSOY, Porvoo 1950.

Halme, Anna-Maija & Pakkala, Leni (toim.): *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:18. Suomen Kotiseutuliitto 2008.

Holmila, Marja: *Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. SKS. Helsinki 2001.

Hyypä, Markku T.: *Me-hengen mahti*. PS-kustannus. Jyväskylä 2005.

Iisalo, Taimo: *Kouluopetuksen vaiheita. Keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin*. Otava, Keuruu 1991.

Järvi, Lauri: Kansakoulunopettajain järjestöharrastuksista. *Kansakoulu 1866/1966*. Toim. Valtasaari, Antero; Henttonen, Antti; Järvi, Lauri; Nurmi, Veli. Otava, Helsinki 1966.

Kalaoja, Esko: Kyläkoulujen ja yhteisökoulujen vertailua. *Eläköön kyläkoulu!* Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Karlberg-Granlund, Gunilla: Pienyyden suuruus – myytti vai totuus? *Eläköön kyläkoulu!* Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Kilpeläinen, Risto: *Kyläkoulut Suomessa. Maaseudun pienet koulut opettajien kuvaamina oppimis- ja kasvuympäristöinä*. Oulun yliopisto, Oulu 2010.

Karhunen, Eeva: Kun maisema on meri. Kulttuuriympäristö kertoo elinkeinojen muutoksista Merikarvialla. *Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi. Pisara - Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi -hankkeen loppuraportti*. Toim. Karhunen, Eeva. Satakunnan Museon julkaisu 18/2012.

Korhonen, Teppo: Rakennustutkimus. *Polkuja etnologian menetelmiin*. Toim. Kor-
kiakangas, Pirjo; Olsson, Pia; Ruotsala, Helena. Ethnos ry, 2005.

Korkiakangas, Pirjo: Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian
tutkimuksessa. *Polkuja etnologian menetelmiin*. Toim. Korkiakangas, Pirjo; Olsson,
Pia; Ruotsala, Helena. Ethnos ry, 2005.

Korkiakangas, Pirjo: Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. *Muistitietotut-
kimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo,
Anne ja Peltonen, Ulla-Maija. Sks, Helsinki 2006.

Korpinen 2010a:

Korpinen, Eira: Kyläkoulu yhteiskunnan rakennemuutoksessa. *Eläköön kyläkoulu!*
Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Korpinen 2010b:

Korpinen, Eira: Koulu palvelukeskuksena – neljä tarinaa kylistä ja niiden kouluista. .
Eläköön kyläkoulu! Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Käenmäki, Lyyli: *Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki*. Lauta-
kylä 39/1963.

Lauttakylä 10.10.1930.

Lauttakylä nro 39/1963.

Lehto, Mervi: Kulttuuriympäristöohjelman laatiminen. *Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi. Pisara - Kulttuuriympäristöt arjen arvoiksi -hankkeen loppuraportti*. Toim. Karhunen, Eeva . Satakunnan Museon julkaisuja 18/2012.

Maaranen, Päivi: Minä maisemassa – Maisema minussa. *Kulttuuriympäristöni. Rakennettu maisema*. Toim. Lohander, Liisa; Saressalo, Lassi. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:20. Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö, 2010.

Numminen, Jaakko: Nuorisoseurantalo – kylän sydän. *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Toim. Halme, Anna-Maija & Pakkala, Leni. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:18. Suomen Kotiseutuliitto 2008.

Nurmi, Veli: *Kansakoulusta peruskouluun*. Wsoy, Juva 1989

Panu, Jorma: Se korkea talo mäellä. *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Toim. Halme, Anna-Maija Halme; Pakkala, Leni. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:18. Suomen Kotiseutuliitto 2008.

Peltonen, Taina: Kyläkoulut – avuksi vai harmiksi kunnille? *Eläköön kyläkoulu!* Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Piekkari, Risto: Käsien kosketeltava Saima. *Kulttuuriympäristöni. Rakennettu maisema*. Toim: Lohander, Liisa; Saressalo, Lassi. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:20. Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö, 2010.

Piela, Kaisu-Leena (toim.): *Koulutieni. 36 suomalaista muistelee*. Karas-sana (vai Gummerus). Helsinki 1989.

Sainio, Tapani: Seurantaloon merkitys yhteisölle. *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Toim. Halme, Anna-Maija; Pakkala, Leni. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:18. Suomen Kotiseutuliitto 2008.

Salmela, Alfred: Kansakoululainsäädäntö oppivelvollisuuslain jälkeen. *Kansakoulu 1866/1966*. Toim. Valtasaari, Antero; Henttonen, Antti; Järvi, Lauri; Nurmi, Veli. Otava, Helsinki 1966.

Salonen, Päivi: Maalta kaupunkiin ja takaisin. *Kulttuuriympäristöni. Rakennettu maisema*. Toim. Lohander, Liisa; Saressalo, Lassi. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:20. Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö, 2010.

Seppovaara, Juhani: *Kansakoulu, armas aika*. Rakennustieto Oy. Hämeenlinna 2000.

Syvöja, Hannu: *Kansakoulu – suomalaisten kasvattaja. Perussivistystä koko kansalle 1866-1977*. PS-Kustanus. Jyväskylä. 2004.

Talve, Ilmar: *Suomen kansankulttuuri*. SKS, Helsinki 1990.

Tantarimäki, Sami: Kylä asumisyhteisönä ja osana kuntaa. *Eläköön kyläkoulu!* Toim. Korpinen, Eira. PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Tantarimäki, Sami: *Mitä lakkautuksesta opimme? Tapaustutkimuksena vuonna 2007 lakkautetut kyläkoulut Korpilahdella, Kurikassa, Lammilla, Siilinjärvellä, Sysmässä ja Urjalassa*. Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean julkaisuja B:2, Turku 2011.

Tuomisto, Tero & Pakkala, Leni: Talkoin ja lahjoituksin. *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Toim. Halme, Anna-Maija; Pakkala, Leni. Suomen kotiseutuliiton julkaisu A:18. Suomen Kotiseutuliitto 2008.

Tuomaala, Saara: Työätekevistä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921-1939. SKS, Helsinki 2004.

Uusi-Seppä, Niina (toim.): *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Satakunnan Museon julkaisu 19/2012.

Viertola, Mari: *Koulu kylän keskuksena ja eri-ikäisten monitoimitilana. Tapaustutkimus kyläkoulun monista merkityksistä kyläyhteisölleen*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1999.

Viiikki, Raimo: *Suur-Huittisten historia III, 1. Hajoavan hallintokokonaisuuden kausi. Suur-Huittisten vaiheet kunnallisen itsehallinnon valmisteluajoista vuoteen 1917 asti, Huittinen, Kauvatsa, Keikyä ja Vampula*. Gummerrus, Jyväskylä 1989.

Välimaa, Junno: *Huittisten kylät – Junnon koulukirja*. LC Lauttakylä r.y., Huittinen 2009.

Haastattelija: Malla Meriniemi

Taustatiedot

- Nimi
- Syntymävuosi ja -paikka
- Kuinka kauan olette asuneet Karhiniemellä vakituisena tai kesäasukkaana? / Minkä vuosien ajan? Miten päädyitte asumaan Karhiniemelle / ostamaan kesäasunnon juuri Karhiniemeltä?

Karhiniemen kansakoulu

- Mikä on suhteenne Karhiniemen kansakouluun? (opettaja, oppilas, kyläläinen..?)
- Mitä tiedätte koulun perustamisesta?
- Minkälaisena paikkana koulun muistatte?
- Mitä muita asioita koulurakennuksesta tulee mieleenne?
- Minkälaiset luokkahuoneet koulussa oli?
- Muistatteko vanhoja luokkatovereitanne?
- Oletteko olleet yhteydessä vanhojen luokkatovereiden kesken?
- Minkälaista opetus oli?
- Muistatteko entisiä opettajianne? Jos, niin minkälaisia opettajat olivat?
- Mitä teitte välituntisin?
- Käytettiinkö koulun sisä- tai ulkotiloja kouluajan ulkopuolella? Jos, niin mihin tarkoitukseen?
- Järjestettiinkö koululla tapahtumia, jonne kaikki kyläläiset olivat tervetulleita? Jos, niin mitä tapahtumia ja kuinka usein?
- Oliko koulu tuolloin omasta mielestänne ”kylän keskus”, ”kylän sydän”?
- Muistatteko sitä aikaa, kun koulun lakkauttamisesta alettiin keskustella? Milloin se oli? Vai tuliko lakkautus yllättäen?
- Miten asiaan suhtauduttiin? Liittyikö lakkautukseen positiivisia vai negatiivisia mielikuvia? Mihin tarkalleen, ja mistä luulette näiden mielikuvien johtuvan? Vaikuttiko tämä kylän ilmapiiriin, jos niin miten?
- Ketkä olivat lakkauttamisen puolella? Miksi?
- Ketkä olivat sitä vastaan? Miksi?
- Yrittikö joku konkreettisesti estää koulun lakkauttamisen? Jos, niin kuka ja miten?
- Mitä mieltä itse olitte koulun lakkauttamisesta?
- Mitä muistatte lakkautuksen käytännön toteutuksesta?
- Muuttuiko kylän ilmapiiri kun koulu oli lopulta lakannut? Jos, niin miten?

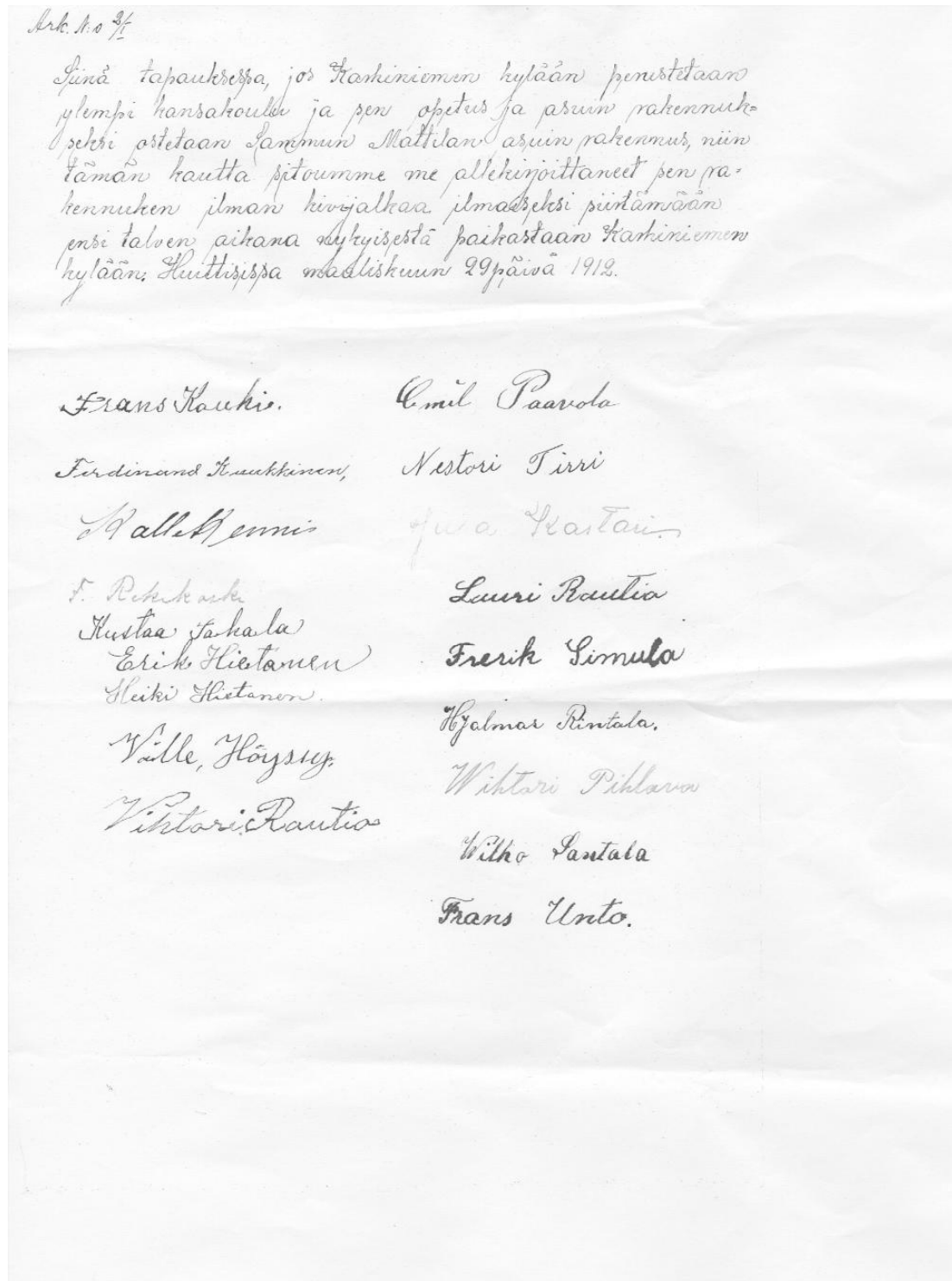
Karhiniemen kyläkartano

- Kun koulu lakkasi, keksittiinkö rakennukselle heti uutta käyttöä, vai seisoiko se tyhjillään?
- Oliko rakennus yleisessä myynnissä? Jos, niin miten siihen kylällä suhtauduttiin?
- Miten kansakoulurakennuksesta tuli kyläseuran omaisuutta? Oliko rakennuksille muita omistajaehdokkaita?

- Perustettiin Karhiniemen kyläseura tässä yhteydessä, vai oliko se olemassa jo ennen koulun lakkautusta?
- Oletteko itse olleet kyläseuran toiminnassa mukana? Jos, niin mistä lähtien ja millä tavoin?
- Milloin kansakoulurakennusta alettiin kutsua Kyläkartanoksi, ja miksi?
- Miten toiminta Kyläkartanolla lähti käyntiin koulun lakattua?
- Minkälaista toimintaa oli? Kaikille avointa vai koko kylän yhteistä?
- Kuka sitä järjesti, kyläseura vai muut aktiiviset kyläläiset?
- Onko toiminta Kyläkartanolla muuttunut vuosien varrella? Jos, niin miten?
- Oletteko koskaan osallistuneet kyläseuran järjestämiin tapahtumiin tai muuhun toimintaan Kyläkartanolla? Kuinka usein?

Karhiniemestä yleisesti

- Kun synnyitte / Kun muutitte Karhiniemelle / Kun hankitte kesäasunnon Karhiniemeltä, niin olivatko kyläläiset tekemisissä keskenään? Jos, niin miten ja kuinka usein?
- Minkälainen kylän ilmapiiri silloin oli?
- Mitä tiedätte Karhiniemen kylän tämän hetken tilanteesta?
- Minkälainen ilmapiiri Karhiniemellä tällä hetkellä kylän asukkaiden kesken on?
- Ovatko asukkaat tekemisissä keskenään? Jos, niin miten ja kuinka usein?
- Onko kyläkartano mielestänne tällä hetkellä hyvässä käytössä?
- Järjestetäänkö kylällä kaikille yhteistä toimintaa? Jos, niin minkälaista ja missä?
- Onko toimintaa mielestänne nyt enemmän tai vähemmän kuin koulun toiminta-aikoina? Jos on, niin milloin arvioisitte muutoksen tapahtuneet?
- Pitäisikö toimintaa mielestänne olla enemmän tai vähemmän, tai pitäisikö toiminnan olla toisenlaista?
- Mitä vanha kansakoulurakennus, Karhiniemen kyläkartano, mielestänne merkitsee tänä päivänä karhiniemeläisille?
- Monesti sanotaan, että kun kylän koulu lakkautetaan, kylä kuolee. Onko tämä väite mielestänne pitänyt paikkansa Karhiniemen kohdalla?

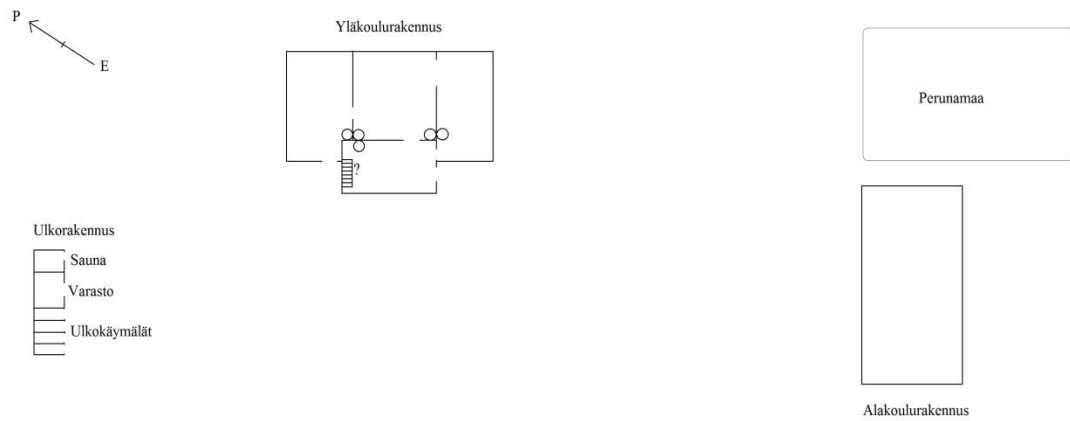
Siirtosopimuksen allekirjoittajat: Frans Kouhi, Ferdinand Kuukkinen, Kalle Kenni, F. Rekikoski, Kustaa Takala, Erik Hietanen, Heikki (Heikki) Hietanen, Ville Höyssy, Vihtori Rautio, Emil Paavola, Nestori Tirri, Juha Kastari, Lauri Rautio, Fredrik Simula, Hjalmar Rintala, Wihtori Pihlava, Wilho Santala ja Frans Unto.

Vuodet	Opettajat
1913-19	Fanni Valonen
1919-20	Kerttu Hasanen
1920-22	Varma Niemi
1923-24	Laina Mattila
1924-25	Lyyli Käenmäki
1927-30	Lyyli Käenmäki & Enni Naukkarinen
1930-31	Lyyli Käenmäki & Eva Kokkonen
1931-50	Lyyli Käenmäki & Saima Laati
1958-60	Lyyli Käenmäki & Pertti Wallenius (Saima Laati jäi eläkkeelle)
1960-61	Lyyli Käenmäki & Tuomas Naatula (Pertti Wallenius virkavapaalla armeijan takia)
1961- 62	Lyyli Käenmäki & Pertti Wallenius
1962-63	Lyyli Käenmäki 31.7. asti, sitten Jenny Vitikkala & Pertti Wallenius (Lyyli Käenmäki jäi eläkkeelle)
1963-64	Jenny Vitikkala ja Lyyli Käenmäki & Pertti Wallenius (Jenny Vitikkala virkavapaalla, äitiyslomalla, 1.4.-31.5., Käenmäki sijaisena)
1964-70	Pertti Wallenius & Jenny Vitikkala

Lista Karhiniemen kansakoulun päätoimisista opettajista koulun toimivuosilta lyhyt-aikaisia sijaisuuksia lukuunottamatta. Puutöiden eli veiston opettajina koulussa toimivat Frans Sakari, Feliks Hemmo, Oskari Kenni, Toivo Iso-Rautio, Albin Tiuttu, Heikki Santanen, Toivo Vuorinen ja Tuomas Puiseva. Lisäksi lukuvuonna 1947-48 koululla oli myös talousopettaja Laina Kyläkoski, ja lukuvuonna 1967-68 erillinen englanninopettaja Kaarina Vanhatalo.

Lähde: Huittisten kaupunginarkisto; Käenmäki, Lyyli: Huittisten Karhiniemen kansakoulun 50-vuotishistoriikki. Lauttakylä 40/1963

Piirros A.

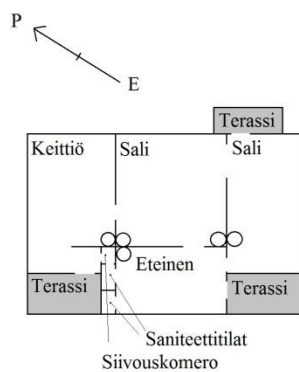

Karhiniemen kansakoulun yläkoulurakennuksen ja pihapiirin pohjakaavaluonnos.
 Piirros toteutettu haastatteluiden ja vanhojen valokuvien pohjalta.
 Piirros suuntaa-antava, ei mittakaavassa.

Malla Meriniemi 2013

Yläkoulurakennuksen vasemmassa päädyssä oli opettajan asunto, keskellä opetussali ja oikeassa päädyssä käsityöluokka, jossa toisinaan myös voimisteltiin. Luokkiin kuljettiin eteistilan kautta.

Piirros B.

Karhiniemen kyläkartanon pohjapiirros.
 Piirros suuntaa-antava, ei mittakaavassa.

Malla Meriniemi 2013.